

SLOVENSKA PEDAGOŠKA REVIIA

ISSN 0354 - 0421

9 770354 042001 >

Didakta

letnik XXXII | www.didakta.si

220

november, december
2022
(dvojna številka)

Cirkus, imenovan DSP, in umetnost prehitevanja po desni *mag. Barborič Vesel*
Intervju: Tanja Giuliatti Davinić | Računalničar v mehurčku alkoholnega vrenja *Prepelič*
Učenje nemščine izza zidov šole Šumandl | Strategije pri obravnavi otrok s sindromom
Prader-Willi *dr. Bregant in mag. Bandel-Castro* | **Izvajanje preventivnih zdravstvenih**
pregledov in posredovanje osebnih podatkov *mag. Petelin*

didakta

KRISTER P. JANSSON

JAN PANČUR

Ilustriral Jure Engelsberger

Predstavitev knjige z avtorjem in Boštjanom Gorencem
Knjižni sejem (Gospodarsko razstavišče), 25. 11. 2022 ob 12.00.

Informacije in rezervacije: www.didakta.si/janpancur, 031 203 169

TOTALNO NEOBIČAJNE PRIGODE
TOTALNO OBIČAJNEGA ŠOLARJA

"Najbolj zabavna zgodba o poblazneli znanstvenici,
vesoljskih kuščarjih in hipnotičnih testeninah,
kar jih boste našli v našem kotičku galaksije."

Boštjan Gorenc - Pižama

www.didakta.si

Drage bralke, cenjeni bralci,

počasi, a zanesljivo tako kot vsako leto korakamo proti najhladnejšemu letnemu času, ko so dnevi kratki, večeri pa dolgi in še kako primerni, da se ob toplem čaju posvetimo prijetnim zapečarskim aktivnostim, za katere nam je marsikdaj čez leto zmanjkalo časa. Naj bo to dobra knjiga, film, serija ali namizna igra, ob katerih lahko za trenutek pozabimo na težo danzadnevni obveznosti, ali pa strokovno izpopolnjevanje, s katerim bomo postali najboljša različica samega sebe na svoji poklicni poti. No, v resnici ne gre za izbiro ali–ali, in čisto prav bi bilo, da se pozornost nameni tako enemu kot drugemu.

Če se boste potemtakem odločili za drugo pot ali vsaj za mešanico obojega, ste na pravem mestu, saj je revija, ki jo imate pred seboj, tako kot vselej tudi tokrat polna teoretičnih znanj in zgodb, ki jih piše izobraževalno-vzgojni proces na slovenskih šolah.

Že v uvodni kolumni mag. Darje Barborič Vesel vas tako čaka odgovor na nekoliko provokativno vprašanje, kaj imajo skupnega DSP-ji in vrivanje v kolono po desni. Sledi intervju s stanovsko kolegico, profesorico zdravstvene nege in tolmačico slovenskega znakovnega jezika Tanjo Giuliani Davinič, ki jo morda bolj kot po imenu poznamo po njeni podobi na televiziji in ki opravlja neprecenljivo delo ne samo na srednji šoli, temveč tudi kot tolmačica za tiste osebe, katerih glas bi bil sicer težje slišan.

Sledijo tematski sklopi, v katerih si lahko preberete prispevke o ustvarjalnih dejavnostih v vrtcu, uporabi didaktičnih iger v osnovni šoli, šolski teoriji in praksi, pa tudi o dveh primerih pouka izven sten matične ustanove. Dr. Tina Bregant in mag. Teja Bandel-Castro v članku predstavljata strategije pri obravnavi otrok in mladostnikov s sindromom Prader-Willi, mag. Domen Petelin pa v svoji stalni rubriki tokrat naslavlja vprašanje posredovanja osebnih podatkov učencev zdravstvenim domovom ob preventivnih zdravstvenih pregledih.

Želim vam prijetno branje in še prijetnejši veseli december,

urednik revije *Didakta*,
dr. Martin Uranič

M. L.

KOLUMNA

Cirkus, imenovan DSP, in umetnost prehitevanja po desni
mag. Darja Barborič Vesel

4

INTERVJU

Tanja Giuliani Davinič: »Delam to, kar delam z veseljem in užitkom.«
Lidija Butina

6

USTVARJALNE DEJAVNOSTI V VRTCU

Gledališke dejavnosti v predšolskem obdobju
Daša Janže Štorgel

11

Razširjena uporaba avdio tehničnih sredstev v vrtcu
Claudia Uhan

15

Likovna dokumentacija v predšolskem obdobju
Doroteja Šlebinger

21

DIDAKTIČNE IGRE V ŠOLI

Utrjevanje matematične snovi s pomočjo didaktičnih iger
Maša Prelogar

25

Prijetno s koristnim: didaktične igre pri poučevanju tujega jezika
Darja Arh Centrih

29

ŠOLSKA PRAKSA

Od pridelka do izdelka: spoznavanje kulturne dediščine v vrtcu
Nataša Petrič

34

Sestavljanje križank in pisanje pesmi pri pouku zgodovine in DKE
Maja Žibert

38

Računalničar v mehurčku alkoholnega vrenja
Dragana Prepelič

42

POUK IZVEN ŠOLE

Raziskovanje gradu Kamen s šestošolci
Metka Koder

46

Učenje nemščine izza zidov šole
Mojca Šumandl

51

ŠOLSKA TEORIJA

Proces vzgoje in izobraževanja v času epidemije koronavirusa v vrtcu s stališča strokovnih delavcev in staršev
Nevenka Vesel

55

Kako izobraževalec udeležence izobraževanja odraslih tudi 'vzgaja'?
mag. Jana Mlačnik

58

ZDRAVJE OTROK

Strategije pri obravnavi otrok in mladostnikov s sindromom Prader-Willi s prikazi primerov
dr. Tina Bregant in mag. Teja Bandel-Castro

63

ŠOLSTVO IN PRAVO

Izvajanje preventivnih zdravstvenih pregledov učencev in posredovanje njihovih osebnih podatkov
mag. Domen Petelin

67

Cirkus, imenovan DSP, in umetnost prehitevanja po desni

mag. Darja Barborič Vesel

Darja Barborič Vesel je magistrirana socialna pedagoginja, zaposlena na osnovni šoli kot učiteljica dodatne strokovne pomoči in svetovalna delavka. Zadnja leta sodeluje pri izvajanju študijskega programa Pedagoške fakultete. Občasno svetuje staršem ob vzgojnih zagatah ter predava skupinam staršev, vzgojiteljic in učiteljev. Posebej jo zanimajo teme avtentičnosti, asertivnosti in avtoritete, kompleksnosti človeka in preprostosti rešitev. Če se ji zdi kaj še posebej zanimivo, napiše članek, zadnje čase tudi zgodbe. Življenje si deli s soprogom, tremi hčerami in nemogočo psičko. Ljubi morje, filmske zgodbe, knjige vseh vrst in svojo kuhinjo.

Septembra imamo na šolah mnogo opravka z raznoraznimi variantami individualnosti. Razni statusi, prilagoditve, posebnosti. In štetje, koliko učencev na razred je, recimo, »običajnih«.

Kakšen teden nazaj sem bila povabljen, da izvedem predavanje v hrvaški Istri, in potrebno je bilo prečkati mejo. Do mejnega prehoda je nekaj metrov dvopasovnice, kolegi obmejne policije pa so se odločili za eno vrsto. Kar je pomenilo, da smo prikazali tako naše zmožnosti opazovanja in hitrosti reagiranja kot tudi manir ali bolje rečeno neotesanosti. Večina voznikov je hitro ugotovila, da je vrsta ena, in se tja tudi postavila. Tudi tisti iz desne kolone, ki so s smernikom čakali, da se priključijo. Nekateri, bolj počasi dojemajoči, so po desni prehiteli avto ali dva, nato dojeli, se ustavili, prižgali smernik (ne hecam se, v tem vrstnem redu) in čakali, da jih kdo spusti.

Manjši delež, recimo vsak peti, šesti avto, pa je po desni peljal čim dalj, če se da do začetka kolone, prižgal smernik in se na centimetre približeval vozilom v vrsti, dokler ga ni nekdo spustil.

Zadeva me je začela jeziti že ob »spuščanju«. Res je, delam v šoli in imam zaradi t. i. spuščanja dnevne »debate«. Včasih mirne, pogosto pa izrazito energične, neredko komu prekipi in preide od besed k porivanju in udarcem. Temeljno vprašanje je, ali je fer nekoga spustiti, če za teboj čakajo tudi drugi in le-ti niso pri volji spustiti tujega sošolca ali sošolke. Ravno to je bil v vrsti pred mejo tudi moj problem. Mogoče voznikom pred menoj ni mar, če čakajo dlje, mogoče se jim ne da ukvarjati z vso zadevo. Mogoče tudi res verjamejo, da so »vrivači« spregledali, kje se začne vrsta, ali pa ne vidijo, kako bi lahko bilo drugače. Vse je mogoče, verjetnih je še nekaj razlag. Mene, ki stojim v vrsti, se ne tiče nobena. Nobena ne velja zame, za nobeno se nisem odločila. In to me seveda razjezi. Ravno tako v trgovini ali pa na smučišču.

Sama pri sebi sem se razburjala in zgražala nad pohlevnostjo voznikov, ki so spuščali prehitevalce po desni. Nato pa je prišla vrsta name. Kakšna tri vozila pred kabinami policije, se na moji desni znajde nos avta in se počasi premika v varnostno razdaljo med predhodnim in mojim vozilom. Ker želim biti konsi-

stentna sama s seboj, premaknem vozilo in zaprem vrzel med avtomobiloma. Ko voznik dojam, začne trobiti in mahati z rokami. Odprla sem okno, on tudi. Prav nič vljudno mi odredi, da naj ga spustim, in jaz mu mirno povem, da ne bom. Da je vrsta za vse in da ne vem, zakaj zanj ne bi bila. In mi reče, da je ni videl in meni gre na smeh in se ne zadržim. Povem, da se mi to, da ne vidi dobro, sploh ne zdi razlog, da bi ga spustila, da naj gre kar lepo na začetek vrste in bo drugič bolj pozoren. Takrat pa je bilo človeku dovolj in sem slišala »p... ti m..., pa kaj si misliš, da si« in da se njemu mudi in da ga naj neham »z...«. Še vedno nisem bila motivirana za spuščanje v vrsto pred menoj, zapeljala sem naprej in še dve vozili za menoj. Sklepam, da zato, ker so videli in razumeli dogajanje. Tretji voznik, voznica, ga je spustil.

Ko sem prišla do policista, ki je pregledoval dokumente, sem ga vprašala, če res ne morejo narediti česa, da bi bilo več reda. Dobila sem bleščeč nasmehek in razlago, da jih je že tako premalo in ali se mi res zdi, da naj bi policist stal na cesti in spravljal ljudi v vrsto. A res? Bomo to plačali iz proračuna? Plačali, ker so nekateri neotesani, ostali pa imamo premalo dostojanstva, da ne bi dovolili neotesancem, da gazijo po nas. Seveda je imel prav in sem mu to tudi povedala. In seveda mi je povedal, da sem imela prav in da si želi, da bi manj ljudi spuščalo tiste, ki se ne držijo reda in pravil.

Sprašujem se, ali v tej zgodbi obstaja podobnost s septembrom v šoli. Verjetno je kontroveržno pomisliti na to, da bi DSP in ostale sisteme prilagoditev označili za prehitevanje po desni. Vseeno bom tvegala. Mogoče še najbolj zato, ker sem DSP učiteljica in svetovalna delavka. Ergo, sem v prvi vrsti tistih, ki naj bi skrbeli za otroke s težavami in primanjkljaji. Ker svoje delo in poslanstvo jemljem zelo resno, si bom drznila »zagaziti v močvaro«.

Čemu so sistemi statusov in prilagoditev resnično namenjeni? Da bi bilo učencem delo olajšano? Da bi naredili več? Da bi naredili bolje? Da bi sploh kaj naredili? Kaj jim sporočamo s tem, da znižujemo kriterije in jim dovoljujemo ali jih celo vzpodbujamo »prehitevati po desni«?

Mogoče je naše strokovno in odgovorno ravnanje še bolj pomembno pri učencih s primanjkljaji. Kateri res potrebuje podaljšan čas pisanja ocenjevanj? Res kar pri vseh predmetih? Kopiranje zapiskov? Kar celih učnih ur? Barvne liste, povečan tisk, da sploh ne omenim kakšne tolerance napak ... Resnično, a se šalimo? Komu koristi, da misli, da je šola enako kot šala? Toliko o toleranci napak pri zamenjavi črk. Nad vse zanimiva je tudi misel, da je naša domovina slovenija, najvišja gora pa triglav. Meni pa je ime darja. Predsednik vlade pa je golob. Saj bi rekla, da je smešno, pa se mi zdi tolikšen cinizem že kar žaljiv.

Glavna stvar, ki jo potrebujejo učenci s primanjkljaji, je obravnava. Ure DSP, izvajane s strani specialno usposobljenega kadra, ki jih z odločbo določi strokovna komisija ministrstva. In daje službo množici visoko usposobljenih strokovnih delavcev po šolah. Ki lahko v urah, ki jih imajo na voljo, resnično naredijo veliko, naredijo spremembo. Naučijo otroke/ učence prepoznati in razumeti svoje primanjkljaje in jih preseči. Mogoče zaradi primanjkljajev na področju branja in pisanja ne bodo brali Vojne in miru, bodo pa prebrali in razumeli pogodbo o zaposlitvi, poročni dokument in napisali razumljivo sporočilo učiteljem svojih otrok. Bojim se, da množica prilagoditev, ki jih imajo otroci z vsakovrstnimi primanjkljaji, lahko vpliva na to, da dejansko znižamo nivo zahtevnosti do njih. Da se v resnici naučijo manj in znajo manj. Da jim ne omogočimo spoznati in znati, kar bi zmogli. Čeprav to za nekatere izmed njih res ni samoumevno in potrebujejo naš dodaten angažma. Pa ga ne damo in samo ali predvsem znižamo pričakovanja do njih. Jih naredimo manj zmožne in manj sposobne. To pa je resno in ne verjamem, da je to za njih dobro, saj so namreč usmerjeni v »reden program s prilagojenim izvajanjem«, in ne v »prilagojen program«.

Lahko pa se zgodi še druga reč, in sicer da v maniri dobrega namena vzgojimo množico otrok, kasneje odraslih, ki resnično privzamejo, verjamejo, da imajo izgovore ali odpustke. Res želimo živeti v družbi, kjer je to, da nisem gledal, opravičilo za to, da nisem videl? Pešca na prehodu ali pa termina odhoda letala? Kjer bo zdravnik dislektik vtikal napačne črke in bosta moja diagnoza ali zdravlilo neprimerna ali celo škodljiva. Ker se po smislu lahko razume? Da ne omenim kontrolorjev vlakov ali voznikov avtobusov.

Akademik E. O. Wilson je o komunizmu rekel: »Dobra ideja, napačna vrsta.« Da ne bomo na takšen način naredili črte tudi čez idejo vključenosti vseh: »Dobra ideja, napačna vrsta.« Pri ideji vključenosti gre za to, da pridemo do cilja vsi, a na različne načine, z različnimi hitrostmi. A cilj je skupen in enak. Biti najboljša verzija samega sebe, delati dobro in ne škoditi drugim. Ali kot je razmišljal brezčasni Immanuel Kant: »Naj bo vsako tvoje dejanje takšno, da bi lahko postalo univerzalni zakon.« Ne bi rada žive-la v družbi, kjer je prehitevanje po desni univerzalni zakon. Naredimo kaj za družbo, skupnost, takšno, kot si jo zaslužimo, ustavimo vrivače, bodimo netolerantni do nasilnežev in resnično naredimo nekaj koristnega za naše učence, ki so se v igri življenja znašli s slabšimi kartami. Tisočletna pravila življenja se zaradi tega ne bodo spremenila, lahko jih le nekaj let slepimo z iluzijo, da se bo svet prilagodil njim. Že sedaj se v resnici ne in se tudi ne bo. Lahko pa te otroke naučimo dobro igrati s svojimi kartami. In zmagati v igri življenja.

»Delam to, kar delam z veseljem in užitkom. Sem slušni aparat za gluho osebo.«

Lidija Butina

TANJA GIULIATTI DAVINIĆ: **tolmačica slovenskega znakovnega jezika, profesorica zdravstvene nege, praktičnega pouka in skrbi za zdravje**

Tanja Giuliani Davinić je učiteljica strokovnih predmetov na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana. Predana, učinkovita, hitra in karizmatična – s svojimi mimo-bežnimi besedami, nasmehi in občasnimi dotiki pomembno zaznamuje prostor, čas in ljudi v svoji bližini. Njeni nasveti o zdravem življenju, prehrani in

gibanju pomembno zaznamujejo marsikoga, in to ne samo v učilnicah, ampak tudi v zbornici.

Poklicna pot profesorice zdravstvene vzgoje in tolmačice slovenskega znakovnega jezika je zelo zanimiva. Je otrok gluhih staršev, torej se je z gluhoto srečala že v otroštvu, spremljala

je svoja starša pri zdravstvenih pregledih in tam opazila, da sta imela težave s komunikacijo. Tako si je od nekdaj želela pomagati ljudem. Zato se je najprej odločila vpisati na Srednjo zdravstveno šolo Ljubljana, ki je bila takrat na Šubičevi, sledila je Visoka šola za zdravstvo in potem še pedagoška usmeritev

za profesorja na zdravstveni šoli. Svojo profesionalno pot pa je nadgradila še s šolo za tolmače.

Na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana dijake že v prvem letniku seznanja z zdravim načinom življenja in jih spodbuja, da o različnih, za življenje pomembnih temah pišejo, jih raziskujejo in ob tem razmišljajo: kajenje, droge, alkohol, spolna vzgoja ... Zdravstvena vzgoja je zanimivo in široko področje. Pa zdrava prehrana, jutranji napitki, vitamini, gibanje – o vsem tem rada spregovori pri pouku v učilnicah ali pa na daljavo preko Zooma.

A Tanja ni samo srednješolska profesorica, temveč je tudi tolmačica znakovnega jezika, soavtorica strokovnih besedil ter vodja delavnic na šoli, kjer dijake uči o komuniciranju z gluhihmi pacienti.

Pravijo, da je učiteljski poklic poslanstvo. Za Tanjo Giuliani Davinič velja, da ima dve poslanstvi, ki ju opravlja z vso ljubeznijo, predanostjo in strastjo. Taka namreč je, strastna pri vsaki nalogi, ki se je loti.

Otroštvo pomembno zaznamuje človeka. Tudi vas je, kar je razvidno iz vaših intervjujev, v katerih ob svoji poklicni poti vselej omenjate tudi svoje starše. Kakšno je bilo pravzaprav vaše otroštvo, kako so vas vzgajali starši? Od kod ta trma, vztrajnost in delavnost?

Sem otrok gluhih staršev, toda moja starša nista bila gluha od rojstva. V tem smislu sem bila v prednosti, saj znakovni jezik ni bil moj materni jezik, čeprav sta ga starša uporabljala. Moj materni jezik je slovenščina. Ker sta starša z mano govorila, nista uporabljala kretenj.

Oče je oglušel pri enajstih letih, med drugo svetovno vojno. Ker je popolnoma oglušel kasneje, je torej znal govoriti, imel je

svoj sluh do enajstega leta. Tudi nemško je znal govoriti, bil je zelo uspešen v šoli. Potem pa se je zanj vse spremenilo.

Mama je oglušela pri sedmih letih in nikoli ni bila stoodstotno gluha. Kadar sem zavpila kakšno besedo, me je opozorila, naj ne vpijem. Oče je umrl, mama pa še živi in ona govori; če nima treme, jo lahko zelo dobro razumete.

Doma smo uporabljali tehniko odgledovanja. Starša sta brala z ustnic. Brat se je kretenj naučil že v otroštvu, jaz malo kasneje. Bila sem zelo »živahen« otrok in nisem čutila potrebe po »mahanju«. Zelo sem bila glasna in divja. Moje otroštvo je bilo res drugačno.

Ste imeli takrat veliko svobode?

Oče me je oboževal. Zelo me je razvajal, zato še danes mislim, da morajo očetje razvajati hčere, ker jim s tem razvijajo samozavest. Sicer sem bila negotova, saj sem bila vendarle otrok gluhih staršev, kar je nekoč pomenilo, da je tudi s teboj nekaj narobe. Živelimo smo skromno, ampak ker me je oče oboževal in me v vseh pogledih podpiral, me je z besedami, da bom zmogla, podprl tudi, ko sem se odločila, da bom šla na srednjo zdravstveno šolo, ki je bila takrat na Šubičevi. Sam je bil nesrečen, ker se ni mogel izobraževati, kot je želel. Bil je krojač, saj je imel možnost zaposlitve samo na področju ročnih spretnosti, npr. v čevljarstvu in mizarstvu.

Ko sem končala srednjo šolo, sem se odločila študij nadaljevati. Otroci gluhih staršev pa ja zmore več kot samo srednjo šolo, sem si rekla. In oče me je seveda podprl. Zato pravim, da sem samozavest dobila od očeta. Verjel je, da »ta otrok« zmore vse. Zato mi je v določenem trenutku plačal inštrukcije angleščine. In ni bilo težav.

Jabolko navdiha za tolmačice in tolmače

»Tolmačice in tolmači slovenskega znakovnega jezika so v času epidemije koronavirusa gluhih osebam strokovno zagotavljali pravico do pravočasne obveščenosti, povezane z aktualnim razvojem epidemije in ključnimi ukrepi. Kljub številnim izzivom so s svojim prizadevnim in požrtvovalnim delom uspešno zagotavljali, da je Slovenija ena izmed držav članic EU, ki je tudi v času težkih razmer dosledno upoštevala Konvencijo o pravicah invalidov. Zaradi njihove strokovne odličnosti se jim iz srca zahvaljujemo. Ob skrbnem zavedanju svojega poslanstva, da je zagotavljanje pravice do tolmačenja gluhih osebam, posebej v razmerah, s katerimi se soočamo, ključno, pomagajo k temu, da smo lahko vsi skupaj odgovorni do sebe in drugih,« piše na spletni strani predsednika države Boruta Pahorja. V znak hvaležnosti za njihov nenadomestljiv prispevek v času premagovanja epidemije je predsednik tolmačem in tolmačicam slovenskega znakovnega jezika vročil jabolko navdiha.

Mama je bila strožja od očeta. Zelo se je bala za naju z bratom in naju nikamor ni spustila, a je zato k nam domov lahko prišel, kdor je hotel. Nisem imela težav s sošolci in sošolkami, ker smo bili povezani. Pred kratkim sem dobila njihovo vabilo na srečanje. S sošolci nisem imela nikoli slabe izkušnje, niso zbadali in podobno. Če kot otrok nimaš slabe izkušnje, se to pozna. Ta trma je podprta s strani doma, povezana pa je vsekar z materino strogostjo. Ker še nisem bila stara osemnajst let, nisem smela iti sama ven.

Kako vidite današnjo mladino in dijake na Srednji zdravstveni šoli?

Jaz sem pri svoji najstnici, ki je stara osemnajst let, vlaga la precej energije. Pri tem so

mi pomagali ljudje v moji bližini. Nisem bila tako stroga kot moja mama, saj gre moja osemnajstletnica lahko zvečer ven, če pove, kam gre. Nisem tako stroga, čeprav bi bila lahko. Je pa velika razlika. Telefoni so pri današnjih mladostnikih naredili eno »katastrofo«.

Doma smo bili med prvimi, ki so dobili stacionarni telefon. Čeprav moja starša nista slišala, sta ga priskrbela za naju z bratom. Za naju je bila to najboljša igračka tistega časa. Včasih smo poklicali in se hecali po telefonu ... Danes si tega ne predstavljam. Telefon je danes vse: spalni pripomoček, igralni pripomoček, družabni pripomoček, učni pripomoček ... Tako pač je. S tem se moramo naučiti živeti. In ga včasih, kadar lahko, tudi odstraniti.

Kako pa se z dijaki spoprijemate v času koronavirusa?

Če bi se to zgodilo pred tridesetimi leti, bi bilo veliko težje. Pogovarjam se z dijaki v šoli, v tem času smo jim posvetili veliko časa in jih poskušali skozi vse pripeljati na čim manj boleč način. Vpeljali smo tudi veliko dodatnih stvari – veliko lažje jim je, kot bi pričakovali. Ocenjevanje je napovedano, za vsak datum se da dogovoriti, organizirati dodatne ure razlage, delamo tudi individualno. Ne strinjam se s tistimi, ki pomilujejo mladostnike, saj verjamem, da so sposobni in prilagodljivi, vsaj večina.

Kaj dijaki najbolj cenijo pri učitelju zdravstvene vzgoje? Kaj jih najbolj motivira? Kako jih vi motivirate za delo v zdravstvu?

Mislim, da jih motiviram predvsem s svojimi številnimi in različnimi izkušnjami. Ko jim pripovedujem o svojih izkušnjah, si to zelo zapomnijo. Pravijo, da me z veseljem poslušajo. Tudi v pr-

vih letnikih, ko se pogovarjamo o družini, spolni vzgoji. Radi se pogovarjajo o takšnih življenjskih temah in kar radi bi podaljšali še za kakšno podobno uro. Včasih si pogledamo dokumentarno oddajo. Na spletu in drugih virih sami kaj poiščejo in potem v razredu to predstavijo. Ni samo učitelj pred katedrom, tudi dijaki so lahko vir znanja. Vpeljala sem tudi to, da dijaki drug drugega ocenjujejo na podlagi kriterijev. Skratka, tak, bolj pristen odnos, zaradi katerega si dijaki upajo tudi kaj vprašati, povedati. Naj razložim na primeru. Dijak je padel s kolesom, poslal nam je posnetek, mi pa smo se na resničnem primeru učili prve pomoči.

Z dijaki smo si bliže kot nekoč. Včasih se s profesorjem nisi mogel tako odkrito pogovarjati. Takrat smo se profesorjev bolj bali, nismo si jih upali motiti, še na vrata zbornice si nismo upali potrkati. Zdaj imamo vsekakor drugačen odnos, bolj človeški, topel. In tako je prav.

Lahko opišete, kako potekajo delavnice o komunikaciji z gluhihimi? Zakaj so pomembne?

Delavnice organiziramo že dvajset let, vsekakor pa od začetka moje poklicne poti na Srednji zdravstveni šoli Ljubljana. Potekajo v drugem letniku, saj gredo dijaki nato v tretjem letniku na praktični pouk, kjer se srečajo z gluhoto pri naglušnih starostnikih v domovih.

Prav je, da se o komunikaciji z gluhihimi podučijo še pred prakso, saj se na ta način zelo veliko dijakov prvič sreča z gluhihimi. V drugem letniku v šolo pripeljem gluhe dijakke. Včasih sem pripeljala tudi starejše gluhe, a dijaki najlažje vzpostavijo stik z mladimi, ki pridejo iz zavoda. Takrat za trenutek zapustim predavalnico, in ko se vrnem, opažam, da mladostniki takoj začnejo komunicirati med seboj, največkrat s pomočjo tele-

fonov in računalnikov, učijo se tudi kretenj. Redko se je zgodilo, da kdo zaradi treme ni mogel sodelovati oziroma da ni hotel uporabljati svojih rok, češ da bi moral še povaditi npr. enoročno abecedo. Z eno roko namreč lahko plonkajo (smeh).

Sicer jim na delavnicah povem, kako naj ravnaajo, če kdaj pridejo v stik z gluhihimi, in da naj se ne ustrašijo takšnih srečanj. Razložim jim razlike med gluhihimi, naglušnimi in gluho-slepimi ter ljudmi s polžkovim vsadkom.

Na naši šoli so se sicer že izobraževali in se izobražujejo dijaki z okvaro sluha. Tako se je med drugim pri nas izobraževala prva srednja medicinska sestra z okvaro sluha v Sloveniji.

Kakšen pa je odnos dijakov do delavnic?

Po koncu delavnic vedno izvedem ankete. Dijaki so navdušeni in bi si želeli imeti krožek na to temo, o čemer tudi sama razmišljam. Želim, da bi imeli izbirni modul, kar je zelo utemeljena želja, sploh odkar je znakovni jezik v ustavi. Kovid je pokazal težave gluhih in naglušnih. Vsekakor pa se mi zdi, da se stanje izboljšuje. Ne stopicamo na mestu, ampak gremo naprej. Dobivam pozitivne povratne informacije od dijakov. V Domu Janeza Krstnika imamo dijakke, ki mi povedo, kako si tam pomagajo komunicirati. Branje z ustnic ni jezik. Tudi vadimo tako, da si dijaki pokrijejo ušesa in poskusijo sami brati z ustnic. Takrat dijaki spoznajo, da je to v resnici Sizifovo delo. Samo enkrat pomežikneš, pa izgubiš eno besedo. Branje z ustnic je tako lahko namenjeno zgolj premostitvi pri vzpostavljanju komunikacije, je tisti nujni del. Dijaki tako spoznajo veliko stvari. Predlansko leto smo imeli na primer delavnico v Dolenjskih Toplicah, nad katero so bili vsi navdušeni.

Kakšen je bil odnos do gluhih nekoč in kakšen je danes? Tudi sami ste opazovali in prispevali svoj delež k razvoju ...

Kot otrok gluhih staršev v otroštvu nisem imela slabe izkušnje, toda veliko kolegov, tudi moj brat, so jo doživeli. Če so kretali, se je zgodilo, da so jih opazovalci označili za neumne. Norčevali so se tudi tako, da so ponavljali kretanje. Ali pa so v gluhega strmeli. Danes seveda tega ni.

Ko sem šla v času koronavirusa na Šmarno goro, so me ljudje celo ustavljali in z navdušenjem spraševali, če sem jaz tista s televizije, češ, kakšno pomembno poslanstvo opravljam. Govorili so z navdušenjem, ki ga pred dvajsetimi leti ni bilo. Moram pa poudariti, da so Zveza gluhih in naglušnih ter Združenje tolmačev in drugi vložili ogromno truda in dela. Moram reči, da je veliko ljudi delalo na tem področju zelo veliko let, da so se pokazali premiki. Stvari seveda niso samoumevne. Novembra 2002 je bil sprejet zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika. Takrat se je vse skupaj začelo in počasi nadaljevalo. No, še vedno obstajajo nedodelana področja, kot na primer v šolstvu, kjer gluhi nimajo pravice do tolmača pri vseh urah, kar pomeni velik primanjkljaj pri znanju. Delamo na tem, da bi to pravico pridobili. Velik dosežek je novi 62.a člen Ustave RS, kamor je sprejet tudi

jezik gluho-slepih. Slovenija je prva država na svetu, ki ga je vključila v ustavo.

Gluhi so bili v preteklosti pri komunikaciji marsikdaj v stiski. Kako se je ta odražala in v čem se na konkretnih primerih kaže napredek?

Tudi prej smo hodili z gluhihimi tolmačiti, vse pa je bilo bolj kot ne prostovoljno. Ena prvih tolmačk je bila Ljubica Podboršek; tista, ki je v »kvadratu« Radovednega Tačka, vsi jo poznamo. Še vedno so tu Zgodbe iz šolk. Opravljala je pionirsko delo. Tudi začetni učbeniki za slovenski znakovni jezik so povezani z njo. Če ne bi sodelovala Ljubica, potem bi se stvari premikale še počasneje. Vse to ni bilo samoumevno. Danes lahko pokličeš tolmača, kadar koli želiš. Imamo klicni center, ki deluje štiriindvajset ur na dan. Tako lahko gluhi pokliče in naroči tolmača, ki pride kamor koli: v zdravstveni dom, na banko, k zavarovalnemu agentu, prodajalcu stanovanja, k pravniku zaradi podpisa pogodbe, celo h ginekologu. Včasih je bilo to nenavadno, danes pa se temu nihče več ne čudi. Izjemo ma kdo reče: »Počakajte zunaj!« A je treba poudariti, da je tolmač pravica gluhe osebe, ne pa pravica sogovornika. Ena prvih težav je nastala na banki, ko so dobili steklena okenca. Brez tolmača bi bilo skorajda nemogoče komunicirati. V času kovida smo bili tolmači pri zdravniških pregledih

lahko prisotni ob gluhi osebi brez maske ali vizirja s primerno razdaljo. Težave so bile, ker nekateri tega niso sprejeli, a žal drugače komunikacija ni bila možna. Za gluhe lahko maska pomeni socialno izolacijo, žal. Čeprav vemo, da je maska nuja v danih razmerah.

Katere lastnosti mora imeti dober tolmač slovenskega znakovnega jezika in kje se lahko izobražuje?

Izobraževanje poteka na različnih ravneh: preko Združenja tolmačev, Zveze društev gluhih in naglušnih, različnih drugih društev. Znati moraš kretati, opravljenih moraš imeti že nekaj tečajev, razen če si otrok gluhih staršev ali pa poznaš gluho osebo in že znaš kretati; potem se vpišeš v šolo za tolmače. Potem so še različni tečaji: začetni, nadaljevalni in tako naprej. Dober tolmač mora imeti podobne osebnostne lastnosti kot dober zdravstveni delavec. Mislim, da moraš imeti veliko čuta za sočloveka, biti moraš potrpežljiv. Vsaka želja je tudi neke vrste stiska. Večkrat se pojavi želja: »Nujno, zdaj ...«, čeprav v resnici ni tako nujno. Moraš biti takoj dosegljiv, saj se na tvoj klic ne morejo odzvati. Moraš imeti veliko mero razumevanja. Ne smeš biti jezen, ker mimika obraza pokaže jezo in gluhi to začutijo. Moraš biti umirjen. Čeprav sama nisem, saj me nepravilnosti motijo. Dogajalo se

je, da so gluhi v čakalnicah sedeli tudi po sedem, osem ur, ker niso vedeli, da so jih že poklicali. Nihče jih na to ni opozoril, dokler niso v čakalnici ostali zadnji. To se je namreč zgodilo mojim staršem. Sama zaradi tovrstnih izkušenj stvari urejam kar se da hitro. Gluhim težave povzročajo tudi e-recepti, ne vidijo povezave, pogrešajo konkreten listek z receptom. So tudi taki, ki nimajo telefona ali računalnika.

Kaj pa projekt Most, pri katerem sodelujete in ki naj odpravi ali omili neenakost? Ali neenakost v Sloveniji obstaja?

V sklopu projekta smo medicinskim sestrām, zdravnikom, fizioterapevtom, torej zdravstvenemu osebju predstavljali težave. Ob sebi sem imela gluho osebo, s katero sva tem ljudem predstavljali, kaj je gluhotā, razlike med gluhim in naglušnim, vključili sva tudi naglušne. Kolega je predstavil slušne aparate, indukcijsko zanko in vse te pripomočke, razlagali smo, kaj pomenijo naši znaki, s Sabino pa sva predstavljali gluhotā: kaj pomeni branje z ustnic, čakanje v vrsti, ko ti zahtevaš, da se preko računalnika naročaš, če računalnika sploh ne uporabljaš, kako je s svetlobo, hitrostjo govorjenja, kretnje, dotiki, kako poklicati gluhega ...

Dostikrat se je pojavilo vprašanje, ali gluhi lahko vozijo avtomobil. Zakaj pa ne? Kako pa slišijo rešilca? Ja, kako ga pa mladi slišijo, ki med vožnjo poslušajo glasbo? Gluhi so bolj vizualni. Gledajo v ogledala. Gluhi so redko udeleženi v prometni nesreči. So zelo spretni in previdni vozniki. Moja mama ima več kot štirideset let voziški izpit, pa se ne spomnim, da bi imela kdaj kakšno nevšečnost v prometu. Imela je eno nesrečo, pa ne z avtomobilom. Ali pa, kako gluhi slišijo zvonec? Ja, vidijo ga! Ko pozvoniš, zasveti luč. Moj oče je imel prirejeno budilko, ki je sicer

zvonila, a je hkrati utripala luč. Včasih ni bilo mobilcelov. Zdaj imajo gluhi tudi elektronske budilke z lučjo ali vibracijo. Zdaj to ni več nobena težava.

Pri Mostu nas je sodelovalo res veliko. Tudi slepi, ki so se morali soočati s težavami. Na primer, da niso smeli imeti psa povsod ob sebi. Le zakaj? To je zanje takšne vrste pomoč, kot je pri gluhih tolmač. Ne moremo ostati pred vrati. To ni smiselno. Danes je seveda drugače. Več kot je zavedanja o vseh posebnostih, več kot je znanja, boljša je organizacija pomoči. Skupaj lahko najboljše pomagamo tako, da ne prelagamo odgovornosti drug na drugega.

Pravica do maternega znakovnega jezika je pravica. Če se gluhi odloči, da ne potrebuje tolmača, ga ne potrebuje. In morda vseeno potrebuje pomoč. Zato ozaveščanje. Ko zbolí in je v stiski, si lahko zaželi tolmača, npr. zaradi medicinskih izrazov ali pa izvidov. Če to potrebo zazna osebje, lahko tolmača pokličejo oni, in ta naj potem ostane pri gluhem do konca pogovora. Tolmač ne tolmači vedno dobesedno, ampak po pomenu.

Moja mati je imela pred leti pljučni edem. Dobila je kisikovo masko. Komunikacija je bila spet ovirana. Z mano je govorila, ni uporabljala kretnj, a vsakokrat je kisikovo masko potegnila z obraza, ker je bila stiska tako velika. Mati ni želela drugega tolmača, jaz sem tolmačila zanj. V taki stiski gluhi pozabi še tiste besede, ki jih je prej obvladal. Dokler so bile maske zaradi kovida neznanka, ko res nismo vedeli, kar vemo danes, mi je gluha gospa potožila, da ni zmogla kupiti kruha. Želela je celo dati masko dol, da bi govorila ... Papirja in svinčnika tudi ni dobila, jasno, ker so se bali okužbe. Seveda, zdaj vemo že veliko več, a tisti prvi val so gluhi preživi še težje.

Vsi smo bili nevedni, presenečeni, šokirani. Gluhi so bili pa še v veliko večji stiski.

Včasih rečem dijakom, naj, ko bodo prišli domov, gledajo filme brez zvoka. Vprašam jih, koliko časa lahko zdržijo brez zvoka, in vsi rečejo, da tole pa ne bo šlo. Tudi če se med poslušanjem glasbe zasliši kakšno hreščanje, so nervozni. Ali pa jim naročim, naj gledajo poročila, in sicer naj brez zvoka z ustnic voditeljice berejo. Nihče ne zmore tega prav dolgo. Včasih ne razberejo niti ene besede. Če pa si utrujen, je še težje.

Večkrat nastopate tudi na Televiziji Slovenija kot tolmačka. Vse, s čimer se ukvarjate, vzame veliko časa. Kako vaši dve poslanstvi sprejema vaša družina?

Na Televiziji Slovenija tolmačim že več kot 10 let. Tolmačim osrednji dnevnoinformativni blok ob 19.00, oddaje Tarča, Tednik, predvolilne in predreferendumske oddaje, državne proslave in še vrsto drugih vsebin. Večinoma tolmačim v živo, sočasno s predvajanjem. Verzije oddaj s tolmačem se v živo predvajajo na TV Maribor ali TV SLO 3.

Sem zelo neorganizirana, narejena za zdaj in ta trenutek, takoj. Če ne bi bilo moža, bi šlo zelo težko. Doma on vse uredi, včasih, ko pridem domov, samo še malo zmešam in je. Otroci me zelo pogrešajo, ugotovili so, da so tudi gluhi naša družina. Včasih bi mi najraje vzeli telefon, sploh ko gremo na dopust. Če živiš z gluhotā in veš, kako je, če te oni potrebujejo ta trenutek, je to pač tako. In moj mož je res razumevač. Se pa ni naučil kretati, samo kakšen »hvala« ali »prosim« zna. Naučil pa se je počasneje govoriti.

Sicer pa, kadar mi čas dopušča, uživam v družinskem življenju z možem in tremi otroki. Ko nas je vseh pet skupaj, je to največ.

Gledališke dejavnosti v predšolskem obdobju

Daša Janže Štorgel, magistrirana profesorica Zgodnjega učenja in poučevanja ter diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok, Vrtec Sonček, OŠ bratov Letonja, Šmartno ob Paki

Strokovni delavci vrtca, ki z otroki vsakodnevno izvajajo različne dramske dejavnosti v vrtcu, bodisi v igralnicah ali celo zunaj, lahko potrdijo, da se gledališka umetnost in pedagogika v veliki meri povezujeta. Enako meni tudi Weidemannova (2010), ki priporoča, da gledališča v vrtcu ne obravnavamo ločeno od vsakodnevnih aktivnosti, ampak ga vključimo med ostale dejavnosti. Gledališka umetnost tako omogoča povezovanje vseh področij dejavnosti (Bucik in sodelavci 2011).

Uvod

Že *Kurikulum za vrtce* nas opozarja, da se je potrebno z »lepoto« spoznati čim bolj zgodaj. Otroci imajo prirojen čut za umetniški red in privzgojen čut za lepo, ki ju je potrebno razvijati. »Izkušnje na področju umetnosti so zaradi celovitosti doživljanja in ustvarjanja pomemben dejavnik uravnoteženega otrokovega razvoja in duševnega zdravja« (*Kurikulum za vrtce* 1999, 23). Otrok lahko v umetnosti predstavi svoja čustva in počutje, opiše ali predstavi neko stvar ali dogodek, lahko eksperimentira z umetniškim jezikom in se posveča estetskim vidikom ali pa izrazi svojo etično presojo o osebi, dogodku. Na ta način doživlja svojo vlogo v skupnosti kot smiselno in si gradi samozavest, saj s tem prispeva k oblikovanju okolja. Ravno zato otroško umetnost tako cenimo in gojimo (prav tam).

Estetika in umetnost

Estetska vzgoja je nadrejena pojmu umetnostne vzgoje. Le-ta človeka vzgaja in izobražuje za posamezno vrsto umetnosti ali umetnost nasploh, zato sta estetika in umetnost v tesni povezanosti (Pregrad 1975). Z načrtno estetsko vzgojo lahko vplivamo na emocionalni in spoznavni razvoj ter razvoj doživljajskih in značajskih potez posameznika, zato moramo v vzgojo in izobraževanje vpletati različne umetniške zvrsti, katerih poglobljena lastnost je estetskost (Vukasović 1990). Ker dramske dejavnosti preko igre povezujejo čustveni, gibalni in spoznavni razvoj, poleg tega pa imajo visok kreativni potencial, Wiedmann (2010) meni, da so le-te odlično sredstvo za razvoj estetike. Dramske dejavnosti so tako opredeljene tudi v *Kurikulumu za vrtce*. Otroška umetniška dela, ki nastajajo takrat, ko ima otrok pri delu svobodo in se od njega pričakuje neposrednost, drugačnost in izvirnost, izkazujejo tudi za človeka značilen občutek za umetniški red in lepo. Estetska vzgoja je v tem primeru predstavljena kot rezultat čustvenih in kognitivnih izkušenj človeka, ki ga usmerjajo, da stvari doživi celostno in ne le kot

»razvijanje občutka za lepo«. »Gre za vzajemno delovanje čutenja, zaznavanja, spoznavanja in razumevanja.« (Šinko 2013, 120)

Gledališka vzgoja v vrtcu

V okviru vsakodnevnega programa potekajo v skupinah skladno s kurikulumom različne dejavnosti, ki vključujejo elemente gledališča in igre. Dramske igre, ki predstavljajo svet med simbolno in domišljijско igro, so se pri nas začele pojavljati šele v zadnjih letih in so pogostejše prisotne v 2. starostnem obdobju kot pri najmlajših (Šinko 2013). Otroci v vrtcu najpogostejše spoznavajo lutkovno gledališče, tako v vlogi gledalcev kot v vlogi izvajalcev, redkeje pa se seznanijo z dramskim gledališčem. Pogoste so lutkovno-gledališke improvizacije, ponekod pa se pojavijo tudi dramatizacije, ki jih ob različnih dogodkih predstavijo staršem.

Vzgojiteljice spodbujajo otroke tudi k domišljijški igri, ki vključuje igro vlog (dialoge, pretvarjanja, spoznavanje prostora in gibanje). Nekateri strokovni delavci povezujejo gledališke dejavnosti tudi z glasnim branjem literature in otroke spodbujajo k izražanju, ki vključuje elemente igre (Bucik in sodelavci 2011).

Koroševa (2007) pravi, da preko gledaliških dejavnosti ne vzgajamo bodočih igralcev, ampak z njimi pripomoremo k boljšemu socialnemu, intelektualnemu in čustvenemu razvoju, ob tem pa si otroci razvijajo odnos do gledališke umetnosti. Gledališka sredstva (kot so improvizacija, pantomima, gib, lutke, maske ...) se lahko vključijo v učenje in poučevanje kot enakovredna dejavnost drugim, bolj »akademskim«. Predlaga, da gledališče sprejememo kot možnost sporočanja, saj bodo vsakdanje oblike dela z gledališkimi izraznimi sredstvi tako postale zanimivejše in prepričljivejše.

Igra in gledališče

Igra je od otrokovih prvih dni njegova nenadomestljiva dejavnost. Gledališče temelji na igri, ki je z gle-

dališkega vidika ena bistvenih gledaliških sestavin, zato je gledališče otroku že po naravi blizu. Začetki gledaliških dejavnosti se začnejo prav s pristno otroško igro (Medved Udovič 2000). Pri otrocih je potrebno že zelo zgodaj spodbujati domišljijo, razvoj govora, lepa doživetja, globoka čustva, izražanje in lastno ustvarjanje, saj se na ta način lažje vključijo v družbo. Ob tem je pomembna tudi vključitev odraslih v otrokovo igro – tako staršev kot vzgojiteljev. Odrasli imajo največji pomen v igri najmlajših otrok, saj le-ti v igralni interakciji z mentalno razvitejšim partnerjem pridobivajo eno izmed optimalnih spodbud za svoj razvoj (Marjanovič Umek in Zupančič 2006). Tako lahko otrok in odrasla oseba komunicirata preko bibarij in prstnih iger že od prvih mesecev otrokove starosti dalje (Kroflič in Gobec 1995).

Igra bibarij

Bibarije in prstne igre so nepogrešljivo sredstvo pri delu z otroki v predšolskem obdobju. Bibarije so gibalne igre ob izštevankah, pesmih z nagajivo vsebino in ritmičnih besedilih (Kroflič in Gobec 1995). Voglarjeva (1981) že v opisovanje pojma »bibarija« vnaša neko čarobnost in domišljijo. Pravi: »Bibe so nekaj česar ni, pa vendar je. Bibe so vesele igre. Bibe so bitjeca, ki spravljajo otroke v dobro voljo. Bibe so mamini prstki. Bibe ... to je nekaj, kar si vsak od nas želi, da bi imel, in kar tudi lahko ima, če le hoče« (Voglar 1981, 7). Bibarijam so podlaga ritmične besedne in glasovne igre. Lahko so dopolnjene z melodijo, ki povezuje igro dotikanja ter gibanja otroka in odraslega (Kroflič in Gobec 1995). Otrok opazuje mimiko in gibanje odraslega, posluša njegov glas in čuti do-

tikanje na koži, hkrati pa se giblje skupaj z njim (Kroflič idr. 2001). Do drugega leta je v igri aktivnejši odrasel, nato pa lahko pobudo za igro prevzame tudi otrok (v igri z odraslo osebo ali v igri z drugimi otroki). Otroku so v veliko veselje, saj ob neposrednem stiku z odraslimi premaguje težave, zadovoljuje potrebo po varnosti in čustveni toplini. Na otrokov razvoj vplivajo ugodno, saj v njegovo življenje vnašajo toplino, sproščenost, srečo, veselje in radost (Kroflič in Gobec 1995). Otrok tako ob psihičnem in fizičnem ugodju doživi še estetsko ugodje (Kordigel in Jamnik 1999).

Prstne igre

Prstne igre so preproste igre, ki jih odrasli lahko na prste zaigrajo že zelo majhnemu otroku, zato imajo med najmlajšimi otroki posebno mesto. Igra poteka med odraslo osebo in otrokom, ki mu sedi v naročju. Preko prstnih iger se lahko otrok prvič aktivno sreča z umetnostjo, saj je tako on tisti, ki umetnost dela – otrokova roka z iztegnjenimi prsti je »oder z igralci«, na katerem se »zgodí« igra (Cvetko 1996, 27). Enako meni tudi Sitar (1996), ki za prstne igre pravi, da predstavljajo uvod v gledališče, s katerim se srečujejo vse generacije. Domišljija in animacija prstov naredita igro privlačnejšo in pristnejšo. Pri prstnem gledališču lahko uporabimo našo oz. otrokovo dlan (le-ta predstavlja oder) in prstne lutke. Prvi del samega sebe, ki ga otrok ugleda, je roka s prsti, in to »igračo« ima vedno pri roki. Z malo domišljije pa lahko prst postane karkoli in po potrebi ga lahko tudi preoblečemo. Prstne igre lahko zaradi skromnega besedišča in dogajanja nadomestijo prve pravljice za lahko noč. Preproste, a bogate igre lahko pope-

strijo družinska srečanja med najmlajšimi in najstarejšimi člani, prisotne pa so tudi ob drugih oblikah srečanj, v vrtcu, bolnišnicah ali šolah. S pomočjo prstov lahko igraje štejemo, računamo, si pripovedujemo, prepevamo itd.

Igra z lutko

Lutka je majhna figura, ki se uporablja za uprizorjanje iger, človeka ali živali (SSKJ). Že dolgo ni več »le sredstvo za pripravo predstav in motivacijo pri pouku, vedno bolj postaja magična moč v rokah učitelja in otrok in spodbuja kognitivni, socialni in čustveni razvoj« (Korošec in Majaron 2002, 13). Lutka spodbuja razvoj domišljije in otrokove kreativnosti. S svojo vizualno podobo predstavlja nebesedno komunikacijo, v skupino pa prinaša posebno vznemirjanje in omogoča sprejemljiv način za izražanje čustev (Korošec 2009). Otroci se z lutko sproščeno pogovarjajo, lahko ji zaupajo, jo občudujejo, želijo se je dotakniti in jo aktivno vključiti v svoje delo (Borota in drugi 2006). Z uporabo lutke lahko že triletni otroci ustvarijo kratko igro v enem dejanju. Z njo uporabljajo dramatične učinke, različno mimiko, spremembe glasu, različne trike na sceni itd., zato se te igre razlikujejo od igre »kot da«. V predstavah ne sodelujejo le igralci, ampak tudi gledalci. Otroci lahko za oder uporabijo že samo škatlo z malim okencem in lutkami. Takšne igre pri njih vzbujajo veliko veselja (Štambak 1986 v Bastašić 1990).

Dramska igra

Dramska igra je igra pretvarjanja, igra vlog ali igra »kot da«. Otroke spodbuja k ustvarjalnosti, miselni aktivnosti, gibalni dejavnosti, iskanju novih povezav ter večji socialni občutljivosti in kompetentnosti (Smilansky 1968 v Marjanovič Umek in Zupančič 2006, 99). Preko dramske igre lahko otrok živi in doživlja svojo izmišljotino, ki jo preobrazila v dejanja in izrazi v improvizaciji, gledališki igri, ustvarjalni dramski igri, spontani igri ali igri vlog. V njej se srečamo z izmišljenimi mislimi in dramatičnimi dejanji (Korošec in Majaron 2002). Dramska igra zahteva disciplino in je razvitejša od pravil običajnih iger, zato mora vzgojitelj paziti, da otroci dejavnosti ne doživijo kot pritisk. Pri otroku moramo spodbujati svobodno in individualno interpretacijo in od njega ne smemo zahtevati kopiranja in imitiranja. Besedil iger se naj ne bi učili na pamet. Pustiti mu moramo, da sledi osnovni ideji zgodbe in da v besedi in gibu improvizira (Misailović 1990 v Korošec b. l.).

Kreativna drama je improvizacijska oblika drame, katere cilj je spodbujanje osebnega razvoja otroka. Osredotočena je na proces, ki je dinamičen, saj so sodelujoči vodeni k domišljiji in igri vlog. Skozi dramske uprizoritve vzgojitelj otroke vodi k samoizražanju, raziskovanju, razvoju in posredovanju idej, čustev ter konceptov (Korošec 2007).

Simbolna igra

V simbolni igri otrok izraža tisto, kar se dogaja okoli njega in ga obkroža (dejavnosti odraslih, odnosi med otrokom in odraslim ter medčloveški odnosi iz sveta odraslih) (Korošec b. l.). V 1. starostnem obdobju se tako preko simbolne igre igramo tudi gledališke igre. Vanje pri raziskovanju in zaznavanju predmetov, prostorov in materialov vključujemo vse čute (Marquardt in Jerg 2001). Ravno igre, v katerih se otrok čim več izraža z neverbalnimi izraznimi sredstvi, imajo velik vpliv na sodobno kreativno gledališko vzgojo, ki bi naj bila prisotna v vrtčevskem vsakdanu. Otroka pri spontani simbolni igri in prehajanju v gledališko igro spodbujamo, da se izraža neverbalno, saj mu to pomaga pri verbalizaciji čustev, doživetij in dogodkov (Marjanovič Umek in Zupančič 2006). Za dramske igre je značilna stalna dramska kompozicija. V njej obstajajo pravila, ki v zgodbi vlečejo rdečo nit. Simbolna igra tega nima (Borota in drugi 2006).

K simbolni igri pa lahko uvrščamo tudi sociodramsko igro, v kateri se otrok pretvarja, da je nekdo drug. Vanjo sta vključena najmanj dva otroka, lahko pa tudi več. Med njimi se spodbuja sodelovanje in interakcija. Na vsebino in način vedenja v sociodramski igri ima velik vpliv otrokova želja, da bi posnemal značilnosti sveta odraslih in staršev. V igri otrok svet, ki ga opazuje in razume na svoj način, posnema kar se da natančno po svojih zmožnostih (Korošec 2007).

Improvizacija je igra

Eden od načinov izvajanja gledališke vzgoje v vrtcu pa so tudi gledališko-improvizacijske igrice. Improvizacija je po *Slovarju tujk* nekaj, kar je izvedeno s trenutnim navdihom in spretnostjo, na pamet, brez priprave in je skladno z okoliščinami. Improviziranje je po mnenju Zagorca (2008) najverjetneje druga beseda za »igranje«. V improvizaciji se igralec takoj odzove na situacijo, je spontan, naredi ali sestavi nekaj brez premišljevanja ali pripravljanja. Kaltenbrunner (2004) tako pravi, da je improvizacija igra.

Improvizacijske dejavnosti spodbujajo razvoj domišljije in ustvarjalnosti, zmanjšujejo nehotene držke ter razvijajo pogum za nastopanje. Od otrok pričakujemo, da so ustvarjalni in spontani in jih k improvizacijski dejavnosti spodbujamo na kreativen način. To nam lahko uspe, če so improvizacijske dejavnosti načrtovane in ustrezno zasnovane. Ker lahko pride pri improvizaciji do izgube koncentracije ali dolgočasje, je pomembno, da odrasla oseba preusmeri pozornost k novemu izzivu ali pa dejavnost konča (Zagorc 2008). Odrasli morajo ob tem zaupati radovednosti otrok in poskrbeti za prostor, čas ter situacije, v katerih lahko otroci eksperimentirajo z domišljijo (McCaslin 2006 v Korošec b. l.).

Zaključek

Otrokov stik z gledališčem je v veliki meri odvisen od odraslih. Da si bo otrok razvil pozitiven odnos in zanimanje do gledališča, je potrebno vključevati gledališko umetnost v vzgojno-izobraževalni proces. Ker je predšolsko obdobje z vidika razvoja otrokove osebnosti najpomembnejše, je pomembno, da pripeljemo strokovni delavci vrtca gledališče k otrokom že v predšolskem obdobju, saj mnogi otroci nimajo možnosti ogleda predstave v pravem gledališču. »Srečanje otroka z gledališčem je najprej namenjeno njegovi zabavi, saj otrok še nima izoblikovanih nikakršnih kriterijev, ki bi ga vodili pri presojanju gledališkega dogodka. Prav bistvo gledališča v vseh njegovih razsežnostih spozna otrok postopoma, s pomočjo odraslih« (Medved Udovič 2000, 40). Sem spadajo konkretne predstave ter gledališke improvizacije, igre vlog, dramatizacije, lutkovne igre, risanje kostumov, izdelava lutk, priprava zvočnih učinkov ipd. V goste lahko povabimo različne gledališke skupine, lahko jo pripravimo strokovni delavci kar sami, ali pa v izvedbo vključimo otroke. Preko tega lahko otroci razvijajo sebe, odkrivajo svoje sposobnosti, svojo izraznost in vsebine gledališke igre poglobljeno podoživljajo, ob tem pa spoznavajo vse prvine gledališke umetnosti.

Vzgojiteljeva naloga je, da razvija otrokovo ustvarjalnost ter v otroku vzbudi veselje do igranja in do ustvarjanja novih likov (Bidlo 2006, 25–33). Ob tem je pomembno, da vedno izhaja iz otroka in njegove igre, saj lahko tako ohrani sproščenost, ustvarjalnost in neposrednost. Eden od ciljev gledaliških dejavnosti z otroki je vzpostavitev ravnotežja med otrokovim razumevanjem neobvezne igre in njegovim odnosom do gledališča (Borota in drugi 2006). Gledališča v vrtcu ne obravnavajmo ločeno od vsakodnevnih aktivnosti, ampak ga vključujemo med ostale dejavnosti (Weidemann 2010). Gledališka umetnost bo tako omogočala povezovanje vseh področij dejavnosti (Bucik in sodelavci 2011).

Viri in literatura

- Bastašič, Z. (1990): *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bidlo, T. (2006). *Theaterpädagogik*. Einführung und. Essen: Oldib.
- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E., (2006): *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Bucik, N. in sodelavci (2011): *Kulturno-umetnostna vzgoja: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Cvetko, I. (1996): *Slovenske otroške prstne igre*. Radovljica: Didakta.
- Kaltenbrunner, T. (2004): *Contact Improvization*. Aachen: Meyer und Meyer.
- Kordigel, M. in Jamnik, T. (1991): *Književna vzgoja v vrtcu*. Ljubljana: DZS.
- Korošec, H., Majaron, E. (2002): *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (b. l.): *Simbolna igra in gledališka igra*. Dostopno na <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-simbolna.pdf>, 16. 2. 2021.
- Korošec, H. (2007): *Gledališče-medij za učenje in poučevanje ter otrokov celostni razvoj*. Sodobna pedagogika, št. 3., str. 110–128.
- Korošec, H. (2009): *Lutkovna in dramska igra v otrokovih »sto jezikih«*. V: Devjak, T. (ur.), Skubic, D. (ur.). *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Krofič, B. in Gobec, D. (1995): *Igra – gib – ustvarjanje – učenje*. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Krofič, R., Marjanovič Umek, L., Videmšek, M., Kovač, M., Kranjc, S., Saksida, I. idr. (2001): *Otrok v vrtcu: priročnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Obzorja.
- Kurikulum za vrtce*. (1999): Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo.
- Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2006): *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Marquardt, P. P., Jerg, S. (2010): *Theaterspielen mit Kindern ab zwei Jahren*. Berlin. Cornelsen Verlag Scriptor.
- McCaslin, N. (2006): *Drama in the classroom and beyond*. Boston: Person Education.
- Misailović, M. (1991): *Dete i pozorišna umetnost*. Beograd: zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Medved Udovič, V. (2000): *Igra videza: teoretična izhodišča branja dramskih besedil v osnovni šoli*. Ljubljana: Rokus.
- Pregrad, Z. (1975): *Estetska vzgoja in izobraževanje*. V: L. Krneta idr. (Ur.), *Pedagogika 1* (511–582). Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ)*. (2000): Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik
- Frana Ramovaš ZRC SAZU. Dostopno na <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>, 16. 2. 2021.
- Slovar tujk* (2006): Tržič: Učila International.
- Smilansky, S. (1968). *The effects of sociodramatic play on disadvantaged preschool children*. New York, London, Sydney: Wiley&Sons.
- Šinko, S. (2013): *Pomen gledaliških igrar v prvem starostnem obdobju*. *Revija za elementarno izobraževanje*, apr. 2013, letn. 6, št. 1, str. 119–130.
- Štambak, M. (1986). *Svako dete može da uči*. Radovi istraživačkog centra CRESAS. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Voglar, M. (1981): *Bibanke uganke*. Ljubljana: DDU Univerzum.
- Vukasović, A. (1990): *Pedagogija*. Zagreb.
- Zagorc, M. (2008): *Ustvarjalno gibalna improvizacija*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Weidemann, G. (2010): *Jetzt machen wir Theater! Die Kleinsten erleben was in ihnen steckt*. Troisdorf: Bildungsverlag EINS GmbH.

Razširjena uporaba avdio tehničnih sredstev v vrtcu

Claudia Uhan, vzgojiteljica, Vrtec Ciciban Novo mesto

V prispevku bom predstavila primeren okvir medijske vzgoje v vrtcu in različne možnosti uporabe modernih avdio tehničnih sredstev in gradiv v skupini. Svet se je digitaliziral, v marsikaterem vrtcu pa se zaradi zmanjšanih finančnih možnosti ali nepoznavanja oz. pomanjkanja tehničnih spretnosti še vedno ne dohaja koraka časa. Pri delu v skupini je seveda najbolj nepogrešljiv predvajalnik, ko pa nakupujemo novega, je smiselno izbrati takšnega, ki ima dodatne funkcije. V jedru članka bom opisala izkušnje in možnosti uporabe predvajalnika, zvočnika, mikrofona in diktafona, predstavila pa bom tudi projekt Radio Vrtec, ki poteka v eni izmed naših enot.

Medijska vzgoja in uporaba IKT v vrtcu

Izraz IKT (informacijsko-komunikacijske tehnologije) je skupen izraz za nabor najrazličnejših računalniških, informacijskih in komunikacijskih naprav (strojna oprema), aplikacij (programska oprema), omrežij (internet) in storitev. Uporaba IKT-ja nam omogoča, da čim lažje, hitreje in učinkovito pridemo do informacij, ki jih pridobivamo preko različnih kanalov, ki se med seboj vse bolj povezujejo (Inštitut za informatiko, b. l.).

Sam vrtec je lahko za otroka v večini brezmedijski prostor, če izvajamo gledanje slikanic in poslušanje glasbe. Teoretično gledano lahko torej vsi moderni mediji ostanejo izven vrtca. Večinoma v vrtcih uporabljamo poslušanje zgoščenk v času proste igre, poslušanje glasbe in zgodb pa za umirjanje.

Veliko vzgojiteljic je mnenja, da otrok vsakodnevno že doživlja preveliko poplavo medijev izven vrtčevskih prostorov in da je zaradi tega potrebno otroku v vrtcu poiskati neke vrste protiutež.

Otroci prinesejo svoje medijske vtise iz okolice tudi v vrtec. Preko igre vlog v času proste igre oponašajo in podoživljajo like iz risank, pojejo njihove pesmi, rišejo in se pogovarjajo na to temo. Vzgojiteljice včasih v tem ne vidimo nekih pozitivnih vsebin in smisla, temveč ocenjujemo to zgolj kot imitacijo vedenja, spodbujanje agresivnosti in zaradi tega to vedenje smatramo kot škodljivo. Dobro bi bilo večkrat pogledati na to igro z vidika sredstva za uravnoteženje otrokovih življenjskih izkušenj in tudi takšno igro vlog dovoliti, dokler ne postane nevarna.

Ko medije v vrtcu uporabljamo vzgojiteljice, moramo paziti, da ne ponujamo medijskega kiča. Presoditi moramo, ali je slikanica, zgoščanka ali risanka dovolj kakovostna, da spodbuja ustvarjalnost

otroka, da je didaktična, da posreduje vrednote in ne bo otrokom samo všečna, torej da sledimo pedagoškemu ciljem.

Da pa se izognemo prinašanju neakovostnih medijev od doma, lahko že na začetku leta na roditeljskem sestanku prosimo starše, da naj otrok od doma ne prinaša zgoščenk in DVD-jev, ker imamo v vrtcu dovolj kvalitetnih zgoščenk in zelo redko gledamo risanke.

Ločiti kakovostno od neakovostnega ni vedno enostavno. V kurikulumu imamo opredeljen cilj, da spodbujamo kritično vrednotenje komercialnih vplivov. To se mi zdi kar težko dosegljiv cilj, saj lahko hitro postavimo otrokovo domače okolje na majava tla in vzamemo otroku zaupanje v njegov domači svet. Mislim, da je naloga vrtca tukaj predvsem ta, da vrtec izbere in ponudi kvalitetne vsebine, samo vrednotenje medijskih vsebin pa se bo začelo v šoli, ko bo otrok nabral dovolj izkušenj, da bo lahko sam začel razmišljati o tem, in tega ne bo sprejemal samo zato, ker je takšno mnenje vzgojiteljice. Kot namreč pravi Vrlič (2001, 133), »[o]trok nima razvitih sposobnosti za estetsko vrednotenje. Sam ne loči likovnih kakovosti od najrazličnejšega kiča, prej obratno. Pritegujejo ga zunanji blišči, ceneni vizualni učinki, pretirana barvna nasičenost in podobno. [...] Estetski čut je posledica dolgotrajnega razvijanja občutljivosti, konstantnih stikov z likovnimi kakovostmi in prodiranja v svet lepega. Trditev, da otrok intuitivno odklanja likovno nevredna dela in se navdušuje nad kakovostnimi, ne drži.«

Po Jelen (2007, 29) to drži tudi za glasbeno umetnost: »Menim, da enako velja tudi za glasbeno vzgojo [...] Po mojih izkušnjah pri delu s predšolskimi otroki in po zapisanih znanstvenih dognanjih je eden od razlogov, da otroci radi poslušajo ravno tako glasbo, v tem, da je večina teh skladb pisana

v durovskem načinu, ki pa je otrokom že v osnovi zelo blizu: praviloma izraža neko veselost, živost, igrivost.» (Jelen 2007, 29)

Otroka je torej potrebno postopoma pripraviti, da bo nekoč postal medijsko pismen, kar zajema branje in pisanje, govorjenje in poslušanje, kritično gledanje in sposobnost uporabe najrazličnejših tehnologij, vključno z avdio tehniko, oglasnimi panoji, fotoaparati, videokamerami in računalniki (Mavri 2015).

Strokovnjaki ugotavljajo, da so generacije otrok, ki so se rodile, ko je informacijsko komunikacijska tehnologija prisotna v vseh obdobjih in prostorih našega življenja, bolj spretni v uporabi le-te kot pa starejše generacije. Tako nastane razkorak med učenjem v instituciji in digitalnim učenjem. Institucije običajno počasi organizirajo učenje tako, da ta dejstva upoštevajo (Vonta 2009).

Svet se je digitaliziral, v vrtcih so stare kasete že več ali manj zamenjali kompaktni diski, ki pa bodo kmalu prav tako del zgodovine, saj se ti mediji spraskajo in niso tako praktični kot mp3 posnetki ali povezovanje predvajalnikov direktno z omrežjem.

Otroci kot poslušalci

Otroci so rojeni poslušalci. Dolgo preden se začnejo orientirati z očmi, okolico zaznavajo skozi ušesa. Poslušajo glasove in hrup, ljubijo zgodbe in glasbo. Glasba pomeni zabavo, spodbuja domišljijo, pomaga pri izražanju čustev, prinaša pa tudi sprostitve. Otroci na ritmično glasbo pogosto takoj, ko jo zaslišijo, reagirajo tako, da se premikajo in plešejo, pojejo ali ploskajo. Otroci radi prepevajo tudi sami sebi – četudi še ne znajo peti s pravilnim besedilom. Vsa-

kodnevno petje, skupna glasba ali ples in gibalne igre z glasbo podpirajo otroke pri razvijanju lastnega občutka za glasbo in spodbujanju skupnosti.

Tako kot odrasli imajo tudi otroci zelo različne navade poslušanja. Nekateri poslušajo svojo najljubšo glasbo zelo zavestno in pozorno, medtem ko drugi raje preprosto pustijo, da se glasba predvaja v ozadju. Nekateri se radi gibajo in plešejo ob glasbi, drugi se med poslušanjem glasbe raje igrajo.

Cilji in možnosti uporabe avdio tehničnih sredstev v vrtcu

Globalni cilji:

- Poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika.
- Spodbujanje jezikovnih zmožnosti (artikulacija, besednjak, besedila, komunikacija itn.).
- Razvijanje izražanja in komuniciranja z umeštnostjo.
- Spoznavanje samega sebe in drugih ljudi.
- Doživljanje vrtca kot okolja, v katerem so enake možnosti za vključevanje v dejavnosti in vsakdanje življenje ne glede na spol, telesno in duševno konstitucijo.
- Spoznavanje tehničnih predmetov in razvijanje spretnosti na področju tehnike in tehnologije.
- Možnost seznanjanja z različnimi kulturami in tradicijami.
- Spoznavanje prostora, časa in zvoka.

Cilji:

- Razvijanje sposobnosti istih doživetij v različnih umetniških jezikih, plesnem, dramskem, likovnem, glasbenem idr.
- Otrok ob poslušanju pravljič ter drugih literarnih del razvija zmožnost domišljajske rabe jezika.

Ples za zabavo

Gibanje ob glasbi

Glasbena pravljica

- Otrok se postopoma seznaja s širšo družbo in kulturo.
- Otrok razlikuje sredstva za snemanje in predvajanje zvoka, različne načine zbiranja, shranjevanja in prenosa informacij.
- Otrok odkriva in spozna lastnosti zvoka, njegovo nastajanje in potovanje.
- Otrok prepozna in uporablja tehnične predmete in procese, spozna njihov namen in pomen ter v igri ponazarja njihovo delovanje.
- Otrok se seznaja z različnimi načini komuniciranja in prenosa informacij.
- Spodbujanje gibalnih dejavnosti (tudi na prostem).

Ob ali po večini sledečih dejavnosti se je z otrokom dobro pogovoriti. Otrok naj ima možnost ubesediti, kar je slišal, saj s tem ne razvijamo samo njegovega govora in mu damo prostor, da izraža svoje misli, temveč odkrivamo tudi njegovo percepcijo. Seveda pri tem spoštujemo različne načine otrokove interakcije z okoljem in ga spodbujamo k izražanju njegovih občutij z neverbalnimi, v nadaljevanju pa s kombinacijo verbalnih in neverbalnih sredstev.

Glasbeni predvajalnik

Možnosti uporabe predvajalnika:

- poslušanje glasbe in pravljič, zvokov, ugank in rim v okviru učnih sklopov, snemanje lastnih posnetkov in poslušanje le-teh (več o tem v poglavju diktafon),
- uporaba glasbe za plesne in gibalne dejavnosti; če je predvajalnik/zvočna postaja, ki je prenosna in brezžična, jo lahko uporabljamo tudi na igrišču. Otroci lahko plešejo ob posne-

Ustvarjalni gib ob klasični glasbi

- manju naše demonstracije plesa ali v obliki ustvarjalnega giba. Gibalne dejavnosti z glasbo lahko vodimo predvsem v obliki tako imenovanega »stop-plesa«, pri katerem otroci, ko slišijo glasbo, tečejo, ko pritisnemo na »pavzo«, se ustavijo in/ali dobijo novo nalogo. Ko glasbo zopet predvajamo, otroci tečejo naprej,
- zvočne podlage ob dramatizacijah,
 - poslušanje glasbe pri ustvarjalnih dejavnostih,
 - poslušanje glasbe za umirjanje/čas počitka: v igralnici lahko ponudimo tudi kotiček s predvajalnikom in slušalkami za prosto igro.

Dejstvo je, da bomo v vrtcu še kar nekaj časa uporabljali kompaktne diske (CD-je ali tudi zgoščenke), ki so zadnji mehanski nosilci zvoka, čeprav počasi tonejo v zgodovino. Ponekod se še vedno uporablja celo kasete, saj imamo vrtci bogate zbirke kaset in zgoščenk v glasbenih kabinetih in se nam te zdi škoda zavreči. Glasbeni predvajalniki imajo dandanes lahko možnost brezžičnega povezovanja z omrežjem in internetom, zato je smiselno pri nakupu novih predvajalnikov v idealnem primeru izbrati za igralnice takšne, ki imajo možnost predvajanja zgoščenk, vgrajen Bluetooth NFC vmesnik, predvajajo mp3 datoteke iz USB-ključka ali pomnilniške kartice ali pa imajo vsaj možnost priklopa zunanje avdio naprave (mp3 predvajalnik/računalnik) preko AUX vhoda (z nekaterimi se da celo snemati).

Preverite, katere formate podpira izbrani predvajalnik: CD (kompaktni disk) – navaden CD seveda podpirajo vsi, a to ne velja za zapisljive CD-R, CD-RW in druge formate. Če npr. posnamete in shranite na kompaktni disk CD-RW svoje posnetke petja, zgodb, zvokov ali intervjuje svoje skupine preko

računalnika, morate imeti predvajalnik, ki ta format podpira. Pomembno je, da je naprava dovolj glasna tudi za plesne in gibalne dejavnosti.

Pri plesnih dejavnostih so otroci običajno zelo glasni in znajo glasbo preglasiti. Podoben problem nastane tudi pri uporabi zvočnika na igrišču, saj se zvok enostavno izgubi. Preizkus opravite pri najvišji glasnosti, smiselno se je o glasnosti/izhodni moči naprave pozanimati tudi pri trgovcu. Pri nakupu glasbenega predvajalnika je ključnega pomena, da izberete napravo, ki karseda ustreza vašim potrebam. Poiskati je treba dobro razmerje med želenimi tehničnimi lastnostmi in ceno.

V primeru, da se odločite za prenosni predvajalnik oz. zvočno postajo, je za dolgotrajno predvajanje glasbe dobro preveriti zmogljivost baterije. Večina predvajalnikov ima vgrajene baterije, ki so navadno zmožne predvajati glasbo od 10 do 20 ur. Lahko kupite tudi glasbene predvajalnike, ki energijo črpajo iz klasičnih baterij AA in AAA, a so zato večji in manj praktični (ko zmanjka energije, navadno pri sebi nimamo rezervnih baterij).

Večina predvajalnikov je na voljo s plastičnimi ohišji, kar ni nič slabega, saj so trdna in lahka, nekateri imajo tudi zaščitno konstrukcijo iz aluminija. Prenosljivi modeli so običajno odeti v dodatke iz gume, ki ne pripomorejo k funkcionalnosti, temveč skrbijo zgolj za boljšo zaščito naprave, nekateri modeli so celo vodoodporni. Pri teh modelih je praktično izbrati takšne, ki jih bomo enostavno prenašali na igrišče, torej da imajo na vrhu pas ali ročko za prenašanje, v večini so to modeli valjaste oblike, ki imajo spodaj štiri nogice, da jih lahko postavimo tudi na mokra tla. Pri ohišju predvsem preverite, ali vam ustreza

njegova velikost ter občutek pri prenašanju in kakšna je razporeditev gumbov ter drsnikov za upravljanje predvajalnika.

Če ste se odločili za zvočno postajo, ki ima možnost predvajanja mp3-jev iz USB-ključka, je smiselno, da ima ta vgrajen LCD zaslon, kjer se prikažejo podatki o predvajani pesmi, da boste lahko upravljali posnetke s pomočjo tipk predvajaj, pavza, preskok naprej oz. nazaj (Varga 2008).

Diktafon

Diktafon lahko uporabljamo za snemanje zvokov, pesmi, intervjujev, ugank, deklamacij, zgodb in pravljič. Dandanes nas veliko uporablja tudi funkcijo snemalnika zvoka na svojem mobilnem telefonu, ki je dovolj kvalitetna za uporabo v skupini, in morda nakup diktafona, če je uporaba mobilnega telefona v vrtcu dovoljena, sploh ni potreben.

Ideja za malo drugačen intervju: prepričajte skupino rešimo na ta način, da določimo otroka novinarja, ki povpraša vse otroke o ozadju prepira. Seveda mora biti ta »novinar« sposoben, da vodi pogovor. Ideje za intervjuje lahko prihajajo od otrok. Morda naredijo tudi intervju s hišnikom ali čistilko. Pri tem se otroci učijo prisluhniti in upoštevati čustva in misli intervjuvanca.

Mikrofon in zvočnik

Za otroka je slišati svoj glas preko ozvočenja in govorjenje v mikrofon prav posebna izkušnja. Običajno je v skupini otrok tako, da se pri prvem srečanju z mikrofonom želi nekje tretjina otrok takoj preizkusiti in nastopati, ostali pa so lahko hitro v zadregi in bi raje ostali v vlogi poslušalca. Smiselno je na začetku najprej mikrofon podati v krogu, da lahko vsak otrok nekaj pove. Prične vzgojitelj in reče npr.:

Pojemo in pripovedujemo preko mikrofona

»Ime mi je ...«. Nato se drug za drugim predstavijo še otroci. Lahko to še stopnjujete in otroci povedo, kaj radi jejo za kosilo, katera žival jim je najbolj všeč, itd., na ta način se navadijo svojega »drugačnega« glasu oz. izgubijo strah pred mikrofonom. V skupini 4–6 in 5–6 letnikov imam s tem kar dobre izkušnje, vedno so si tudi otroci s posebnimi potrebami upali povedati svoje ime v mikrofona, pa tudi če samo z nekaj glasovi. Ko preidemo na petje, govorjenje zgodb ali šal v mikrofona, lahko otrokom, ki ne želijo nastopiti, ponudimo, da si izberejo prijatelja, s katerim bi nastopili, in to običajno deluje. Seveda otroka nikoli ne silimo pred mikrofona. Za nekatere je poučna in zabavna že zgolj izkušnja poslušalca.

Ozvočenje in uporaba mikrofona v vrtcu nam pride prav pri:

- ozvočenju otroka pripovedovalca ali pevcev pri dramatizacijah,
- ozvočenje nastopov otrok za starše, kjer imamo lahko tudi otroka, ki napoveduje oz. povezuje,
- »veseli tobogan« oz. karaoke, kjer lahko otroci pojejo, nastopajo in pripovedujejo kot zvezde.

Nekatere zvočne postaje imajo poleg zgoraj navedenih funkcij še vhod za mikrofona in vhod za glasbilo (npr. elektro-akustično kitaro). Običajno imata mikrofonska vhoda tudi regulacijo glasnosti in nastavlja eho učinek (odmev). To je cenovno najbolj dostopna možnost za uporabo mikrofona v vrtcu.

Tu moramo paziti, da kupimo žični dinamični mikrofona in ne kondenzatorskega, ki potrebuje še dodatno napajanje, saj nam drugače mikrofona z zvočnikom ne bo delal. Kvaliteta in jakost zvoka seveda ni primerljiva z večjimi napravami, vseeno pa lahko osebno poročam o zelo pozitivnih izkušnjah s prenosnim zvoč-

nikom, ki poleg zgoraj navedenih funkcij predvajanja mp3-jev doseže izhodno moč 150 W in ima dva vhoda za mikrofona. Kvaliteta predvajanja in ozvočenega glasu je za vrtčevske potrebe zadovoljiva.

Dražje naprave, kot so npr. akumulatorski zvočniki, imajo lahko priložene ročne ali naglavne daljinske dinamične mikrofona. Za zelo kvalitetno glasno ozvočenje se potrebuje poleg zvočnikov še aktivna mešalna miza, ki ima ojačevalno tehnologijo. Takšno naš vrtec uporablja za večje dogodke v vrtcu, kot so prireditve za starše in nastopi našega Cici-benda (vokal, violina, kitara, bas in bobni), ki pri tem uporablja tudi naglavne mikrofona.

Radio Vrtec

V našem vrtcu smo v enem izmed preteklih šolskih let prioriteto namenili nakupu avdio tehničnih sredstev za vse skupine in s pomočjo donatorjev prenovili lastni studio Radia Vrtec ter instalacijsko ozvočenje vseh garderob in igralnic, tako da lahko oddaje zopet poslušajo vse skupine in obiskovalci vrtca.

Projekt oz. sam studio Radio Vrtec se je ustanovil leta 1999 na pobudo takratne ravnateljice Majde Kušer Ambrožič. Skozi vsa ta leta je Radio Vrtec več ali manj aktivno deloval in oddajal za celotni vrtec enote Labod različne oddaje, glasbo, čestitke in obvestila za otroke. Projekt je v Sloveniji po naših podatkih edinstven. V prvih letih po ustanovitvi so v projektu poglobljeno sodelovale starejše skupine (takratni mali šolarji), vanj pa so bili postopoma vključeni tudi mlajši otroci. Otroci lahko v oddajah prevzamejo vlogo tehnika, voditelja, pevca, novinarja, recitatorja in spoznavajo osnovno radijsko opremo. V oddaje se lahko aktivno preko ugank in karok vključuje tudi poslušalce, ki dobijo za nagrado šampiljko ali pa se jim izpolni glasbena želja.

Oddaje ustvarjajo skupine starejših otrok enkrat tedensko celo šolsko leto, sama vsebina pa se spreminja glede na trenutne zanimive dogodke in teme. Pojejo pesmice, pripovedujejo uganke in deklamacije, napovedujejo prihajajoče dogodke, kot so gledališke predstave, obisk delavnic v muzeju, gledališke predstave, kulturne prireditve ob bližajočih se praznikih, obisk različnih ustanov (knjižnica, gasilska postaja, veterinarska ambulanta, zdravstveni dom), raznovrstne delavnice znotraj vrtca med oddelki, voščiljo ob rojstnem dnevu otroka, opravljajo intervjuje med otroki o doživetem dogodku, sporočajo vremenske napovedi in ugajajo glasbenim željam otrok, itd. Seznanijo se tudi s strukturo oddaje v smislu uvodnega pozdrava, vsebino in z zaključkom (Vrtec Cican Novo mesto 2020).

Ideje za pripravo in izvedbo oddaj črpamo iz preteklih izkušenj oz. oddaj, predlogov in idej strokovnih delavcev, otrok in otroških oddaj profesionalnih ra-

Projekt Radio Vrtec

dijskih studiev (Pojemo, pojemo in Radijski Ringaraja). Vzgojitelji se trudimo ostati v vlogi koordinatorja oz. mentorja in učimo otroke primerne uporabe tehničnih sredstev.

Poleg že zgoraj navedenih globalnih ciljev, lahko v okviru projekta Radio Vrtec dosežemo še naslednje cilje:

- Otrok spoznava verbalno komunikacijo kot vir ugodja, besedo pa kot vir informacij. Otrok v vsakdanji komunikaciji posluša jezik in je vključen v komunikacijske procese z otroki in odraslimi.
- Otrok se seznanja z različnimi načini zbiranja, shranjevanja in prenosa informacij (radio) ter komuniciranja s pomočjo mikrofona.
- Otrok ima neposreden stik z radijsko tehniko.
- Spodbujanje k spremljanju aktualnih dogodkov.
- Odpravljanje strahu in zadrege pred javnim nastopanjem.
- Spodbujanje spontanosti, izvirnosti, ustvarjalnosti v danem trenutku.
- Spodbujanje različnih pristopov k spoznavanju narave in zdravega načina življenja (npr.: vremenska napoved, jedilnik ...).
- Negovanje in razvijanje individualnih ustvarjalnih potencialov v fazah doživljanja, zamišljanja, komuniciranja in uveljavljanja umetniških dejavnosti.
- Otrok razvija jezik na vseh jezikovnih ravneh (od glasoslovne in oblikoslovne do skladenske in pomenoslovne).
- Otrok išče, zaznava in uporablja različne možnosti reševanja problema.
- Otrok razvija miselne operacije.
- Povezovanje gibanja z elementi časa, ritma in prostora (ko poslušalci plešejo na predvajano glasbo).

Bistvo projekta je veselje otrok pri sodelovanju ter vključevanje želja in zamisli otrok, in ne končni »izdelek«. Ta sproščenost pripomore k temu, da se otroci hitro znebijo začetne zadrege, ki so jo imeli pri prvih oddajah, in da lahko vsi (tudi tisti s slabšimi govornimi sposobnostmi) z velikim veseljem sodelujejo skozi celo leto, če ne drugega, kot pevci ali tehniki. V projektu se je izkazalo, da lahko otroci, ki so drugače v skupini malo bolj zadržani in tihi, postanejo pri napovedovanju in petju presenetljivo samozavestni in glasni.

Za predvajanje v oddajah z diktafonom vnaprej posnamemo tudi intervjuje o različnih dogodkih v vrtcu. Otroci vedno opozorijo, kadar je kdo prišel na vrsto večkrat kot oni, npr. ko je nekdo zamenjal nekoga, ki je bil bolan. To dokazuje, da jim sodelovanje v projektu veliko pomeni.

Radio Vrtec je vsekakor lahko obogatitev ponudbe v vrtcu. Čeprav se večkrat zgodi, da zvočniki v igralnicah niso vključeni in skorajda ni poslušalcev, pa imajo izvajalci pri tem ogromno veselja.

Zaključek

Potrebno je spoštovati dejstvo, da starejše vzgojiteljice oz. vzgojitelji niso kos vsej moderni avdio tehniki. Vsak naj sam presodi, ali bo navedene ideje sposoben vključiti in uporabljati pri svojem delu, torej, da mu bo omenjena tehnika pri delu v skupini v pomoč in ne, da mu bo v breme, saj v nasprotnem primeru otrok ne bo dobil pozitivnega zgleda.

Mediji se v vrtcih uporabljajo predvsem za popestritev ponudbe in s tem so vpeljeni začetki v medijsko opismenjevanje. Vsekakor so nam lahko vsa ta avdio sredstva in gradiva v vrtcu v veliko pomoč in obogatijo naše delo. Kot vidite, lahko s temi dejavnostmi dosežemo ogromno ciljev, ki jih je mogoče povezati in preplesti z vsemi področji kurikulumov. Pomembno pa je izbirati kvalitetne glasbene vsebine in ob tem pustiti dovolj prostora za umetniško in govorno izražanje posameznika. Namen tega članka ni iz vrtcev pregnati občasne uporabe glasbe, ki je zgolj v zabavne namene, temveč spodbuda k uporabi modernih tehničnih sredstev in kvalitetnih gradiv.

Viri

Duh, M. in Zupančič, T. (2009): *Sodobna likovna umetnost v kurikulu vrta*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Inštitut za informatiko, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko (2018): *Osnovni pojmi IKT*. Dostopno na: <https://ii.feri.um.si/sl/studij/osnovni-pojmi-itk/> (pridobljeno 24. 3. 2020).

Jelen, S. (2007): Kako ubraniti otroke pred medijskim kičem. *Vzgojiteljica. Revija za dobro prakso v vrtcih*.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Mavri, B. (2015): *Mediji in predšolski otroci*. Diplomski naloga visokošolskega univerzitetnega študijskega programa prve stopnje. Nova Gorica: Fakulteta za uporabne družbene študije. Dostopno na: http://www.fuds.si/sites/default/files/mediji_in_predsolaki_otroci.pdf (pridobljeno 24. 3. 2020).

Mojzer, T. (2018): *Avtorske pravice pri fotokopiranju v vrtcih in šolah*. RTV Slovenija. Dostopno na: <https://otroski.rtvlo.si/bansi/prispevek/6043> (pridobljeno 6. 4. 2020).

Škrubej, A. (2017): *Razvoj in spodbujanje govora pri predšolskem otroku*. Pogled kroz prozor, digitalni časopis. Dostopno na: <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2017/10/31/razvoj-in-spodbujanje-govora-pri-predolskem-otroku/> (pridobljeno 24. 3. 2020).

Varga, M. (2008): *Kako izbrati prenosni glasbeni predvajalnik*. Moje finance. Dostopno na: <https://mojefinance.finance.si/218197> (pridobljeno 24. 3. 2020).

Vonta, T. (2009): Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb. (Elektronski vir)/ Tatjana Vonta – El knjiga – Ljubljana, Pedagoški inštitut, 2009. – (Znanstveno poročilo / Pedagoški inštitut; 09, 13). Dostopno na: <https://www.pei.si/ISBN/978-961-270-026-3.pdf> (pridobljeno 24.03.2020).

Vrlič, T. (2001a): Likovne dejavnosti v vrtcu. V Marjanovič Umek, L. (Ur.): *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce*. Maribor: Obzorja.

Vrtec Ciciban Novo mesto (2020): *Radio Vrtec oddaja z obnovljeno opremo*. Dostopno na: <https://www.ciciban-nm.si/sl/novice/radio-vrtec-oddaja-z-obnovljeno-opremo/1413> (pridobljeno 24.03.2020).

Likovna dokumentacija v predšolskem obdobju

Doroteja Šlebinger, dipl. vzg. pred. otrok, Vrtec Benedikt

V vrtcu se zelo pogosto srečujemo z umetnostjo kot področjem kurikuluma. Otrokom ponujamo različne dejavnosti, kjer v igrivem, raziskovalnem svetu spoznavajo različna področja umetnosti. Otroci so ustvarjalni na veliko načinov in se izražajo, komunicirajo v risbi, plesu, gibanju, dramatizaciji ipd. Zelo pogosto posegajo po likovnih materialih, ki jih imamo vedno na razpolago. Kadar so dejavnosti načrtovane s strani vzgojitelja, pa imajo možnost spoznati nove tehnike, barve in materiale. Večina njihovih izdelkov kasneje krasi prostore vrtca. Zelo pomembna je vloga vzgojitelja, da opazuje otroke pri nastajanju likovnih del in da se pravilno odziva na njihovo srečanje z umetnostjo. Vzgojitelj mora ustvarjati prijetno vzdušje in medsebojno zaupanje pri vrednotenju otrokovega likovnega dela.

Uvod

Potreba po risanju je pri otroku tako razvita kot potreba po igri, gibanju in govoru. Njegove risbe so domišljjsko zelo bogate. V njih zmore vse, kar hoče. In prav zato odrasli včasih težko razumemo njene razsežnosti. Otrokova likovna ustvarjalnost nima meja. Izraža se pri njegovem risanju, slikanju, oblikovanju in barvanju. Otroci po vsem svetu se v svojih risbah izražajo enako, le njihove risbe se razlikujejo po motiviki, ki je značilna za okolje, v katerem živijo. V otroški risbi lahko zasledimo pomembne zakonitosti otrokovega celostnega duševnega in telesnega razvoja. Otrok z govorico risbe najpristneje, čeprav pogosto v zelo preprosti likovni tehniki, in najhitreje izrazi tisto, česar ustno ne zna ali ne zmore. S svojo risbo se tudi na svojstven način izraža, ne da bi se tega zavedal (Pogačnik Toličič 1986).

Risba je pristi izraz otrokovega sveta in enkratnosti otroštva. Iz njegove risbe lahko odrasli razberemo otrokovo čustveno doživljanje in veselje, pa tudi njegove stiske, ki so nam pogosto uganka. Če govorico otrokove risbe pravočasno spoznamo in jo razumemo, mu lahko pomagamo. Hkrati se mu tudi približamo, ga spoznamo in tako z njim zaživimo polno. (Pogačnik Toličič 1986).

Razumevanje umetnosti

Otrok se umetnostno izraža v likovni, glasbeni, plesni ali dramski dejavnosti. Na vseh področjih je ustvarjalen, če mu pustimo dovolj časa za raziskovanje in spoznavanje sveta umetnosti. Z dobrim opazovanjem vzgojitelj spozna otrokove zmožnosti in kje je posamezni otrok v razvojni stopnji. Nudi mu spodbudno učno okolje pri slikanju, risanju, petju, plesu, igranju na instrumente ali dramski igri. Pri spodbudnemu učnemu okolju niso pomembni samo didaktični pripomočki, ampak namensko organizirani in urejeni prostor, še posebej igralnica.

Otrok v umetnosti lahko predstavi svoja najbolj skrita počutja in čustvene vsebine, natančno opiše ali predstavi neki dogodek ali stvar, lahko se posveča estetskimi vidikom, izrazi svojo etično presojo o sebi, dogodku ali pa eksperimentira z umetniškim jezikom. Pri tem postopno izkuša kompleksna področja realnega sveta skozi majhne obvladljive delčke in spoznava sebe kot samostojnega oblikovalca simbolov in ustvarjalca, svoja dela pa kot pomembne in trajnejše produkte. Z njimi prispeva k oblikovanju okolja, zaradi česar doživlja svojo vlogo v skupnosti kot smiselno in gradi samozavest.

»Izkušnje na področju umetnosti so zaradi celovitosti doživljanja in ustvarjanja pomemben dejavnik uravnovešenega otrokovega razvoja in duševnega zdravja« (Bahovec et. al. 2008, 38).

V kotičku za umetnost so otroci dejavni in kreativni: slikajo s čopiči, rišejo z različnimi materiali na različne površine, uporabljajo lepilo, škarje, papir, krede, plastelin in druge izdelke. Kotiček za umetnost prispeva k vsem področjem razvoja: čustvenemu, fizičnemu, socialnemu, intelektualnemu in kreativnosti.

Vloga vzgojitelja

Dovzetnost vzgojiteljev se kaže v otrokovem zadovoljstvu (aktivnost vzgojitelja pozitivno vpliva na otrokovo dejavnost), ustreznem ravnanju (otrokovo ravnanje na vzgojiteljevo vzpodbudo) in pripravljenosti (čas med otrokovim dejanjem in vzgojiteljevim odzivom). Občutljivi vzgojitelji so pozorni na otrokov temperament, razvojno stopnjo in na razpoloženje.

Otrok je po naravi nagnjen k igrivemu raziskovanju. Vloga odraslih je, da to potrebo zadovolji z vzpodbudnim učnim okoljem in razvojnimi interakcijami. Te naloge za vzgojitelja niso enostavne, vendar le tako nastajajo otroška umetniška dela, ki

kažejo drugačnost in izvirnost. Pomembno je, da imajo otroci dovolj časa za dejavnosti in da vzgojitelji v skladu z načelom različnosti omogočijo, da je posamezen otrok dejaven na tistem področju, kjer kaže osebni interes.

»Odrasli otrokovih del ne ocenjujejo, komentirajo, grajajo, prav tako ga nikoli ne spodbujajo k ustvarjanju shematične vsečne, običajne, prilagojene oblike in ga tudi pretirano ne hvalijo. Otrokova estetska presoja jih zanima, vendar vanjo ne posegajo. Zavedajo se, da je otroku proces nastajanja dela pomembnejši od rezultata« (Bahovec et. al. 2008, 46).

Vzgojitelj naj bo pozoren na naslednje:

- vsak otrok naj ima dovolj prostora,
- otrok naj izbira med barvami, podlagami in dejavnostmi,
- naj sedi zraven otroka, ki potrebuje spodbudo,
- naj se odziva otrokom, ki delajo,
- naj omogoči otrokom čas in svobodo,
- delo se lahko spodbuja ob glasbi,
- izdelki se razstavijo v višini otrok,
- spodbuja se otroke pri pospravljanju.

»Odrasli ustvarjajo prijazno vzdušje medsebojnega zaupanja, s čimer otroka spodbujajo k odprtosti in želji po izražanju. Varen in svoboden otrok razvija in udejanja svoje ustvarjalne in razvojne potenciale na sebi lasten način. Odrasli otrokovo ustvarjalnost pričakujejo in negujejo na nivojih vsebine, zamišljanja, oblikovanja in sprejemanja. Podpirajo ga v in k individualni izbiri prioritete področja umetnosti, iniciativi, ustvarjalnih in drznih idejah, radovednosti in izvirnosti. Prepoznajo otrokove specifične potenciale in limite, ker jih otrok kaže skozi umetniške dejavnosti, prepoznane umetniške nadarjenosti pa spodbujajo in po potrebi poskrbijo zanje ali svetujejo dodatno ustrezno edukacijo. Umetniško/estetsko doživljanje razumejo kot neposredno dožemanje s čuti, kjer doživetja in oblike niso doživete v logičnem, biološkem in etičnem pomenu, marveč kot užitek, ki nudi globljo izpolnitev. Za tenkočutno doživljanje in ustvarjanje umetnosti je namreč potrebna povečana pozornost, torej zbrano poslušanje, opazovanje, tipanje, ki omogoča večanje senzibilnosti, ozaveščanje estetskega doživljanja in spoznavanje bogastva, ki ga prinaša tak stik s svetom« (Bahovec et. al. 2008, 46–47).

»Poleg tenkočutnega doživljanja in zaznavanja zamišljanje in predstavljanje umetniškega dela temelji tudi na bogatih predstavah. Hkrati mu omogočajo, da gradi predstave o posameznih umetniških vejah, umetnosti kot celoti, izražanju, komunikaciji, bogati in pogloblja pa tudi predstave o svetu, življenju, kulturi, sebi ter o povezanosti s

skupnostjo in svetom. Omogočiti je treba, da otrok v umetnosti izraža svoj intimni svet in komunicira z okoljem spontano, neposredno in individualno« (Bahovec et. al. 2008, 47).

Motivacija

Motivacija je dejanje opogumljanja nekoga, ki izvrši tisto, kar mora in česar ne bi mogel začeti ali končati sam. Ko nekoga motivirate k nekemu dejanju, gradite na njegovi skriti notranji želji, da bi to storil. Po vedenjski teoriji lahko človek motivira drugega človeka preprosto s tem, da zaželeno ravnanje nadgradi, nezaželenega pa kaznuje ali prezre. Izkustvena teorija trdi, da ljudi najbolj motivirajo stvari, ki budijo njihovo radovednost, jih zanimajo ali se jim zdijo zabavne. Ljudi motivirata k dejanjem dve vrsti nagrad: notranje in zunanje nagrade. Notranje nagrade so naša neotipljiva čustva, ki nas motivirajo, kot na primer sreča, priznanje, izpolnitev, ljubezen, razumevanje, mir in odobravanje. Notranje nagrade so za dolgoročno motivacijo najbolj osrečujoče in najmočnejše. Vendar pa jih je tudi najtežje izvajati, ker zahtevajo aktivno vlaganje čustvene energije. Zunanje nagrade so otipljivi predmeti, ki nas motivirajo, vključno z denarjem, priznanji, napredovanji in darili. Zunanje nagrade je zelo lahko dajati in so močni kratkotrajni motivatorji (Sang 2001).

Dejavnosti

Za izvedbo dveh dejavnosti sem izbrala enega izmed otrok. Pri štirih letih je njegov likovni razvoj zelo napreden, saj so vsa njegova dela nadpovprečna. Dečkova mama pravi: »Že kot dvoletni otrok je najraje čečkal s svinčnikom in barvicami po papirju. Niso ga zanimali avtomobili, ampak likovni pripomočki. Že takrat smo doma ugotovili, da ga zanima umetnost in da je nadarjen«.

Prva dejavnost je slika, na kateri je štiriletni deček naredil letalo.

Dečku je bil ponujen naravni material. Izbral je lahko suho listje, storže, mah, smrekove in macesnove vejice, žir, orehe, vejice in lubje različnih dreves. Za temeljno ali likovno ploskev mu je bila dana podlaga A3 format (blokov list). Za lepljenje sem mu dala lepilo mekol. Na to pravokotno ploskev je lahko upodabljal po lastni izbiri. S prej navedenim naravnim materialom se je lahko srečeval z različnimi nenavadnimi oblikami likovnih ploskev. Ker je velikost likovne ploskve v predšolskem obdobju odvisna od starostne stopnje otrok in izbrane likovne tehnike, sem zato dečku ponudila A3 format. Njegovo likovno delo je bilo spontano.

V okolju, ki nas obdaja, in v likovni umetnosti se srečujemo z oblikami, ki so omejene s svojimi zunanjimi mejami. Eno od prvih stopenj razumevanja oblike je razlikovanje med ozadjem in figuro.

Slika 1: Letalo

Večinoma zaznamo figuro kot obliko, ozadje pa le redko. Oblike zaznamo z gledanjem (v zgodnjem predšolskem obdobju tudi s čutom tipa). Točka je orisna likovna prvina, ki jo zaradi njene izhodiščne vloge imenujemo tudi prapravina. Točka pritegne in zadrži pogled na sebi, vendar ne izraža gibanja. Na sliki letala je točka uprizorjena z mahom na sredini trupa.

V tem primeru imamo ostre, okrogle, trde, mehke in organske oblike. Otroku sem omogočila raziskovanje oblik v naravi in v lastnih likovnih delih. Na sliki se odraža tudi simetrična oblika.

Otrok je začel na gosto lepiti kostanjeve liste in povedal je, da je to trup letala. Ko je lepil mah, je rekel, da so to ljudje v letalu, ki gledajo skozi okna, te je ustvaril z žirom. Orehe je dal na konico lista, ter rekel, da je to pilot. Nato je povedal, da letalo ne more leteti brez kril, zato je vzel dva storža, jih pravokotno postavil glede na trup letala in ponosno povedal, da zdaj lahko leti. Vzel je smrekove vejice, jih nalepil ob letalu in mi razložil, da letalo leti med oblaki. Rekel je, da so te vejice oblaki. Vprašala sem ga, zakaj se je odločil za letalo. Odgovoril mi je, da ima zelo rad letala, in ko bo velik, želi voziti letala. Nato mi je začel pripovedovati, kakšne igrače ima doma, med njimi je polno letal, tudi letalo na daljinca, tako da sem iz njegovih besed razbrala, da je res navdušen nad letali, zato pa se je tudi odločil, da naredi letalo.

Razvojna stopnja njegovega likovnega izražanja, je stopnja izražanja s kombiniranjem simbolov oz. stopnja shematičnega prikazovanja, ki je značilna za obdobje od tretjega do šestega leta. Ker je v likovni kompoziciji pomemben tudi položaj likovnih enot (na ploskvi ali v prostoru), je iz slike razvidno, da je motiv (letalo) postavil tako, da lahko sklepamo, da zna izkoristiti prostor (v tem primeru list papirja).

Pravilno je tudi izbral velikost motiva. Pri sestavi likovne kompozicije analiziramo njeno obliko. V tem primeru je likovna kompozicija vezana na specifično likovno ploskev in je trikotna.

Pri drugi dejavnosti je deček naslikal ogenj.

Ponudila sem mu tempera barve, pri čemer je lahko izbiral med mnogimi različnimi barvami. Na razpolago je imel tudi paleto za mešanje barv, čopiče, različne kose blaga, lepilo mekol in lonček z vodo. Ploskev je bila A3 format (blok list). Otrok se je odločil za rumeno barvo, ki pa je ni mešal z vodo, tako kot vode ni uporabljal tudi pri ostalih barvah.

Rumena barva spada med tople barve. Njena lastnost je, da je barva sonca, svetlobe in optimizma, ki poživlja, aktivira in osvobaja pred strahovi. Ohranja budnost in spodbuja koncentracijo, simbolizira ustvarjalnost in modrost. Spodbuja motoriko, njena pomembna lastnost pa je komunikativnost. Opazila sem, da deček velikokrat vzame oziroma uporabi rumeno barvo, kar kaže tudi na njegove osebnostne lastnosti, saj je zelo komunikativen otrok in zelo popularen med vrstniki, je poln optimizma, zelo ustvarjalen in vedno osredotočen na opravljanje naloge. Z različnim gibanjem roke je puščal sledi črt. Uporabljal je le en čopič, čeprav jih je imel na razpolago veliko več. S čopičem je delal črte gor in dol, ter levo in desno in s tem povzročal horizontalni lok z vertikalami in tudi desno kotno strukturo.

Ponudila sem mu tempera barve, pri čemer je lahko izbiral med mnogimi različnimi barvami. Na razpolago je imel tudi paleto za mešanje barv, čopiče, različne kose blaga, lepilo mekol in lonček z vodo. Ploskev je bila A3 format (blok list). Otrok se je odločil za rumeno barvo, ki pa je ni mešal z vodo, tako kot vode ni uporabljal tudi pri ostalih barvah.

Slika 2: Ogenj (nastajanje)

Slika 3: Ogenj (nadaljevanje)

Iz slike tri je razvidno, da je dodal rdečo in svetlo rjavo barvo. Rdeča je barva življenja, strasti, veselja, odločnosti in moči. Rdeča je topla barva. Rdeče linije niso povezane, ampak so ločene med seboj. Rjava barva je zmes osnovnih barv in barvnih mešanic v raznih odtenkih, zato seveda ne spada med osnovne barve. Temeljna likovna prvina v tej sliki je črta, ki je posledica gibanja čopiča. Otrok je raziskoval različne debeline, smeri in dolžine barvnih črt, s čimer je ustvarjal kontrast med barvami. Če primerjamo rjavo in rdečo je to kontrast barve proti barvi, če pa vzamemo celoto, pa je to komplementarni kontrast. Z gibanjem čopiča je ustvarjal mehke oblike.

Na sliki štiri vidimo, da so črte naslikane zelo na gosto. Otrok je imel na voljo različne barve blaga, vendar se je odločil za črnega in ob tem povedal, da so drva črna, ko gorijo, in s tem tudi povedal, da je naslikal ogenj. Dečkove besede: »Z babico sva pekla kekse in zraven ima stari štedilnik, v katerega daje drva. Jaz sem stal zraven nje in videl, kako je dajala drva v štedilnik in ta so gorela. Ogenj je bil rumen

Slika 4: Ogenj (končni izdelek)

in rdeč. Ko so bila vrata štedilnika odprta, je ven šla vročina. Babica ni pustila, da bi dolgo gledal, kako gorijo drva. Bilo mi je zelo zanimivo«.

Črni koščki blaga so določene točke na sliki. Iz slike štiri je razvidno, da je likovna kompozicija vezana na specifično likovno ploskev in je prosta. Likovno področje je slikarstvo. Deček se je s sliko približal ognju, takemu, kot v naravi. Zelo lepo je izrabil podano ploskev, saj je elemente slike razporedil po celotni površini.

Zaključek

Velikokrat se vzgojiteljice premalo poslužujemo naravnih materialov in uporabljamo preveč umetnega. Ugotovila sem, da moramo otroku ponuditi dovolj časa za lastno ustvarjanje in jih pri tem motivirati na pravi način. Ne smemo jim vedno že v naprej »servirati«, kaj naj počnejo, in jih motiti pri ustvarjanju. Vse, kar potrebujejo, je nudenje ustrezne podpore.

Minili so tisti časi, ko je bilo nekaj let šolanja dovolj in so nam večšine, ki smo se jih takrat naučili, zadostovale za vse življenje. Svet se čedalje hitreje spreminja. V majhnih otrocih je dovolj radovednosti in samozavesti, da preizkušajo nove reči. Ne sramujejo se in ne bojijo se delati napak. Ustvarjalni ljudje se teh sposobnosti oklepajo vse življenje. Otrok, ki so ga spodbujali k ustvarjalnosti, bo verjetno ostal tak in se bo prilagajal spreminjajočemu se svetu (Einon 2002).

LITERATURA:

Bahovec, E. et al. (2008): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Einon, D. (2002): *Ustvarjalen otrok*. Tržič: Učila International.

Pogačnik Toličič, S. (1986): *Govorica otroške risbe*. Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Sang Kim, H. (2001): *1001 Način, kako motivirati sebe in druge*. Ljubljana: Založba Tuma.

Utrjevanje matematične snovi s pomočjo didaktičnih iger

Maša Prelogar, mag. prof. razrednega pouka, OŠ Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem

Didaktične igre so zelo pomemben del učnega procesa, kajti učenci z njimi na zabaven način usvajajo novo snov in jo utrjujejo. Tako učitelji pri pouku uspešno spodbujamo motivacijo za delo in uresničujemo pomembne cilje. Za predstavitev sem izbrala nekaj didaktičnih iger, ki sem jih pripravila za utrjevanje snovi v 4. razredu pri pouku matematike. Tovrstne učne metode sicer lahko uporabljamo pri vseh šolskih predmetih in pri različnih starostnih skupinah. Zdi se mi primerno in koristno, da učitelji svoje učne ure popestrijo in izboljšajo z didaktičnimi igrami oz. da učencem igrivo približajo še tako zahtevno učno snov.

»Otroške igre niso samo igre, ampak jih je potrebno smatrati kot otrokove najresnejše dejavnosti.«

Michel de Montaigne

Didaktične igre v šoli

Didaktične igre so v šoli zelo pomembne, saj otroci ob njih razvijajo različne sposobnosti in rušijo predsodke, da učenje predstavlja trpljenje. Lahko jih uporabljamo za različne starostne skupine in za otroke z različnimi sposobnostmi. Učenje preko igre je učinkovitejše in vpliva tudi na boljši odnos med učiteljem in učenci. Boljša je kakovost učenja, kar pripomore tudi k boljšim rezultatom. Lahko jih uporabljamo za preverjanje predznanja, predelovanje nove snovi, utrjevanje ali vrednotenje in ocenjevanje. Nudijo pobeg od »resne« šole, ki otroke včasih utesnjuje in obremenjuje.

Cilji, ki jih uresničujemo z didaktičnimi igrami:

- spodbujanje opazovanja in primerjanja,
- dobro pomnjenje,
- razvijanje različnih čutil, predvsem tipa, voha, sluha in vida,
- razvijanje koncentracije in hitrega reagiranja,
- bogatenje domišljije,
- utrjevanje že pridobljenih znanj in izkušenj,
- krepitev nekaterih značajskih lastnosti pri otrocih (vztrajnosti, discipline, samostojnosti, sodelovanja v skupini),
- lažja socializacija otrok,
- pospeševanje otrokovega miselnega razvoja (reševanja problemov, urjenja spomina) (Čas in Kranjc 2015).

Raziskave so pokazale veliko prednosti didaktičnih iger:

- dobro vplivajo na vse skupine otrok, tudi tiste z nižjimi učnimi sposobnostmi,
- primerne so za otroke z različnimi učnimi stili,
- pripomorejo k dobremu in učinkovitejšemu pomnjenju,

- krepijo motivacijo in interes,
- razvijajo različne sposobnosti,
- krepijo lastno aktivnost,
- ugodno vplivajo na samostojnost, organizacijo, medsebojno sodelovanje in krepijo samozavest,
- vplivajo na celosten razvoj otroka,
- krepijo govorne (poslušanje drugega, učenje glasov, pripovedovanje) in motorične sposobnosti (ročne spretnosti, koordinacijo, hitro odzivanje),
- pripomorejo k manjši utrujenosti,
- omogočajo optimalno učno okolje (Ginnis 2004).

Matematika preko didaktičnih iger

Poučevanje matematike na razredni stopnji predstavlja učiteljem velik izziv, saj je mladim potrebno vlti pozitiven odnos do predmeta. Nekateri učenci imajo odpor do matematike, zato sem to želela spremeniti. Razmišljala sem, kako bi lahko učencem na čim bolj zanimiv način približala matematično snov. Kako narediti matematiko zanimivo, zabavno, a hkrati poučno? Vemo, da imajo otroci radi družabne igre, zato se mi je utrnula ideja, da bi lahko tako utrjevali tudi matematično snov. Učenci so se ob igrah zabavali in hkrati tudi utrjevali snov. Za področje matematike so najbolj uporabne igre razvrščanja, spominske, logično-matematične igre ter igre s pravili.

Nabor didaktičnih iger za pouk matematike

Pripravila sem nabor nekaterih iger, ki jih lahko uporabimo pri pouku matematike za utrjevanje učne snovi v 4. razredu. Učenci so naloge opravljali v skupinah po postajah, ki so jih menjavali v krogu v smeri urinega kazalca na znak, ki sem ga določila jaz. Paziti je bilo treba, da skupina ni bila prevelika, iz lastnih izkušenj menim, da skupina najbolje deluje z največ štirimi člani. Čeprav gre za igro, je pomembno tudi to, da pri postajah določimo pravila vsake igre, s čimer se izognemo zmešnjavi.

Cilji, ki sem jih želela doseči z didaktičnimi igrami, izhajajo iz učnega načrta za matematiko in usmerjajo učence, da:

- pretvarjajo večimenske količine v enoimenske in obratno,
- primerjajo in urejajo količine ter računajo z njimi,
- razlikujejo pravokotnik in kvadrat in opišejo medsebojno lego stranic in njihove lastnosti,
- poznajo standardne dolžinske merske enote (mm, cm, dm, m, km),
- prepoznavajo ravne črte, določene z dvema točkama, jih opišejo in poimenujejo,
- v različnih situacijah prepoznavajo vzporednice, sečnice, pravokotnice,
- pisno množijo z enomestnim številom v množici naravnih števil do 10.000.

Igra s kartami Črni Peter

Vsak učenec dobi 5 kart. Med seboj iščejo pare s pretvorbami dolžinskih enot ali pa s seštevanjem dolžinskih enot. Ko najdejo vse pare, je igra končana. Izgubi tisti, ki mu ostane karta Črnega Petra. Opozoriti jih je potrebno, da so si števila zelo podobna in da morajo biti zelo pozorni pri merskih enotah.

Diferenciacija: Če imajo učenci težave, jih pri igri razdelimo v pare in igro odigrajo v parih.

Pari: 21 dm – 210 cm, 21 m – 210 dm, (450 m + 550 m) – 1 km, 21 cm – 210 mm, 18 dm – 180 cm, 18 m – 180 dm, 18 cm – 180 mm, (7 cm + 3 cm) – 1 dm, (74 mm + 26 mm) – 10 cm, (2 mm + 8 mm) – 1 cm, Črni Peter

CD-ji s ščipalkami

Učenci dobijo CD-je, na katerih so zapisani štirje računi. Ko račun izračunajo, poiščejo rezultat na ščipalki za perilo in ga pripnejo na CD k računu. Če rezultata ne najdejo na ščipalki, je rezultat napačen. Ko rešijo račune na prvem CD-ju, ga vrnejo in nadaljujejo z naslednjim.

Diferenciacija: Učenci, ki imajo težave pri računanju, si račune prepisejo na list in jih pisno rešijo, nato poiščejo rezultat.

Računi so: 132 x 5, 142 x 6, 192 x 4, 147 x 4, 279 x 3, 241 x 4, 198 x 5, 453 x 2, 330 x 3, 146 x 6, 139 x 1, 125 x 7, 522 x 8, 133 x 9, 150 x 10, 528 x 8, 164 x 6, 139 x 5, 148 x 60, 145 x 3, 208 x 4, 321 x 2, 157 x 6.

Igra Spomin

Učenci položijo kartice na mizo, tako da se ne vidi, kaj je spodaj. Vsak učenec obrne dve kartici. S pretvarjanjem merskih enot samostojno iščejo pare po spominu. Ko učenec najde par, ga pokaže še ostalim v skupini, da preverijo, ali je našel pravi par. Zmaga tisti, ki najde največ parov. Ko poiščejo vsem parom par, je igre konec. Učence je potrebno opozoriti, da so si števila zelo podobna, zato morajo biti pozorni pri merskih enotah.

Diferenciacija: Učence, ki imajo težave pri pretvarjanju, razdelimo tako, da pare iščejo v dvojce, in ne samostojno.

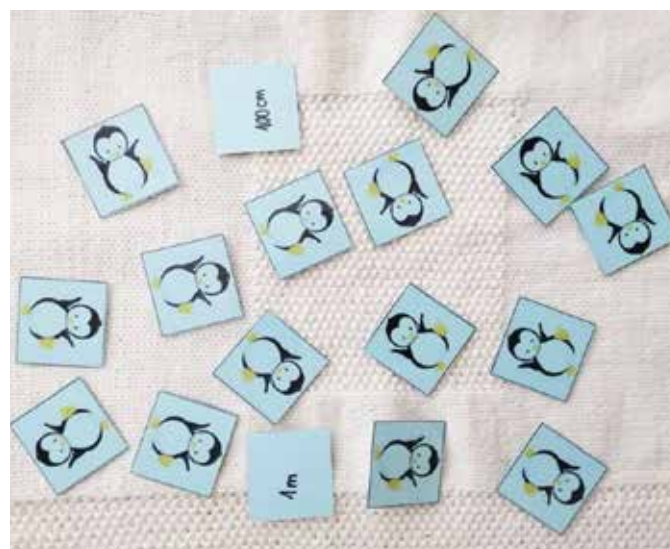
Pari: 3 dm 9 mm – 309 mm, 3 cm 9 mm – 39 mm, 3 km 900 m – 3900 m, 10 cm – 100 mm, 21 m – 210 dm, 1 m – 100 cm, 1 cm – 10 mm, 21 cm – 210 mm, 6 km – 6000 m, 110 cm – 1100 mm, 6 m – 60 dm, 21 dm – 210 cm.

Igralna plošča

Učenci imajo igralno ploščo s figurami in kocko. Učenec vrže kocko. Po poljih se premikajo za toliko mest, kolikor jih pokaže kocka (od 1 do 6). Če pridejo na polje, ki je označeno s poljem N, morajo rešiti nalogo na kartončku. Ostali v skupini preverijo, ali je odgovoril pravilno. Če igralec odgovori napačno, en krog miruje, potem zopet nadaljuje z igro. Zmaga tisti, ki pride prvi do cilja.

Diferenciacija: Če ima učenec težave z razumevanjem nalog, mu dodelimo še enega učenca, da mu lahko pomaga.

Igralne kocke

Na mizo učenci dobijo 6 velikih kock. Na kocki so na vsaki ploskvi napisane različne dolžine. Učenci jih prepišejo s kocke in razvrstijo po velikosti od največje do najmanjše. Vsak v skupini vzame eno kocko, ko reši primer, jo da nazaj in vzame drugo. Kock je več kot članov skupine, da lahko tisti, ki z reševanjem konča prej, nadaljuje z naslednjo kocko in mu ni potrebno čakati ostalih članov skupine.

Kocka 1: 170 cm, 48 dm, 480 mm, 82 m, 15 dm, 24 cm

Kocka 2: 2 dm 1 cm, 2 dm 7 cm, 2 dm 4 cm, 22 cm, 2 dm 1 cm, 2 dm 7 cm, 17 cm, 30 cm

Kocka 3: 6 dm 4 cm 1 mm, 3 dm 5 cm 2 mm, 1 dm 5 cm 2 mm, 5 cm 2 mm, 9 dm 5 cm 2 mm, 3 cm 5 mm

Kocka 4: 4 km 500m, 7 km 50 m, 2 km 308 m, 2 km 255 m, 2 km 6 m, 2 km 800 m

Kocka 5: 2 dm 7 cm, 30 cm, 2 dm 4 cm, 21 cm, 2 dm 7 cm, 1 dm 6 cm, 17 cm

Kocka 6: 2300 cm, 23 dm, 18 m, 51 m, 420 cm, 1500 mm

Diferenciacija: Učenci, ki imajo težave, naj delajo v paru.

Besedilne naloge z merskimi enotami

Učenci dobijo sestavljanke. Na podlagi so napisani rezultati besedilne naloge, zadaj na koščku sestavljanke pa naloga. Vsak učenec vzame naključni delček sestavljanke in reši nalogo. Ko pravilno rešijo nalogo, kos sestavljanke postavijo na rezultat. Ko posameznik konča z reševanjem naloge, vzame novo besedilno nalogo. Naloga je končana, ko je sestavljanke sestavljena v celoti. Sestavljanke je sestavljeno tako, da jo je težko sestaviti brez reševanja nalog, tako se izognemo goljufanju.

Diferenciacija: Učencem, ki imajo težave, ponudimo na izbiro reševanje lažjih nalog.

Naloge:

1. Maja je spuščala balon. Privezanega je imela na vrvici, ki je bila dolga 4 m. Sunek vetra ji je vrvico odtrgal in balon je odneslo. V rokah ji je ostalo 2 m in 4 cm vrvice. Koliko cm vrvice je ostalo na balonu, ki ga je odnesel veter?
2. Delavci obnavljajo 74 km dolgo cesto. Z ene strani so že položili 34 km, z druge strani pa 15 km asfalta. Koliko metrov ceste še ni obnovljene?
3. Pretvori mersko enoto 1 dm 3 mm v mm.
4. Miza je široka 1 meter. Koliko cm je široka miza?
5. Kolesar je vsega skupaj prekolesaril 39 km. Prvi dan je prekolesaril 12 km, drugi dan 18 km. Koliko metrov je prekolesaril tretji dan?
6. Vrvica je dolga 15 cm in 8 mm. Koliko mm je to?
7. Štirje atleti pretečejo vsak 100 m štafetnega teka. Koliko metrov je dolžina proge štafetnega teka?
8. Pretvori mersko enoto 5 m 3 cm v cm.
9. Pretvori 6 m 7 dm v cm.
10. Tovornjak porabi za 100 km poti 32 l bencina. Koliko litrov bencina porabi za 500 km dolgo pot?
11. Od Ajdovščine do Vipave je 6 km in pol. Koliko metrov je to?

Sklep

Igra ima pri razvoju otroka ogromen pomen. Prične se že ob njegovem rojstvu, nadaljuje v predšolski

dobi, kjer je igra osnova za učenje, in nadaljuje v šoli. Med igro se gradi samozavest in samopodoba otroka, ki ga nato pripravi na svet odraslih. Otrok se med igro sprosti, uči, razvija čustva in se socializira.

Menim, da učitelji v šolah še vedno premalo posegamo po načinu dela, pri katerem bi bili aktivni vsi učenci. Podajamo neka znanja in dejstva, ki jih učenci pozabijo, saj niso pridobljena z lastnimi izkušnjami. Preko lastne aktivnosti pa učenci gradijo svoje znanje na višji ravni in ima trajnejše učinke. Pri takem načinu dela je učitelj med poukom le v vlogi motivatorja – učence spodbuja, motivira, usmerja, če se pojavijo težave. Učenci v skupinah rešujejo naloge, se učijo drug od drugega in se ob tem še zabavajo. Pomembno je, da v skupini ni preveliko število otrok in da ima vsak otrok v skupini določeno vlogo. Učenci se med igro še bolj povežejo, kar vpliva tudi na pozitivno klimo v razredu.

Didaktične igre, ki jih učitelj naredi sam, vzamejo kar nekaj časa – od zamisli, zasnove in same izdelave, vendar jih lahko nato, če jih plastificiramo, uporabljamo zelo dolgo. Vsak učitelj ima v šoli kolege, s katerimi bi se lahko skupaj lotili izdelave didaktičnih iger in si jih nato med seboj izmenjavali. Vodilo naj bo, da morajo biti didaktične igre zasnovane tako, da se prilagodijo vzgojno-izobraževalnim ciljem.

Učitelj je pri izboru metod in oblik poučevanja avtonomen in se sam odloči, kako bo učencem predstavil in približal snov. Predvsem mora upoštevati potrebe in interese učencev, da bodo ure izvedene karseda učinkovito. Prilagojene morajo biti razvojni stopnji učencev, njihovim interesom in v njih morajo vzbujati radovednost in zanimanje.

Ves trud, ki ga učitelj vloži s pripravo iger, je poplačan z navdušenimi obrazi otrok med igro in njihovim sodelovanjem. Pri nas v razredu ni otroka, ki bi menil, da so mu didaktične igre pri pouku nepotrebne. Vsi so zelo veseli, ko vidijo učiteljico natovorjeno s petimi vrečkami materiala, hitijo odpirati vrata, se posedajo v klopi še pred zvonjenjem samo zato, da bi videli, kaj jim je učiteljica zopet pripravila. Veselijo se takih šolskih ur in večkrat poudarijo, da si želijo tako šolo vsak dan: igrivo in zabavno. Čas je, da vsak učitelj stopi izven svojih okvirjev udobja poučevanja in poskusi nekaj novega. Niso vsi načini vedno uspešni in dobri, vendar če ne poskusimo, ne vemo.

Literatura

- Čas, M., Krajnc, M. (2015): *Otroška razigranka: učbenik/priročnik za modul Igre za otroke v programu Predšolska vzgoja*. Velenje: Modart.
- Ginnis, P. (2004): *Učitelj – sam svoj mojster*. Ljubljana: Založba Rokus, d.o.o.
- Ministrstvo za šolstvo in šport (2011): *Učni načrt za matematiko*. Dostopno na <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN-matematika.pdf>, 7. 7. 2021.

Prijetno s koristnim: didaktične igre pri poučevanju tujega jezika

Darja Arh Centrih, profesorica angleškega in francoskega jezika, OŠ Ljubečna

V noriji današnjega časa prepogosto pozabljamo na smeh in sprostitev. To velja tudi za sam pouk. V gonji za izpolnitvijo zadanih ciljev in potrebnimi ocenami včasih niti ne pomislimo na najrazličnejše didaktične igre. V članku sem predstavila tiste, ki se jih poslužujem sama. Našla sem jih v različnih virih in jih po potrebi prilagodila situaciji v razredu. Čeprav sprva igram nisem bila naklonjena, opažam, da so zelo primerne za utrjevanje in hkrati dobro vplivajo na samo vzdušje v razredu. Seveda pa tudi za igre velja izrek »manj je več«, saj se njihov vpliv rad izjalovi, če jih uporabljamo prepogosto.

Uvod

Kot učiteljica angleščine in francoščine na osnovni šoli bijem večno bitko s čim bolj pravočasnim izpolnjevanjem letnega delovnega načrta, s snovjo, ki jo moram obdelati, z zastavljenimi cilji, z vsemi dodatnimi podrobnostmi, ki jih ne smem pozabiti pri delu z otroki z odločbami, načrti, kako do potrebnih ocen, s spraševanjem in pisnimi preizkusi. Včasih se počutim, kot bi prvega septembra vstopila v boben pralnega stroja, ki potem brez prestanka pere in pere, ko pa se končno ustavi, ven padem kot ožeta cunj. In kmalu za menoj popadajo ven tudi moji učenci, morda v malo boljšem stanju, a kljub temu utrujeni in siti vsega. Prav ta izžetost je bila razlog, da sem se že pred leti odločila, da vsake toliko izprežem in izstopim iz te nore dirke s časom ter tako sebi kot svojim učencem posvetim malo časa za prijetnejšo angleščino oz. francoščino, da jim ne priskutim učenja in jezika ter da jim pokažem, da je tudi igra lahko učenje. Spoznala sem, da so današnji učenci kot suhe gobe žejni pozornosti in časa, ki ga nekdo nameni temu, da se z njimi igra. Res so takšne skupinske igre glasne, morda včasih kaotične, a lepo je končno spet videti otroke, kako komunicirajo 'v živo', se pričkajo, prepričujejo, tekmujejo in se smejejo. Zadovoljni izrazi na njihovih sijočih obrazih so tega vredni.

Izbira igre

Virov za raznorazne igre, primerne za utrjevanje besedišča ali slovnice pri tujem jeziku, za uvodno motivacijo ali spoznavanje novih učencev je ogromno že samo na svetovnem spletu. Z mnogimi sem se srečala na seminarjih, kjer smo jih učitelji preizkusili tudi sami. Včasih smo v njih še bolj uživali kot naši učenci. Sprva sem bila razočarana, kadar igra v razredu ni delovala, kot bi morala, dokler nisem spoznala, da je bolje prilagoditi igro razredu kot pa obratno. So igre, ki so primernejše za manjše skupine, so razredi, ki so preprosto preveč

prepirljivi za nekatere tekmovalne igre, in so igre, ki 'palijo' vedno in povsod. Učitelj je kot kuhar. Pozna sestavine, a šele, ko spozna tudi svoje lačne odjemalce, ve, katera jed bo zanje najboljša.

Priprava

Osnovi pogoj dobre igre so pravila, zato učence vedno najprej seznanim s potekom igre in pravili, ki se jih bodo morali držati. Če začnejo pravila kršiti, je igra zanje končana. Res je, da se najde tudi nekaj takšnih slabih ur, a jih je na srečo zelo malo. Običajno učenci zacvetijo, kadar omenim igranje, malce ovenijo, ko razložim pravila, kajti pravila so bedna, a znova vzbrstijo, ko se akcija začne. Pogosto tako padejo notri, da se že sami opozarjajo, če kdo ne igra po navodilih. V času takšnega glasno organiziranega nemira v razredu me včasih zaskrbi, da učenci od tega nimajo nič, ker se preveč osredotočajo na tekmovanje z drugimi, vendar se je izkazalo, da to ni res. Ob igrah se pogosto odprejo tudi najbolj zadržani učenci. Igre omogočajo, da se spoznavamo na zanimivejši način. Igre zbudijo zaspance. Poleg tega pa besede oz. slovnici pravila, ki jih utrjujemo ob igri, prej najdejo pot v dolgotrajen spomin. Potrebno pa je poudariti, da ne smejo biti prepogoste, saj potem enostavno niso več zanimive.

Nekaj najbolj priljubljenih iger

Kdor najdlje stoji, zmaga

Primernost: Igra je primerna za večje skupine vseh starosti.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri utrjevanju besedišča in nepravilnih glagolov.

Potek: Vsi učenci vstanejo. Ko posameznemu učencu postavim vprašanje (npr. oblike glagola UJETI ali prevod besede USTNICE v angleščino), le-ta odgovori. Če je odgovor pravilen, stoji dalje,

če ne, mora sesti. Kdor stoji najdlje, je zmagovalec. Kadar sta zadnja učenca enakovredna nasprotnika, povečam težavnost naloge ali pa razglasim dvojno zmago.

Bingo

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine vseh starosti.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri utrjevanju besedišča. Zelo primerna je tudi za ponavljanje števil.

Potek: Učenci potrebujejo list papirja in pisalo. Najprej jih seznanim z naborom besed (npr. sadje, ki smo ga spoznali, ali števila od 40 do 60). Nato jim naročim, da si na list napišejo oz. narišejo določeno število izbranih besed oz. števil (večje je število, dlje traja napetost). Sama vse izbrane besede oz. številke napišem v naključnem vrstnem redu. Ko so vsi učenci pripravljeni, začnem brati. Učenec svojo besedo prečrta šele, ko jo preberem. Ko prečrta zadnjo, vzkligne BINGO. Tukaj se lahko igra zaključi, vendar je zanimiva tudi, če jo nadaljujemo. Sama na koncu po navadi napišem besedo, ki je najbolj popularna v skupini, kjer igro igram. Pogosto se tudi tisti, ki čakajo nanjo, na koncu ne počutijo kot poraženci, saj pogosto dodam, da je pohvale vredno tudi to, da so ugotovili, katero besedo sem postavila na konec jaz.

1, 2, 3

Primernost: Igra je primerna za večje skupine, predvsem za starejše učence.

Namen: Ta igra je uporabna predvsem za dvig motivacije v razredu, z njo pa dobro spodbujamo tudi sodelovanje med učenci.

Potek: Vsi učenci vstanejo. Štejejo od 1 do 10. Vsak učenec lahko pove največ tri števila (npr. prvi – ena, dve; drugi – tri, štiri, pet; tretji – šest; četrti – sedem, osem ...). Tisti, ki mora reči številko 10 v kateremkoli jeziku, mora sesti. Naslednji učenec nato začne štetje od začetka. Igra deluje preprosta, a je zelo tekmovalna in zahteva veliko sodelovanja med učenci, ki hitro najdejo žrtev, ki jo z desetico želijo izločiti (npr. fantje dekleta, A razred učence B razreda).

Najdi vprašanje

Primernost: Igra je primerna za manjše skupine, predvsem za starejše učence.

Namen: Sama jo uporabljam za utrjevanje WH vprašanj.

Potek: Na tablo napišem pet odgovorov, povezanih z menoj. Odgovori naj bodo čim krajši (npr.

5, Celje, dog). Učenci postavljajo vprašanja tako dolgo, dokler ne najdejo pravih. Če jim ne gre, pomagam z namigi. Da je igra še učinkovitejša, postavljena vprašanja napišem na tablo ter jih opozarjam, če niso tvorjena pravilno. Da pa postane še zanimivejša, lahko vključimo mehko žogico, ki si jo učenci podajajo med seboj. Vsak predhodni tako z žogico izbere naslednjega, ki bo postavil vprašanje. Ob tem je potrebno paziti le, da so vključeni vsi učenci, saj otroci zelo radi koga izločijo. V takem primeru prevzamem žogico jaz, jim dam namig, nato pa jo podam 'pozabljenemu' učencu.

Povej nekaj o sebi

Primernost: Igra je primerna za manjše in večje skupine vseh starosti.

Namen: To igro uporabljam pri spoznavanju novega razreda na začetku šolskega leta.

Potek: Pri igri si ponovno pomagam z mehko žogico, a le pod pogojem, da si jo učenci znajo lepo podajati. Kdor žogo dobi, pove nekaj o sebi. Kdor je zelo sramežljiv ali ima veliko težav z jezikom, mi lahko pove le besedo, ki jo pozna ali mu je preprosto všeč. Pri starejših učencih lahko igro dopolnim. Kdor žogo dobi, pove nekaj o sebi, nato zastavi vprašanje naslednjemu. Ponovno moramo paziti, da koga ne izločimo in da vsi dobijo priložnost, da povedo vsaj nekaj. Napake si je priporočljivo pisati in jih nanje opozoriti na koncu, saj se pogosto zgodi, da otroci ob nenehnem popravljanju preprosto 'zamrznejo'.

Kdo je to?

Primernost: Igra je primerna za manjše skupine, predvsem za starejše učence.

Namen: Igra je primerna za spodbujanje pogovora.

Potek: Učenci dobijo vsak svoj listek, na katerem so zapisani podatki (ime, priimek, najljubša barva, starost ...). Vsak listek nastopa v dveh izvodih. Nato učence razdelim v dve skupini. Učenci se razpršijo po razredu in hodijo od enega do drugega. Učenci prve skupine postavljajo vprašanja, učenci druge odgovarjajo, a le z DA/NE. Cilj igre je, da vsak spraševalec najde svoj par, torej učenca z enakimi odgovori.

Nadaljuj z novo besedo

Primernost: Igra je primerna za manjše in večje skupine vseh starosti.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri utrjevanju besedišča ali kot motivacijo na začetku ure.

Potek: Tudi pri tej igri si lahko pomagamo z meh-

ko žogico. Zanimiva je, če učenci besede na tablo pišejo sami, vendar to v vsaki skupini žal ni mogoče. Cilj igre je, da učenci nadaljujejo kako z besedo, ki se začne na zadnjo črko besede pred njo (npr. SNAKEGGREY...). Besede se ne smejo ponavljati, izogibamo pa se tudi lastnim in zemljepisnim imenom.

Najdi besede na črko ...

Primernost: Igra je primerna za manjše in večje skupine vseh starosti.

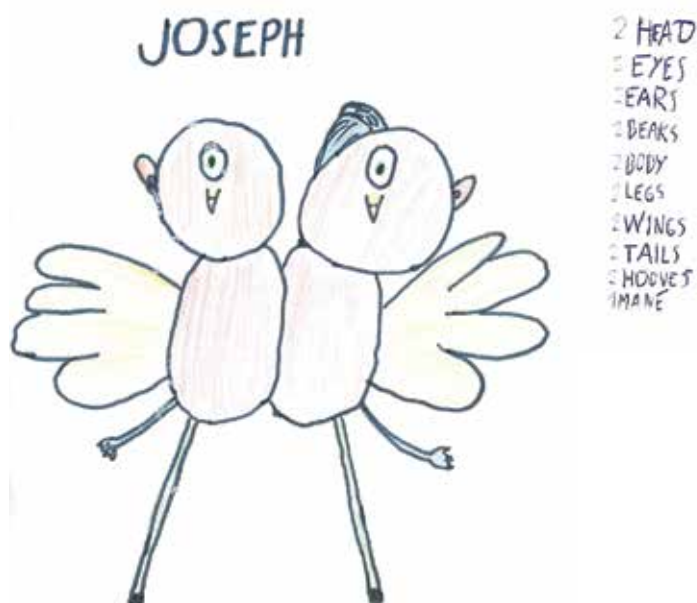
Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri utrjevanju besedišča, pogosto tudi kot uvodno motivacijo na začetku šolskega leta.

Potek: V določenem času morajo učenci napisati čim več besed na določeno črko. Tematska področja izbiram glede na besedišče, ki ga učenci že poznajo (npr. jobs, fruit, vehicles, school things – letter S). Igre nikoli ne predstavim kot tekmovanje, vseeno pa jo časovno omejim. Učenci imajo zelo radi, če lahko besede na tablo pišejo sami. Če je to izvedljivo, je zelo priporočljivo, saj jih lahko ob tem opozarjamo tudi na pravilen zapis. Ko učenec, ki je na vrsti, zapiše svojo rešitev, s skupnimi močmi dodamo še druge rešitve, do katerih so prišli njegovi sošolci.

Moja pošastna žival

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine, predvsem za učence nižjih razredov, ki še zelo radi rišejo.

Namen: Sama jo uporabljam pri utrjevanju besedišča, povezanega z deli živalskega telesa.

Potek: Učenci potrebujejo list papirja in pisala. Naročim jim, naj si za začetek napišejo deset števil od 1 do 10. Števila se lahko ponavljajo (npr. 1, 3, 3, 4, 5, 6, 1, 2, 10, 7). Nato na tablo zapišem deset pomešanih delov živalskega telesa (npr. tail, head, leg, ear, eye, wing, claw, beak, neck, body). Učenci morajo narisati svojo pošastno žival glede na števila, ki so jih izbrali, in pri tem ne smejo pomešati vrstnega reda (v našem primeru bi žival imela 1 rep, 3 glave, 3 noge ...). Žival lahko tudi pobarvajo in jo poimenujejo. Učencem veliko pomeni, če je njihov izdelek razstavljen.

Koliko tega imaš?

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine, predvsem za mlajše učence.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri utrjevanju besedišča delov človeškega telesa.

Potek: Igro začnemo skupaj. V glavi si zamislim del telesa in učenca, ki je na vrsti, vprašam: »Koliko tega imaš?« Odgovarjajo lahko s številkami od 1 do 10. Ko odgovori, to narišem na tablo. Tako oblikujemo svojega razrednega vesoljčka, nato pa nadaljujejo v parih in rišejo drug drugega.

Kaj je narisala učiteljica?

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine vseh starosti.

Namen: Uporabna je pri utrjevanju abecede in števil ter kot uvodna motivacija.

Potek: Učencem razdelim lističe s prazno mrežo, označeno s števili in črkami. Igra je podobna potapljanju ladjic, le da učenci ugotavljajo, kaj sem v svojo mrežo narisala jaz. Vsak učenec lahko ugiha polja, dokler ne zadane praznega. Če je polje polno, kvadrata pobarvajo, če ne, naredijo križec. Igra se konča, ko učenci ugotovijo, kaj je na sliki. Narišemo lahko eno samo sliko, lahko pa v mrežo skrijemo več manjših, ki se med seboj ne smejo dotikati (npr. kolo – eno polje, avto – dve polji, vlak – tri polja ...)

Vislice

Primernost: Igra je primerna za manjše in večje skupine vseh starosti.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem kot uvodno motivacijo.

Potek: Učenci najbolj uživajo, kadar se igram z njimi, zato jim po navadi izberem besedo, ki je manj poznana in čim daljša. Vsak učenec lahko pove le eno črko ali pa ugiba, vendar mora počakati na vrsto. To je včasih dobra vaja za trening potrpljenja, saj je vedno večja težava učitelja ta, da nekateri

učenci preprosto ne morejo počakati na vrsto in ves čas skačejo v besedo. Tako marsikateremu sošolcu odvzamejo možnost, da bi v miru razmisлил in oblikoval svoj odgovor. Igra lahko postane zelo razgreta, še posebej, kadar se učenci nevarno približajo zadnji stopnji obešanja njihovega možica na tabli.

Lepljenje listkov

Primernost: Igra je primerna za manjše skupine vseh starosti.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri uvajanju novega besedišča, povezanega s tem, kar nas obkroža (npr. šolske stvari, barve, deli telesa).

Potek: Vsak učenec dobi enega ali več listkov z novimi besedami. Kadar spoznavamo dele človeškega telesa, izberem prostovoljca, ki ga sošolci s temi listki polepijo. Igra je še posebej zanimiva pri francoščini, ko so besede za dele telesa res nove.

Na koncu preverimo, če so besedo LE NEZ res prilepili na nos, LA BOUCHE na usta ... Igra rada izzove precej smeha (npr. če beseda LA BOUCHE pristane na ušesu in podobno).

Sestavi povedi

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine, predvsem za starejše učence.

Namen: Sama jo uporabljam predvsem pri utrjevanju strukture povedi, slovničnih pravil in kot spodbujanje k natančnosti pri upoštevanju povezanja glede na spol in število pri francoščini.

Potek: Učenci dobijo delovni list z besedami, iz katerih morajo sestaviti slovnično pravilne in smiselne povedi. Znotraj ene povedi lahko besede porabijo le enkrat, lahko pa eno besedo porabijo za več različnih povedi. Lahko delajo posamezno, v parih ali v skupini. Povedi zapišejo, na koncu jih pregledam, pri naslednji uri pa tudi razložim, kaj je bilo dobro in kaj ne.

Sestavi čim daljšo besedo

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine vseh starosti.

Namen: Igra je uporabna kot uvodna motivacija.

Potek: Na tablo napišem več različnih črk. Učenci nato tekmujejo, kdo bo sestavil daljšo besedo. Vsako črko lahko porabijo le enkrat. Ko besedo sestavijo, jo pridejo napisat na tablo. Pravilna je le, če je pravilen tudi zapis.

Kahoot!

Primernost: Igra je primerna za večje in manjše skupine. Učenci potrebujejo mobilni telefon. Zaželeno je, da znajo z njimi rokovati, saj se je potrebno povezati na internet. Res je, da so otroci zelo spretni s telefoni, a moje izkušnje pri tej igrici so precej manj vzpodbudne. Ugotovila sem namreč, da ima veliko otrok težave, ko želijo uporabiti telefon za kaj drugega kot telefoniranje, slikanje in igrice.

Namen: Igra je zelo uporabna. Lahko jo uporabljamo za utrjevanje besedišča, slovničnih pravil, za uvodno motivacijo ali spoznavanje kulture, navad in običajev. Lahko jo pripravimo sami, lahko uporabimo že pripravljene igrice, ki so dostopne ob prijavi v Kahoot!

Potek: Čeprav sem zagovornica papirja in pisala, se zavedam, da mora tudi učitelj v korak s časom. Kahoot! omogoča, da so zadovoljni učenci, ki lahko končno pri pouku uporabljajo svoje mobilne telefone, in učitelj, ki lahko to njihovo pripravljenost za sodelovanje več kot koristno izkoristi. Učenci se pri-

javi v aplikaciji Kahoot! Ob tem aplikacija zahteva kodo igre. Kodo priskrbi učitelj, ko odpre igro in jo projicira na platno. Ko učenec vpiše kodo, si izbere ime in vstopi. Imena vseh sodelujočih se sproti izpisujejo na platnu. Ko so prijavljeni vsi, se igra začne. Na platnu so vidni vprašanje in štirje možni odgovori na različnih barvnih poljih ob štirih različnih likih. Učenci na ekranu mobilnega telefona vidijo le barvna polja z liki. Njihova naloga je, da izberejo pravo polje. Ni pomembno le, da je pravilno, pomembna je tudi hitrost, zato učenci tudi v primeru vseh pravilnih odgovorov dobijo različno število točk. Po vsakem vprašanju ostane čas za razlago rešitve, sledi uvrstitev na lestvico najboljših in šele nato se izpiše novo vprašanje. Učenci so nad igro preprosto navdušeni.

Zaključek

Ko sem začela s poučevanjem, sem bila strogo proti igram. Šola se mi je zdela resna zadeva, igra pa rezervirana za prosti čas. Imela sem celo občutek, da igra spodkopava učiteljevo avtoriteto. Sčasoma sem spoznala, da so ure brez smeha, zabave in zdravega tekmovanja izgubljene, zato sem se odločila, da občasno izstopim iz čevljev resne učiteljice in uro koristno začinem. Ugotovila sem, da avtoriteta učitelja ne pade, če se učenci igrajo in če se učitelj igra z njimi, seveda pa se to ne sme dogajati prepogosto in mora potekati v skladu z navodili ter biti omejeno s pravili. Zavedam se, da je iger, ki bi lahko našle pot v učilnico, ogromno. Tudi te, ki sem jih naštel, niso edine, ki se jih igramo med mojimi urami, so pa tiste, ki iz leta v leto na mojem anglo-francoskem jedilniku ostajajo zmagovite kombinacije okusov.

What time is it?

30

0 Answers

▲ It's eight o'clock.

◆ It's nine o'clock.

● It's seven o'clock.

■ It's twelve o'clock.

1/20

kahoot.it Game PIN: 8953279

Od pridelka do izdelka: spoznavanje kulturne dediščine v vrtcu

Nataša Petrič, dipl. vzgojiteljica, Vrtec Martin Krpan Cerknica

Že zelo zgodaj v predšolskem obdobju pričnejo otroci kazati zanimanje za stvari, ki se dogajajo okoli njih. Ob vstopu v vrtec enoletniki raziskujejo prostor in predmete, ki jih imajo na razpolago, jih tipajo, okušajo, prenašajo ... Starejši ko so, manj jim to zadostuje. Želijo izvedeti, kaj s predmeti oz. stvarmi lahko počnejo, kako jih nadgradijo, kaj iz njih lahko ustvarijo. S tem pride tudi želja po aktivnem raziskovanju, ki jo kažejo z radovednostjo, željo po vključitvi k sodelovanju in zadovoljstvom, ko pridejo do željenega rezultata. Na tem mestu pridemo na vrsto strokovni delavci. Kljub temu, da nam tematika morda ni blizu, se moramo vanjo poglobiti in načrtovati zanimive dejavnosti, ki bodo otroke pripeljale do njim željenega cilja. V našem primeru je bilo to spoznavanje kulturne dediščine, in sicer, kako so ljudje prišli do kruha v vseh fazah pridelave.

Uvod

Kulturna dediščina je nekaj izjemnega. Nekaj, kar moramo negovati, ohranjati in prenašati iz roda v rod. Zaposleni v vrtcu se zato zavedamo, da je seznanjanje otrok s kulturno dediščino in vključevanje le-te v predšolski program izrednega pomena. S tem ne le seznanjamo otroke z izročilom naših prednikov, temveč jim tudi dajemo možnost, da se neposredno seznanijo s postopki in ovirami, na katere pri tem naletijo. Prav tako jih usmerjamo in spodbujamo, da preko ovir pridejo do cilja. Naš namen je, da se otroci uspešno vključijo v družbeno okolje, v katerem bodo rasli, se razvijali in delovali.

Igra v naravoslovnem kotičku

Raziskovalna naloga je bila izvedena v skupini otrok, starih 3–4 leta. Skupino je sestavljalo pet deklc in dvanajst dečkov. Tematski sklop je potekal približno dva meseca, v času raziskovanja pa sva s sodelavko otrokom pripravili vrsto zanimivih dejavnosti, preko katerih so se zabavali in nezavedno pridobivali nova spoznanja. V dejavnosti sem vključila tudi sodelovanje z zaposlenimi v vrtcu in v bližnji pekarni.

Ideja za načrtovanje raziskovalne naloge

Do želje po raziskovanju so otroci prišli v predprazničnem času, ko smo pekli praznične piškote. Pogovarjali smo se o tem, kje vse lahko še uporabimo nekatere sestavine, ki smo jih uporabili za peko. Otroci so preko pogovora prišli do ideje, da bi lahko spekli tudi kruh. Ob vprašanjih, kaj pri tem potrebujemo, pa se je zataknilo. Dobili sva različne odgovore, npr.: »Moja mami tudi peče kruh«, ali pa: »V trgovini spečejo kruh, pa tudi krofe, take s čokolado«. In še veliko odgovorov, ki se niso nanašali neposredno na moje vprašanje. Tako sva se s sodelavko odločili, da jim po prazničnih pripravah izziv, kako priti od zrna do kruha.

Pri načrtovanju sva izhajali iz interesa otrok po pogovoru v jutranjem krogu. Spomnila sem jih na peko prazničnih piškotov in jih vprašala, ali se spomnijo, kaj so takrat predlagali, da bi lahko še spekli. Otroci so že pozabili, kaj so takrat predlagali, zato sem jim omenila uporabljene sestavine. S tem sem sprožila možgansko nevihto in ideje so začele deževati. Tako so se spomnili tudi na peko kruha. Motivacija za raziskovanje je bila že na začetku zelo velika in otroci so vidno razburjeni pričakovali, kaj jih čaka v prihodnjih dneh.

Pri izbiri ciljev sva si pomagali s *Kurikulumom za vrtce* (2009). V tematski sklop sva vključili vsa po-

dročja kurikulumu, saj so se otroci sicer nenačrtovano seznanili z novo pesmijo, z materialom v naravoslovnem kotičku pa so likovno ustvarjali.

Globalni cilj:

- Otrok spoznava različne delovne procese in razvija primeren odnos do dela

Operativni cilji:

- Otrok spoznava delovne procese
- Otrok uporablja simbole in preverja smiselnost dobljene rešitve
- Otrok se uči samostojno pripovedovati

Raziskovalno nalogo smo nadaljevali naslednji dan v jutranjem krogu. Ob vprašanju, iz česa nastane kruh, so otroci odgovorili, da iz moke in soli. Ker ni bilo nobene druge ideje, kaj bi še lahko uporabili, sva pripravili naravoslovni kotiček in jim ponudili material, da sami preizkusijo, ali njihova trditev drži. Otroci so imeli možnost zmešati moko in sol in pri tem opazovati, kaj nastane. Ugotovili so, da če imamo zgolj moko in sol, ne nastane kruh. Odločili smo se, da bomo raziskovali naprej, naravoslovni kotiček pa je bil namenjen prosti igri. V kotičku so se otroci vsakodnevno igrali, mešali in preizkušali materiale ter jih smiselno uporabljali pri igri (npr. kuhanje).

Seznanjanje s postopkom

Postopek pridelave so otroci naprej spoznavali preko zgodbe *Rdeča kokoška* (2008). Slikanica jim je bila zanimiva že v začetku, vizualno, saj gre za slikanico – tipanko. Vsak od njih je želel potipati detajle v njej, še preden sem jo sploh uspela prebrati. Slikanico sem kasneje dala v naravoslovni kotiček, kjer so otroci vsakodnevno radi posegali po njej. Ob tem sva jih s sodelavko spodbujali, da povedo, »kaj« tipajo. Na steno pa smo skupaj v pravilnem vrstnem redu namestili tudi aplikacije večjega formata, preko katerih smo obnavljali vsebino. Zgodbo smo večkrat obnovili, ob tem sva jih spodbujali k samostojnemu pripovedovanju in razmišljanju, pa tudi k temu, da en drugemu pripovedujejo zgodbo. S tem sva v raziskovalno nalogo vključili področje jezika. Ob vsakodnevnem obnavljanju zgodbe so otroci počasi spoznavali, kaj potrebujemo za pripravo kruha, obenem pa so postali tudi bolj samozavestni ob samostojnem pripovedovanju. Ko so že dobro poznali vsebino zgodbe in jo znali tudi samostojno obnoviti, smo se lotili spoznavanja sestavin, ki jih bomo uporabili pri peki kruha. Pri spoznavanju sestavin sva se poslužili različnih pristopov, saj sva želeli, da se otroci z njimi seznanijo čim bolj doživeto:

Didaktične kocke

Uporabili sva velike kocke, ki so tudi sicer zelo primerne za izvedbo različnih dejavnosti in jih po navadi uporabljamo za pozdrav v jutranjem krogu. Pripravili sva sličice postopka za pripravo kruha, ki sva

Senzorična presenečenja

jih nalepili na kocke, otroci pa so jih morali zložiti v pravilno zaporedje. Sprva ni šlo brez pomoči, saj so do sedaj poznali pšenico, moko in sol, na sličicah pa je bil celoten postopek izdelave. Ker pa smo dejavnost večkrat ponovili, kocke pa so imeli na voljo tudi v naravoslovnem kotičku za igro, so jih otroci kmalu brez težav pravilno razporedili. Tudi če individualno ni šlo, so si med seboj pomagali in se dopolnjevali.

Senzorična presenečenja

Surovine so otroci spoznavali tudi preko čutil (otip, okus, vid), kar je prišlo povsem spontano, dosegli pa sva s tem veliko. Spoznavanje surovin preko čutil jim je bilo zelo zanimivo, saj sva jim pri tem zavezali oči. Le dva otroka nista dovolila prekriti oči in sem ju spodbudila k temu, da jih zgolj zapreta. Potem je bilo v redu. Otroci so imeli pri otipu težave le pri ločevanju soli in sladkorja, kar je popolnoma razumljivo. Po videzu in okusu pa so surovine ugotovili vsi. Po pričakovanju so tudi vsi povedali, da je sladkor najboljšega okusa.

Drevesni diagram

Otrokom sva pripravili drevesni diagram, v katerega so razvrščali sestavine glede na eno lastnost (uporabimo za kruh/ne uporabimo za kruh). Pripravili sva jim sličice, ki so vključevale vse od zelenjave, mlečnih izdelkov, sladkarij, žit ..., saj sva predvidevali, da so do sedaj že spoznali surovine, ki jih bomo uporabili pri peki kruha. Izkazalo se je, da ena deklica sploh ne razume navodil, kljub vodenju z zaprtimi

Razvrščanje v drevesni diagram

vprašnji, dva otroka pa razumeta delno (npr. vesta, kam gre simbol, ne vesta pa, zakaj gre tja). Ker pa nas je do konca raziskovanja ločil še dober del poti, sva jim dali čas in verjeli, da bodo vsi trije na koncu znali priti do prave rešitve.

Glasbeno didaktična igrača in sprostitevna masaža

V telovadnici smo izvedli vadbeno uro, v katero sva vključili glasbeno didaktično igračo »Mlinar pelje moko v mlin«. Otroke sva preko gibanja vodili skozi različne postopke, od sejanja in žetja do nošnje pšenice v mlin in mletja. Ko je bil celoten postopek za nami in smo pridelali moko, sva otroke razporedili v pare, da so po hrbtu zmasirali drug drugega in tako »pekli kruh«. Ker je na koncu ostalo še veliko energije, pri izvedbi pa so lepo sodelovali, sva jim omogočili še prosto gibanje po prostoru, ob tem sva seveda poskrbeli za varnost.

Ko pa so otroci pridobili dovolj znanja za pripravo kruha, smo se stvari lotili zares.

Od zrna ...

Preko zgodbe smo ugotovili, da za moko potrebujemo pšenico. Tu se je pojavilo vprašanje: »Kje naj dobimo pšenico?« Še enkrat smo obnovili zgodbo in ugotovili, da je Rdeča kokoška posejala zrno. Torej za pšenico potrebujemo zrno, ki ga je treba posejati. Zopet se je pojavilo vprašanje: »Kje pa bomo dobili zrno?« Pogovarjali smo se o možnostih, kje bi dobili zrno, vendar nismo prišli do prave rešitve. Potem pa nas je prijazna sodelavka, ki živi na kmetiji, razveselila in nam prinesla ne le eno, temveč veliko zrn, da smo jih lahko posejali.

... do pšenice ...

Najprej smo se pogovorili, kaj sploh potrebujemo za to, da posejemo zrna. Hitro smo prišli do zaključka, da potrebujemo zemljo. Zemljo v posodi sva pripravili že prej in tako smo zrna zasejali. Otroci so dnev-

Mletje pšenice

no opazovali rast pšenice in jo pridno zalivali. Že kmalu so opazili kalčke, pri čemer so bili zelo ponosni. »Sedaj pa bomo lahko spekli kruh,« so se veselili in bili neučakani, kdaj bo pšenica dovolj zrasla. Vsak dan so opazovali njeno rast. Ko smo zopet obnovili zgodbo, pa so spoznali, da nas od priprave kruha loči še nekaj korakov. Pšenico je potrebno zmleti, da dobimo moko. Prav tako, kot je to storila Rdeča kokoška. Pojavilo se je novo vprašanje: »Kdo pa nam bo pšenico zmlel?«

... do moke ...

Zopet smo se pogovarjali, tokrat o tem, kje bi lahko zmleli pšenico. Ugotovili smo, da v naši bližini ni delujočega mlina, kamor bi lahko šli zmlet pšenico. Zato nam je na pomoč priskočila sodelavka iz sosednje skupine, ki ima v lasti pomanjšano verzijo mlina za mletje moke. Priskrbel nam je tudi pšenico za mletje, saj je bilo tiste, ki smo jo pridelali sami, veliko premalo za peko kruha, pa tudi dovolj zrela še ni bila. Preden nam je približala postopek mletja pšenice, je otrokom zastavila nekaj ugank, vezanih na tematiko. Pri reševanju le-teh so bili zelo uspešni, kar je pomenilo, da so sledili dogajanju preteklih dni in so bili željni novega znanja. Našteli so ji tudi postopek

Sajenje pšenice

Oblikovanje kruhovih bombic

pridelave kruha v pravilnem zaporedju in kaj pri tem potrebujemo. Na koncu so z zanimanjem opazovali mletje, možnost pa so imeli poskusiti tudi sami. To je bilo zanje pravo doživetje.

... vmes na obisk ...

Ko smo imeli moko in vse sestavine, ki so potrebne za pripravo kruha, smo se odpravili še na obisk v bližnjo pekarno. Zanimalo nas je namreč, ali tudi tam uporabljajo vse sestavine, ki jih bomo sami uporabili za peko. Upali smo tudi, da bomo videli, kako poteka priprava in peka kruha pri njih. Peke kruha žal nismo uspeli videti, saj imajo v pekarni določene ure za to, vendar otrok to sploh ni motilo. Z zanimanjem so opazovali dogajanje, dva otroka pa sta aktivno sodelovala v interakciji s trgovko (postavljanje vprašanj, odgovarjanje na zastavljena vprašanja). Še najbolj pa jih je razveselilo, ko jim je prijazna trgovka zavila slastne rogljičke, s katerimi so se kasneje posladkali v vrtcu. Sicer pa so si otroci na obisku veliko zapomnili, saj so naslednji dan v jutranjem krogu znali obnoviti, kaj so videli in slišali.

... in že diši po kruhu

Končno je prišlo na vrsto tisto, kar so otroci čakali ves čas – priprava in peka kruha. Da nam načrt ne bi spodletel in da bi vsak otrok dobil svojo »umetnino«, sva se s sodelavko odločili, da pripravimo kruhove bombice. Ideja je bila otrokom všeč, saj je lahko vsak oblikoval svojo bombico. Testo sem zamesila jaz, kar jim ni bilo ravno všeč, so pa sodelovali pri izbiri sestavin, ki sem jih dala v testo. Brez okušanja seveda ni šlo. Veselje jih je bilo opazovati, ko so se nasmihali ob okušanju sladkorja in kremžili zaradi soli, malo težje pa, ko so se neučakano pritoževali, medtem ko je testo počivalo. Ko so končno dobili vsak svoj del za oblikovanje bombice, so pokazali svoje ustvarjalne sposobnosti. Nato so nestrpno čakali, da so se naše bombice spekle in je končno zadišalo po kruhu. Pri tem so nam na pomoč priskočili zaposleni v kuhinji.

Okušanje našega kruha

Obisk pekarne

Otroci so komaj čakali, da okusijo kruh, ki so ga naredili »sami«. In ... mmm ... bil je res okusen. S tem smo tudi zaključili naše raziskovanje.

Zaključek

Otroci so lepo sodelovali tekom celotnega tematskega sklopa. Bili so motivirani in kazali so veliko željo po nadaljnjem raziskovanju prav vsak dan. Izhajali sva iz interesa in želja otrok ter vključili elemente, za katere sva vedeli, da jih bodo pritegnili k sodelovanju in raziskovanju. Z motivacijsko zgodbo preko slikanice in aplikacij sva jih seznanili s postopkom pridelave kruha. Zgodbo so hitro usvojili in jo samostojno pripovedovali, kar je zagotovo posledica preproste zgodbe in otrokom zanimive strukture slikanice. Pri prosti igri z naravnim materialom v naravoslovnem kotičku so otroci zelo uživali, igro so nadgrajevali s kuhanjem v posodah iz kuhinjskega kotička. Potrebno je bilo paziti le na to, da snovi niso raznašali v druge kotičke, sicer pa najino vmešavanje ni bilo potrebno. Pri izdelavi drevesnega diagrama en otrok ni razumel navodil, dva pa sta nalogo rešila z usmerjanjem, kar pa ni vplivalo na dosego cilja, tako za njih kot za celotno skupino. Pri senzorični dejavnosti je bilo večini otrok najbolj zanimivo, da sva jim zakrili oči, kar jih je tudi pritegnilo k dejavnosti. Pred okušanjem niso imeli nikakršnega strahu. Tudi mletje pšenice jih je močno motiviralo, predvsem tisti del, ko so mleti lahko poskusili tudi sami. Pri pripravi kruha so vsi prisotni otroci sodelovali pri gnetenju in oblikovanju bombic, pri opazovanju gnetenja pa malo manj. Nama je bilo pomembno predvsem, da so otroci tekom raziskovanja uživali in kazali željo po sodelovanju. Da so usvojili celoten postopek od pridelka do izdelka, ves čas raziskovanja pa kazali veliko interesa in dolgotrajne motivacije, pa dokazuje, da sva tematski sklop primerno načrtovali in s tem uresničili vse zastavljene cilje.

Literatura

Bahovec, E. D. idr. (2009): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: MIZŠ: Zavod RS za šolstvo.
Rdeča kokoška: *irska ljudska pravljica* (2008). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Sestavljanje križank in pisanje pesmi pri pouku zgodovine in DKE

Maja Žibert, profesorica zgodovine, OŠ Gradec, POŠ Vače

Pri pouku zgodovine in domovinske in državljanske kulture in etike se trudim učencem snov podajati na čim bolj atraktiven način. Pomembno se mi zdi, da so učenci pri pouku aktivni in raziskujejo ter pridobivajo nove informacije na alternativne načine, s samostojnim delom. Tako si snov lažje zapomnijo, jo lažje razumejo in povezujejo z drugimi predmeti. Pri tem pa učenci tudi vadijo pisanje na roke, slovnična pravila ali pa uporabo osnovnih veščin IKT.

Pri mojih urah zgodovine učenci vseh razredov pišejo domišljajske zgodbe na teme, ki jih preučujemo, sestavljajo križanke, pišejo pesmi, pisma, izdelujejo izdelke. Ker se je to izkazalo za dobro prakso, bom v članku predstavila križanko kot odlično al-

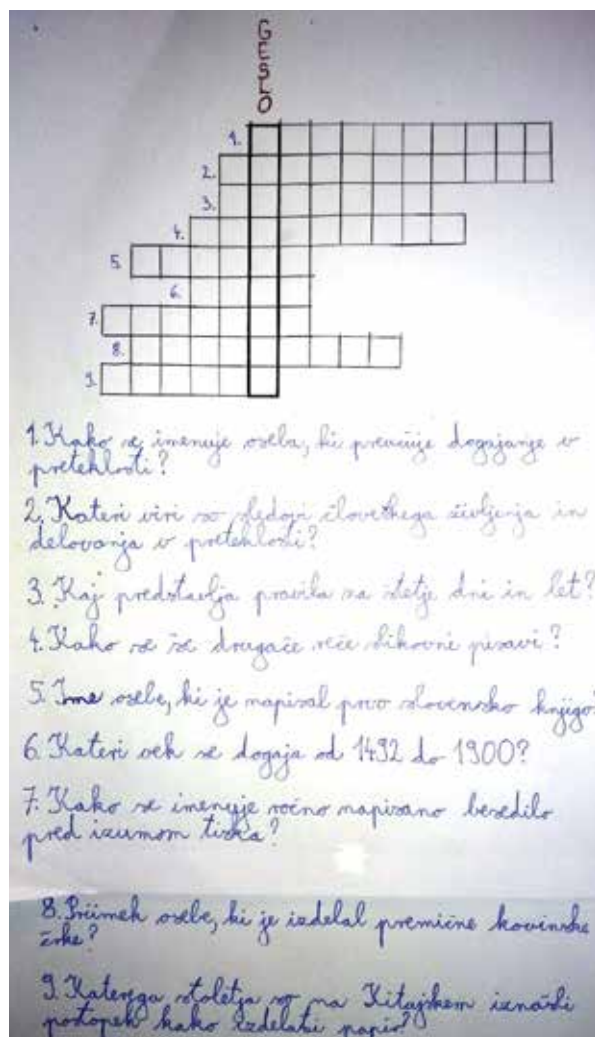
ternativno sredstvo za ponavljanje snovi, utrjevanje in osvajanje novega znanja. Tudi pisanje pesmi na določene teme pri DKE se je izkazalo kot način predelovanja snovi, pri katerem učenci neizmerno uživajo in imajo možnost izražati svoja čustva.

Izdelovanje križank

Pri svojih urah zgodovine učence že v 6. razredu seznanim z nekoliko drugačnim delom. Zgodovina je za njih nov predmet, marsikdo si jo predstavlja kot nizanje podatkov, pomnjenje letnic in ogromno dolgočasje. Že prve ure učenci vidijo, da je to zgolj zmotna predstava o novem predmetu. Že v času prvega ocenjevalnega obdobja imajo učenci zadolžitev, da sestavijo križanko na temo zgodovine. Pri ustvarjanju, raziskovanju in razmišljanju morajo upoštevati naslednje:

- križanka mora biti napisana ročno,
- dano je geslo zgodovina, ki mora biti rešitev križanke,
- mesto rešitve mora biti označeno,
- vprašanja se morajo nanašati samo na snov pri zgodovini,
- sestaviti je potrebno mrežo s kvadrati, ki so vsi enake velikosti,
- oštevilčiti je potrebno stolpce in vrstice mreže, da se ve, kam vpisovati rešitve,
- sestaviti je potrebno vsaj toliko vprašanj, kot je črk v željenem geslu,
- vprašanja morajo biti skrbno zastavljena, ne preveč skopo,
- upoštevati je potrebno tudi slovnična pravila pri zapisu,
- učenci na drugo stran križanke zapišejo svoje odgovore.

Ko vsi učenci oddajo križanke, jih najprej pregledam sama, nato pa jih naključno razdelim mednje in njihova naloga je, da jo skušajo rešiti. Ob tem naletimo na marsikatero težavico v križanki in se naučimo, na kaj bo potrebno pri naslednji sestavi križanke biti bolj pozoren.

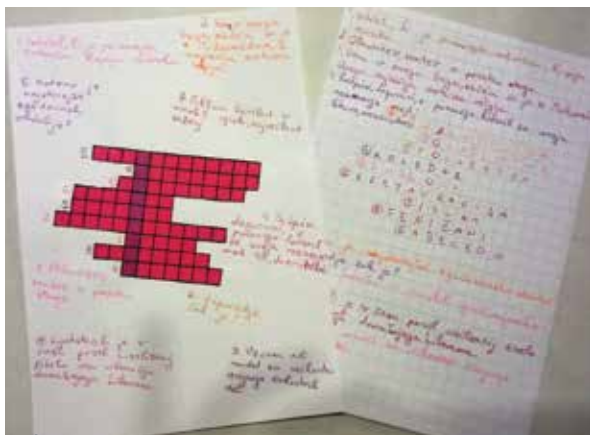

Primer sestavljene križanke učencev 6. razreda

Najpogostejše napake, pomanjkljivosti:

- učenci rešitev ne zapišejo pravilno in se število narisanih kvadratkov ne ujema z rešitvijo,
- vprašanja zastavijo preozko,
- vprašanja se ne nanašajo na zgodovino,
- ne upoštevajo slovničnega zapisa pri vprašanjih, odgovorih,
- pozabijo oštevilčiti mrežo,
- pozabijo, da mora kot končna rešitev priti določeno geslo,
- mesto rešitve ni označeno.

Pri takšni zadolžitvi ne moremo mimo uvida, s koliko znanja zgodovine je v danem trenutku podkovan vsak posamezen učenec. Nekateri učenci se potrudijo tudi vizualno obogatiti križanko z različnimi barvami, razmetanim pisanjem vprašanj. Zanimivo se mi zdi, da v 6. razredu nihče nikoli ne nariše kakšnega predmeta in ga vključi v sestavljanje vprašanj.

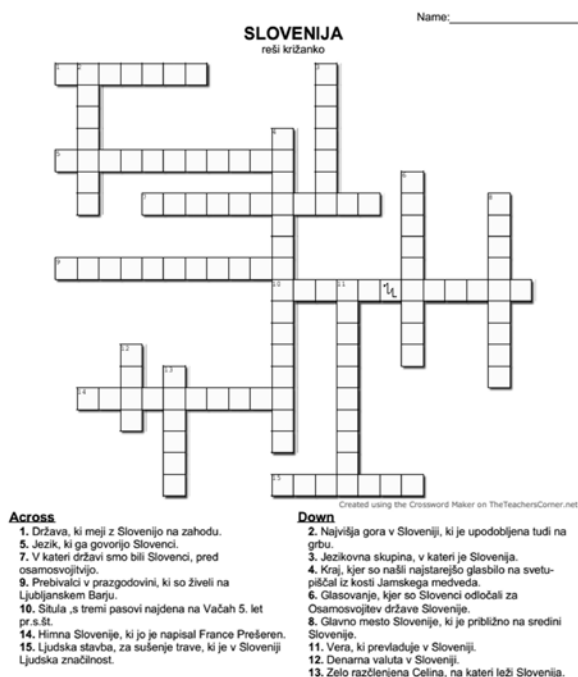
Primer sestavljene križanke učencev 6. razreda

Učenci od 7. do 9. razreda križanke sestavljajo v programu Word Search Maker¹.

Decembra, ko v šoli obeležujemo tudi dan samostojnosti in enotnosti Slovenije, so učenci 7. razreda pri predmetu DKE sestavljali križanko na temo Slovenija, pri kateri pa so se lahko vprašanja nanašala na katerokoli področje Slovenije. Tako so združili znanje več predmetov in splošne razgledanosti. Kadar učenci sestavljajo križanke s pomočjo računalniškega programa, geslo ne predstavlja obveznega sestavnega dela. Dogovorimo se samo, koliko vprašanj je potrebno sestaviti. Tudi pri delu z računalnikom morajo biti pozorni na:

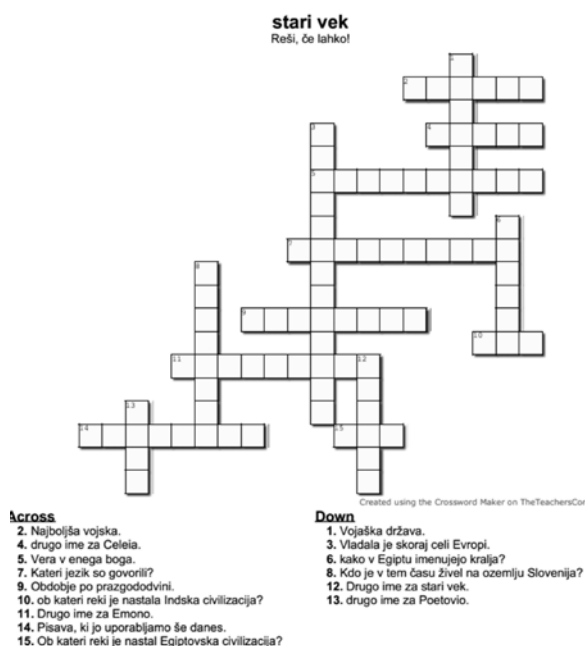
- slovnična pravila,
- pravilen zapis odgovorov,
- pisanje dveh besed za en odgovor skupaj, saj je drugače v mreži kvadrater preveč, ali pa ga je potrebno označiti kot presledek,
- dogovorjeno temo,
- vsebinsko pravilne odgovore.

Prav tako v zaključni fazi rešujejo križanke drug drugega in se učijo, čemu bo potrebno naslednjič nameniti več pozornosti.

Primer križanke na temo Slovenija, 7. razred

Pri pouku zgodovine pa je 7. razred izdeloval križanko na temo stari Grki. Vsa pravila so bila enaka kot pri zgornjem primeru. Včasih kateri izmed učencev ne poslušajo dovolj in naredi križanko s kakšnim drugim naslovom. Tako je na primer eden od učencev sestavil križanko na temo stari vek.

Križanka na temo stari vek, 7. razred

¹ <https://worksheets.theteacherscorner.net/make-your-own/crossword/>

Ime: _____

STARI GRKI
V ustrezna okencu vpiši rešitev posameznega vprašanja.

Created using the Crossword Maker on TheTeachersCorner.net

Across

4. Kako se imenuje zgradba po kateri so s cevmi prenašali vodo brez doline?
5. Kaj je mojster Dedal zgradil pod knososko palačo?
9. Katere vojne so se odvijale 15 let?
11. Kako se je imenoval glavni trg v središču mesta?
12. Kako se imenuje kraj kjer so stari grki častili bogove?
13. Kako se imenujejo majhne mestne države, imele so okoli 10.000 prebivalcev imele so glavni trg in akropolis.
14. Kako so grki imenovali sami sebe?
15. Kako so se še drugače imenovali sužnji v stari grčiji?

Down

1. Kako so grki imenovali svojo državo?
2. Kako se drugače rečemo kolosejem v katerih so se odvijali boji, gladiatorski spopadi...
3. Kdo je zgradil labirint pod palačo Knososa?
6. Kdo je bil zaprt v labirintu pod knososko palačo?
7. Katera žival je bila omenjena za prevaro trojancev?
8. V katerem mestu so živeli Minoji?
10. Kako imenujemo prebivalce miken?

Primer križanke na temo stari Grki, 7. razred

Ime: _____

Absolutizem, razsvetljenstvo in Habsburžani
Reši križanko.

Created using the Crossword Maker on TheTeachersCorner.net

Across

2. Država, katere je leta 1609 priznala Nizozemsko neodvisnost.
7. Ime ruske carice, ki je spodbujala kulturo, šolstvo, gospodarstvo in trgovino.
9. Gospodarska reforma Jožefa II., ki je omejila tlako podložnikov.
10. Ime sina Marije Terezije, ki jo je nasledil.
11. Ime prevladujoče oblike vladanja v 16. in 17. stoletju.
12. Vzdevek Ludvika XIV.
14. Načelo gospodarske teorije, ki se je uveljavilo po letu 1770, v času Habsburžanov.
15. Priimek kemika, ki je poleg Priestleya odkril čisti kisik.

Down

1. Priimek pisatelja, pesnika in filozofa, eden izmed pomembnejših razsvetljenstvenikov v Franciji.
3. Kdo si je poleg kralja delil oblast v Angliji, v času absolutizma?
4. Kako se imenuje poletna rezidenca Habsburžanov.
5. Knjižica, s katero je razsvetljenstvo doživelo vrhunec.
6. Ime novega filozofskega gibanja, ki se je najbolj razširilo v 18. stoletju v Franciji.
8. Ime najmočnejšega absolutističnega vladarja v 16. stoletju, vladal je Španiji.
13. Koliko otrok je preživel Mariji Tereziji?

Primer križanke na teme absolutizem, razsvetljenstvo, Marija Terezija, 8. razred

Učenci 8. razreda so se trudili pri sestavi križanke na teme absolutizem, razsvetljenstvo in Marija Terezija. Za vsako temo je bilo potrebno sestaviti pet vprašanj, vsega skupaj torej petnajst. Najpogostejše napake pri sestavi križanke v 8. razredu:

- učenci pozabijo napisati naslov križanke in kratko navodilo,
- pri pisanju odgovorov se zatipkajo in število kvadratkov za vpis besede ni pravo,
- predvidijo slovnično napačen zapis odgovora,
- vprašanja zapišejo z malo začetnico in na koncu pozabijo ločilo,
- pri vrstilnih števnikih pri odgovoru ne smejo upoštevati pike.

Pisanje pesmi

V lanskem šolskem letu smo pri pouku DKE v 7. razredu določene teme poglobili in nadgradili s pisanjem pesmi. Združili smo obvezne teme in umetniško žilico posameznika. Tako so učenci v prvem ocenjevalnem obdobju napisali kar po dve pesmi. Prva je imela naslov Družina in učenci so imeli proste roke, kaj in kako bodo pesem napisali. Pri drugi pesmi pa sem se odločila, da mora priti beseda domovina zapisana kot akrostih, se pravi, zapisana kot začetne črke v vrsticah. Ne rimajo se vedno vse vrstice v kiticah, so se pa učenci vživeli v vsako temo posebej in v pesmih je čutili njihovo razpoloženje, skrbi. Večkrat se da iz pesmi razbrati, kaj jih teži, česa si želijo. Pri branju pesmi so učenci kritični drug do drugega, razmišljajoči. Seveda se ob pisanju in branju pesmi na določeno temo učenci med seboj tudi bolj povežejo, lažje izražajo svoja

čustva in vadijo empatijo. Učenci sodelujejo s pripovedovanjem na podlagi lastnih izkušenj. Učenci so povedali, da jim je tak način jemanja snovi zelo pri srcu, pisanje pesmi se jim zdi terapevtsko, pogosto za kakšno rimo povprašajo svoje družinske člane. Izkazalo se je, da pesmi lahko predstavljajo

Šolsko leto 2021/2022

**PESNIŠKI ZBIRKI UČENCEV 7. V RAZREDA
PRI PREDMETU DKE**

**KO BESEDA IŠČE RIMO ZA
DRUŽINO IN DOMOVINO**

Mentorica: Maja Žibert
Lektorirala: Dajana Maurič

Naslovnica pesniške zbirke

tudi most med generacijami in delujejo zelo povezovalno. Pesmi sem na koncu zbrala v knjižico in vsak učenec je dobil svoj izvod. Ko so pesniške zbirke pokazali doma, so jim starši dali zelo pozitivne in spodbudne povratne informacije. Učenci so bili ponosni na svoje delo in vse pozitivne povratne informacije ter pohvale so jim dale svež zagon za nadaljnje ustvarjanje.

Tudi pri pisanju pesmi je eden izmed učencev preslišal pravi naslov in nastala je krasna pesem z naslovom Slovenija. Pesem smo uporabili pri obeležitvi dneva samostojnosti in enotnosti. Seveda je moral napisati tudi pesem s pravo vsebino.

DRUŽINA

Družina mi pomeni vse,
vse, kar mi drago je,
vse kar tolaži me.

Bratje, sestre, starši,
mački, psi,
vse domače živali.

Ko sem v zadregi,
pomagajo mi.
Včasih kregajo se, a zato,
ker imajo radi me.

Lepo nam je bilo,
a zdaj je čas za slovo.

Domovina Slovenija, ti moj si dom.
Odšel drugam nikoli ne bom.
Moji prijatelji in družina so skupaj.
Odšli so že pradedki in prababice od tod.
Vedno se bom rad vračal domov.
Izgubil se na poti nikoli ne bom.
Na koncu poti se nebu zahvalil bom.
A svojo domovino vedno ljubil bom.

Primer pesnitev učenca 7. razreda

Zanimivo je bilo, kako so bili učenci pri branju svoje poezije zadržani, celo niso želeli glasno brati svoje stvaritve pred razredom. Potrebovali so potrditev, da so zadolžitev opravili odlično in šele nato so bili svoje stihe pripravljeni deliti s sošolci. Nekatere je skrbelo, da je pesem prekratka, preveč osebna, preveč smešna, črnogleda ... Rezultat pogovora, ustvarjanja, pisanja in začetne zadržanosti pa je bilo veliko dobre volje, pozitivnih medsebojnih komentarjev, obujanje spominov in občutek pripadnosti tako razredu kot družini.

Za konec

Zdi se mi še kako prav, da se imajo učenci možnost izražati pri družboslovnih predmetih, kot je zgodovina. Na tak način lažje kritično pristopajo k posameznim temam in razumejo pomen objektivnosti in prave mere subjektivnosti pri proučevanju nečesa novega. V veselje mi je spremljati njihovo zagnanost pri raziskovanju zgodovine in željo po spopadanju s snovjo, pa najsibo ta nova ali pa naj gre zgolj za utrjevanje stare na nekoliko drugačen, njim zabaven način.

SLOVENIJA

V Sloveniji so same lepote,
tu ni nobene grozote.

Na Bledu je svet
kot iz škatle vzet.

Pa Postojnska jama ni znana le sama,
pred njo grad stoji,
v jami pa človeška ribica živi.

Slovenija ni velika,
a vseeno veliko turistov ima.

Lahko se plava,
smuča, kolesari,
se spočije v naravi.

Dežela je res lepa
in ponos vsakega
slovenskega človeka.

Pesem z naslovom Slovenija

Računalničar v mehurčku alkoholnega vrenja

Dragana Prepelič, univ. dipl. ing., OŠ Franca Rozmana – Staneta Maribor

Načrtovanje eksperimentalnega dela je za učitelje v času pouka na daljavo oziroma hibridnega pouka predstavljalo velik izziv. Eksperimentalno delo je sestavni del pouka kemije, kjer se učenci navadijo načrtovati in izvajati eksperiment. Učijo se zapisovati rezultate meritev, jih ustrezno predstaviti in analizirati. V ta namen sem pripravila scenarij eksperimentalnega dela, ki vsebuje uporabo spletnih orodij za načrtovanje eksperimentalnega dela in uporabo prenosnih naprav v procesu zapisovanja in pri predstavitvi rezultatov ter analizi opravljenega dela.

UVOD

Aktivno sodelovanje računalničarke in predmetnega učitelja je zelo pomembno za razvoj digitalnih kompetenc učencev. Ko združita moč računalničarka in učitelj predmeta, postane ura zabavna ne glede na obliko pouka. Od nas, računalničarjev, se pričakuje, da smo motivatorji dogajanj na šoli, predvsem pri vključevanju IKT pri pouku in iskanju strategij za izvedbo učnih procesov.

V času covida sem veliko pomagala učiteljem. Učiteljica kemije se je obrnila name s prošnjo, da ji pomagam poiskati rešitev, kako eksperimentirati z IKT. Tako sta nastali moji strategiji, ki sta se v praksi izkazali kot odlična rešitev. Uspeh je seveda odvisen tudi od odprtosti učitelja za sprejemanje novih rešitev.

Znotraj učne snovi pri kemiji sem želela predstaviti računalniško oblikovano in strukturirano vsebino, ki je naložena v spletno učilnico in učitelju omogoča enake korake za vse eksperimentalne vsebine. Ob tem sem poizkušala odgovoriti na nekatera stalna učiteljeva vprašanja:

- Kako s pomočjo IKT tehnologije po korakih učence navajati na eksperimentalno delo?
- Kako naj učitelj pri delu na daljavo zasleduje eksperimentalno aktivnost učencev in njihov spoznavni proces (»eksperoučenje«)?
- Kako računalniško opismenjemo učenca ob eksperimentalnem delu?
- Kako lahko učitelj pri delu na daljavo vpeljuje eksperimentalno delo in ga kakovostno preverja?

Načinov in odgovorov je veliko, v nadaljevanju pa predstavljam eno izmed možnosti.

NAČRTOVANJE EKSPERIMENTALNEGA DELA

Za uspešno izvedbo eksperimentalnega dela z uporabo IKT tehnologije je zelo pomembno dobro načrtovanje poteka dela.

Pri načrtovanju ure eksperimentalnega dela, ki je podprta z IKT tehnologijo, mi je bilo glavno vodilo izbrati brezplačna spletna orodja, ki niso preveč zapletena za uporabo (tako za učitelja kot za učence) in pri katerih učitelj ne porabi preveč časa za seznanjanje z možnostmi uporabe. Izbrala in uporabljala sem le tista orodja, ki so se mi zdela uporabna pri vseh oblikah pouka (pouk na daljavo, hibridni pouk, klasičen pouk). Pri načrtovanju scenarija za eksperimentalno delo z uporabo IKT tehnologije sem upoštevala tudi metode poučevanja glede na uporabnost orodij v različnih fazah pouka (uvod, eksperimentalni del, beleženje podatkov, evalvacija). Zelo pomembno je tudi imeti občutek za čas, ki je potreben za izpeljavo ure eksperimentalnega dela. Pri pouku na daljavo in hibridnem pouku sem načrtovala tudi videokonferenčno srečanje, kjer sva z učiteljico kemije učence seznanili s fazami eksperimentalnega dela – časovnico eksperimentalnega dela.

Časovnico sem izdelala s spletnim orodjem in jo objavila v spletni učilnici kemije.

SPLETNA ORODJA V SCENARIJU EKSPERIMENTALNEGA DELA

Zoom

Obstajajo različne platforme za avdio in video komunikacijo. Učiteljici sem priporočala Cisco Webex in Zoom platformo. Po raziskovanju funkcionalnosti obeh platform sva se odločili za Zoom. Uporabila sem platformo, ki je na naslovu zoom.us. Ta s pomočjo enotne SSO prijave poveže uporabnika z njegovo AAI identiteto. Po SSO prijavi spletna platforma učitelju omogoča širok nabor nastavitve lastnosti videokonferenčnega srečanja. Učenci so se morali za vstop v zoom srečanje registrirati – vpisati uporabniško ime in elektronski naslov. Po registraciji se jim je odprla povezava za vstop, izpisali pa so se jim tudi podatki (ID konferenčnega sre-

čanja, geslo za vstop) za dostop do zoom srečanja iz prenosnih naprav. Na ta način sva se z učiteljico izognili neželenim gostom.

Genially – interaktivna slika

Genially je spletna platforma za ustvarjanje predstavitev, interaktivnih slik, infografik, kvizov, življenjepisov ... Genially omogoča, da svoje vire oživimo z gibanjem oziroma da vhodne, izhodne, neprekinjene in lebdeče animacije v nekaj minutah spremenimo v animirano vsebino. Vsebinsko lahko popestrimo z najrazličnejšimi vizualnimi učinki. Orodje omogoča, da vanj vključimo tudi ostale digitalne ponudnike (npr. Google Zemljevid, grafiko, video posnetke, dokumente, družabne medije, pripomočke, 3D slike ipd.). Genially dokument lahko ustvarimo v oblaku na kateremkoli računalniku z internetno povezavo in dokument delimo. Spletno orodje pa nam že samo ponuja na stotine različnih ilustracij, slik, ikon, zemljevidov ... Naložimo pa lahko tudi svoje datoteke.

Wordwall – kviz

Kvizi so zagotovo učinkovito učno orodje v šoli. Z njimi se lahko otroci vseh starosti naučijo novega, odgovarjajo na vprašanja in razpravljajo o rezultatih. Obstajajo različna spletna mesta in aplikacije za izdelavo kvizov. Učiteljici sem priporočala aplikaciji Kahoot in Socrative ter spletni mesti Quizizz in Wordwall.

Kahoot in Socrative sta na voljo za Android in iPhone/iPad. Z njimi lahko ustvarimo hitre kvize z več izbirami. Kvizi so že optimizirani za zaslon kateregakoli pametnega telefona ali tabličnega računalnika.

Kahoot je spletna aplikacija za pripravo kvizov. Vključuje elemente igrifikacije (tekmovalstvo), učenci imajo možnost objave svojih rezultatov na družabnih omrežjih. Omogoča tekmovalstvo v skupinah. Račun potrebuje samo učitelj za pripravo kviza, učenci lahko uporabljajo svoje telefone ali tablice, kamor si lahko naložijo aplikacijo ali do nje dostopajo preko spleta (kahoot.it). Tabela rezultatov po posameznih vprašanjih lahko učitelj shrani in uporabi kot izhodišče za nadaljnje delo.

Socrative je spletna aplikacija, v kateri učitelj hitro in enostavno sestavi kvize z različnimi tipi vprašanj. Učenci za reševanje kviza ne potrebujejo računa, s pomočjo aplikacije na telefonu/tablici ali direktno preko spleta vstopijo v učiteljevo spletno sobo. Primeri za motivacijo, sprotno preverjanje znanja, tekmovalstvo ... Kvize lahko tudi shranimo in natisnemo.

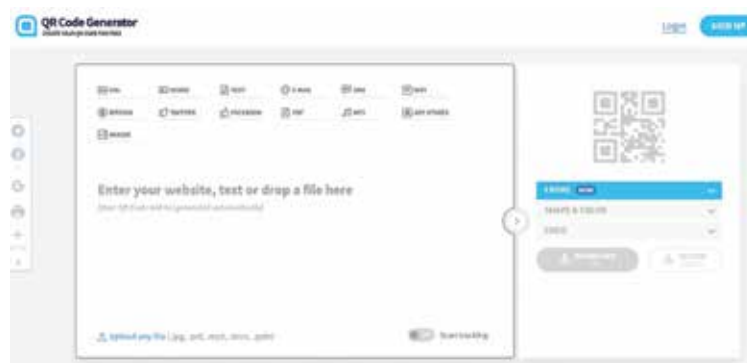
Quizizz je spletna platforma, na kateri lahko ustvarimo kvize in z uporabo naprednih orodij spremljamo pravilne odgovore, napačne odgovore in rezultate, ki jih je dosegel vsak izmed učencev. Učenci

vidijo svoje rezultate v realnem času, kar učitelju omogoča, da se v realnem času pogovarja z učenci o njihovih pravilnih ali nepravilnih rezultatih.

Wordwall je interaktivno in sodelovalno orodje, ki omogoča uporabniku, da na preprost način ustvarja lastne učne vire različnih oblik. Pripravljene učne vire lahko učitelj natisne, vdelava kodo učnega vira v spletno učilnico ali pa z učenci ustvari skupno rabo učnega vira. Uporaba spletnega mesta Wordwall je zelo enostavna. Učiteljem, ki bi radi na hiter način spoznali Wordwall za izdelavo kvizov, priporočam video vodič. Kviz o alkoholnem vrenju, ki je uvod v eksperimentalni del, sem izdelala na platformi Wordwall.

Spletna mesta za generiranje QR kode

Pri izbiri orodja za generiranje QR kode je potrebno upoštevati vrsto kode, ki jo želimo ustvariti (za URL naslov, za dokument PDF, za sliko ...), lep dizajn QR kode, možnost prenosa QR kode v različnih formatih (png, svg, pdf) ali možnost vdelave v spletno stran. Navodila za eksperimentalni del sem shranila v format PDF – posebej za lažjo in posebej za težjo skupino. Učiteljici sem predstavila spletna mesta za izdelavo QR kode (qrfy.mobi/qr-code-generator, me-qr.com, qr-code-generator.com in pageloot.com) in tudi postopek generiranja QR kode za navodila našega eksperimentalnega dela. Prav tako sem upoštevala, da bodo učenci QR kodo skenirali z različnimi prenosnimi napravami (iPhone, Android, iPad in tablični računalnik, PC in MAC).

QR Code Generator z vsemi dodatnimi nastavitvami za QR kodo

OneDrive

Za beleženje rezultatov eksperimentalnega dela sem v prvem scenariju načrtovala uporabo tabele, ki sem jo izdelala v oblaku v aplikaciji Excel. Izdelala sem dva delovna lista (list 1 za beleženje rezultatov lažje skupine in list 2 za beleženje rezultatov težje skupine). Dokument sem dala v skupno rabo in nastavila pogoj, da se učenci pred uporabo av-

tentificirajo z AAI. Za nalaganje video vsebin sem pripravila mapo in jo dala v skupno rabo, tako da so lahko učenci v mapo naložili video izrezke eksperimentalnega dela (le težja skupina).

Sway – spletna predstavitev rezultatov eksperimentalnega dela

V prvem scenariju eksperimentalnega dela sem načrtovala, da učenci fotografije eksperimentalnega dela (lažji nivo) in video posnetke eksperimenta (težji nivo) naložijo v spletno predstavitev, ki sem jo izdelala z orodjem Sway (sestavni del zbirke Office 365). Uporaba orodja Sway je enostavna in brezplačna za vse uporabnike z naročnino Office 365. Pripravljen dokument sem dala v skupno rabo z učenci in nastavila, da učenec lahko dokument ureja le, ko opravi avtentifikacijo z AAI.

Padlet

V drugem scenariju eksperimentalnega dela sem načrtovala, da učenci fotografije, video vsebino in ugotovitve eksperimentalnega dela naložijo v Padlet. Padlet je spletna aplikacija v oblaku, ki omogoča sodelovanje, skupno urejanje, zbiranje idej, izdelkov ... Za uporabo aplikacije je potrebno, da se učitelj registrira. Po registraciji lahko v Padletu ustvari največ 3 brezplačne table in učencem posreduje povezavo do njih. Aplikacija omogoča dodajanje priponk, povezav, komentarjev ipd. in je zelo enostavna za uporabo. Slabost te aplikacije je, da so omejili število brezplačno objavljenih tabel.

1KA – spletni vprašalnik

Za izdelavo anketnega vprašalnika za evalvacijo učne ure sem uporabila orodje 1KA. Z orodjem 1KA lahko na enostaven način izdelamo spletni vpra-

šalnik, izvedemo spletno anketo, urejamo in analiziramo podatke. Za uporabo orodja 1KA se je potrebno prijaviti z AAI računom.

EKSPERIMENTALNI DEL

Eksperimentalni del je potekal po časovnici, ki sem jo objavila v spletni učilnici kemije.

Koraki prvega scenarija:

1. Zoom srečanje z učenci pred uro eksperimentalnega dela.
2. Kviz o alkoholnem vrenju – uvod v eksperimentalno delo.
3. Navodila (lažji nivo, težji nivo) v obliki QR kode.
4. Eksperimentalni del in sprotno zapisovanje rezultatov v Excel tabelo (oba nivoja).
5. Sway – nalaganje fotografij, ki so nastale v procesu eksperimentiranja lažje skupine in zapis ugotovitev; OneDrive mapa – nalaganje video posnetkov težje skupine; vidno vsem, ki so se prijavili z AAI računom.
6. Evalvacija učne ure – spletni anketni vprašalnik.

Koraki drugega scenarija:

1. Zoom srečanje z učenci pred uro eksperimentalnega dela.
2. Kviz o alkoholnem vrenju – uvod v eksperimentalno delo.
3. Navodila (lažji nivo, težji nivo) v obliki QR kode. Branje QR kode s prenosnimi napravami.
4. Eksperimentalni del in sprotno zapisovanje rezultatov v Excel tabelo (oba nivoja).
5. Padlet – nalaganje fotografij in video posnetkov eksperimentalnega dela ter zapis ugotovitev eksperimentalnega dela; rezultati so vidni vsem.
6. Evalvacija učne ure – spletni 1KA anketni vprašalnik.

Prvi scenarij, ki sva ga z učiteljico izpeljali pri pouku na daljavo.

Računalničar v mehurju alkoholnega vrenja

Evalvacija učne ure - anketa

Eksperimentalni del - alkoholno vrenje

Drugi scenarij, ki sva ga uporabili pri hibridnem pouku in klasični obliki pouka.

ZAKLJUČEK

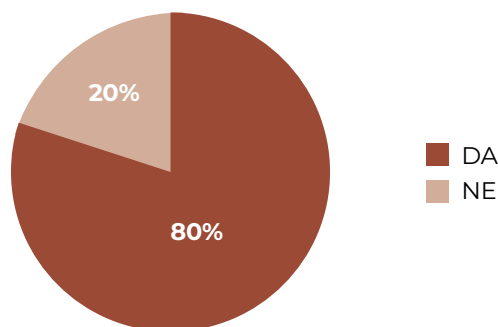
Pripravljena scenarija za izvedbo eksperimentalnega dela sva z učiteljico kemije izpeljali pri pouku na daljavo in hibridnem pouku v povprečnem oddelku devetega razreda. Ugotovili sva, da je pripravljene drugi scenarij učencem bolj všeč, hitreje so opravili vse naloge in zapisi vseh udeležencev eksperimentalnega dela so bili vidni vsem – učiteljicam in učencem. Učenci niso imeli težav pri reševanju uvodnega kviza o alkoholnem vrenju – zelo jim je bilo zabavno, ko so videli svoje ime na lestvici vodilnih igralcev kviza. Branje navodil v obliki QR kod jim tudi ni delalo težav. Za sprotno zapisovanje rezultatov v Excel tabelo so se morali prijaviti z AAI prijavo. Pri prvem scenariju sem opazila, da so nekateri učenci (kljub prijavi z AAI računom) brisali zapisane rezultate. Te učence sem izključila iz skupne rabe. Za takšne učence sem imela »rezervni scenarij« – rezultate so morali zapisati na papir, s telefonom so poslikali zapis in fotografijo naložili v spletno učilnico. Prednost drugega scenarija je tudi v tem, da so v zelo kratkem času objavili rezultate in ugotovitve na Padlet tablo.

Postavljena časovnica v spletni učilnici vodi eksperimentalno delo učenca in ga navaja na enak scenarij tudi v prihodnje.

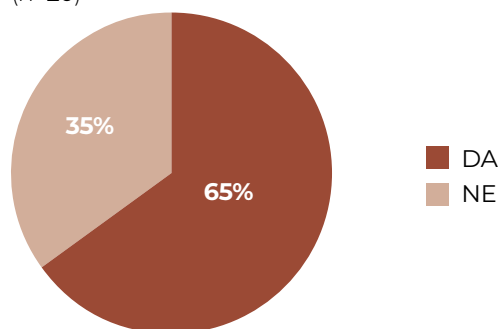
Evalvacija učne ure je pokazala, da je način eksperimentalnega dela, ki smo ga imeli pri učni uri, všeč 80 % učencem. Učenci si tudi želijo pogostejše imeti tako izvedeno učno uro (65 %).

Iz scenarija učne ure so učenci kot pozitivne postavili kviz, pripravljeno QR kodo, uporabo prenosnih naprav in to, da so istočasno lahko videli rezultate drugih učencev.

Ali ti je način eksperimentalnega dela, ki smo ga imeli pri učni uri, všeč? (n=20)

Ali si želiš imeti pogostejše tako izvedeno učno uro? (n=20)

LITERATURA

Kemija 1. Spletni naslov: <https://eucbeniki.sio.si/kemija/479/index.html>. Pridobljeno: maj 2022.
 Prenos fotografij in datotek v OneDrive. Spletni naslov: <https://support.microsoft.com/sl-si/office/prenos-fotografij-in-datotek-v-onedrive-b00ad3fe-6643-4b16-9212-de00ef02b586>. Pridobljeno: maj 2022.
 Smrdu, A. (2011): *Od molekule do makromolekule*. Ljubljana: Založništvo Jutro.
 Spletna mesta in aplikacije za šolski kviz. Spletni naslov: <https://sl.bestwebtip.com/9149337-school-quiz-sites-and-apps>. Pridobljeno: maj 2022.
 QR Code Generator. Spletni naslov: <https://www.qr-code-generator.com/>. Pridobljeno: maj 2022.

Raziskovanje gradu Kamen s šestošolci

Metka Koder, učiteljica zgodovine in podaljšanega bivanja, OŠ Trnovo

Ustvarjalnost. Raziskovanje. Dejavna vloga mladega človeka. To so trije temelji oz. trije poudarki v skupini učiteljic Osnovne šole Trnovo, ki letos tretje, zadnje leto sodelujemo v razvojni nalogi Ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje kot članice šolskega razvojnega tima pod okriljem ZRSŠ OE Ljubljana. Cilj naloge je načrtno uvesti oblike formativnega spremljanja v učno okolje na način, ki si ga učitelj lahko prilagodi po svoji meri, kar je ključnega pomena za uspešno podajanje in izvedbo posameznih učnih vsebin z zastavljenimi cilji in nameni učenja.

Uvod

Članice šolskega razvojnega tima, ki sodelujemo v razvojni nalogi *Ustvarjanje učnih okolij za 21. stoletje*, poučujemo različne predmete na predmetni stopnji na Osnovi šoli Trnovo. S področja naravoslovja sodelujejo učiteljice za matematiko, fiziko in biologijo. Področje jezikoslovja zastopata učiteljici angleščine in nemščine, področje družboslovja z zgodovino pa zapolnjujem avtorica članka.

Prvo leto, v šolskem letu 2020/2021, smo oblike formativnega spremljanja izvajale vsaka pri svojem učnem predmetu in si periodično izmenjavale izkušnje pri vpeljavi omenjenih oblik. Naša skupna ugotovitev po enem letu je bila, da smo (osebno sem prepričana, da tudi večina učiteljev v slovenskem prostoru) takšne oblike učenja čisto intuitivno že uporabljali v času svojega učiteljevanja, vendar ne

v takšni, posebej za tovrstno delovanje namenjeni formativni obliki. Ob vseh zastavljenih in dobro premišljenih ciljih ter namenih učenja, ob zbiranju dokazov in predstavitvi učenja smo si delile mnenje, da učencem največ pomeni troje. Najprej čisto osnovni, spoštljiv človeški pristop, potem prepoznavanje in zaupanje ter dajanje priložnosti za uresničitev posameznikovih sposobnosti, in to, kar potem žene naprej, to pa je konkretna, spodbudna povratna informacija, ki osmisli vložena trud in delo.

Preteklo šolsko leto (2021/2022) smo si učiteljice z vseh omenjenih področij zadale cilj, da se povežemo in za učence šestih razredov izpeljemo raziskovalno usmerjeni dan v čudovitem naravnem okolju gradu Kamen v dolini Drage na Gorenjskem. Učenci so bili glede na njihova področja zanimanja razvrščeni v raziskovalne skupine s poudarkom bodisi na biologiji, matematiki, angleščini, nemščini ali zgodovini. Dogovor je bil, da vsaka skupina pod mentorstvom že omenjenih učiteljic sledi osnovnim ciljem, torej spoznava, čemu je namenjeno tovrstno raziskovanje prostora in kakšna znanja si lahko pridobijo. Učenci posameznih skupin so dobili tudi nalogo, da nova spoznanja iz prvinega okolja po opravljenem dnevu dejavnosti prenesejo na tiste sošolke in sošolce v razredu, ki niso bili v njihovi skupini. Na takšen način so lahko novih spoznanj o prostoru s prepletanjem različnih zornih kotov učnih predmetov deležni vsi učenci. Tako majhne skupine na lokaciji, kasneje pa tudi celoten razred pri posameznih predmetih v šoli.

Zastavljena naloga je bila izvedena na rahlo deževen dan šestega maja 2022. Raziskovanje smo pričeli izpred gostilne Avsenik v Begunjah na Gorenjskem, kjer smo stopili z avtobusa in se podali novim znanjem naproti.

Tako so, če pri posameznih skupinah izpostavim le nekatere cilje in namene učenja, učenci skupine za biologijo ugotavljali biološko raznovrstnost prostora in zaznavali naravo z vsemi čutili. Učenci iz skupine za matematiko so se učili zbirati podatke o prostoru, jih oblikovati in načrtovati, kako kasneje v razredu

predstaviti njihov pomen. Učenci jezikoslovne skupine (angleščina, nemščina) so ob medsebojnem sporazumevanju v tujem jeziku spoznavali značilnosti okolja in hkrati načrtovali izdelavo prospekta kraja. V zgodovinskih skupinah, te so bile tri, so tri učenke, ki so se predhodno odločile za to, prevzele aktivno vlogo kustodinj na lokaciji ter ob vseh zanimivostih izpostavile tudi vedno aktualno vrednoto, ki smo jo dolžni znova in znova ozaveščati: vrednoto miru in svobode za kvalitetno delovanje človeka kot posameznika. V vseh skupinah je bil poudarek na razvijanju spretnosti medsebojnega sodelovalnega učenja, sama pa bom v nadaljevanju opisala raziskovanje zgodovinske skupine.

Grad Kamen, raziskovanje prostora

V začetku šolskega leta so bili učenci šestega razreda seznanjeni z naborom učnih vsebin, ki jih bodo spoznavali. Da bi imeli boljše predstav o tem, zakaj ravno te vsebine, katera znanja in na kakšen način jih bodo pridobivali ter kako bodo sami postali dejavni tvorci učnega procesa, so jim bili predstavljeni jasni cilji in nameni učenja. Da se povedano bolje učvrsti, so si jih zapisali v zvezek.

Ena izmed učnih vsebin je bila povezana z razvojem gradbeništva skozi čas. Gradovi vedno vzbudijo zanimanje, domišljijo, predstave, vprašanja in željo po raziskovanju in so zato zelo priročna izbira za raziskovalno temo projektnega, medpredmetno usmerjenega raziskovalnega dne. Sama že od nekdaj rada zahajam v gorenjski konec, tudi v dolino Drage, kjer me vedno znova pritegnejo ruševina

gradu Kamen. Želja, da bi te lepote doživeli in jih znali ceniti tudi mladi, ki jih poučujem, je bila podprta, za kar se zahvaljujem skupini svojih kolegic.

Tako sem lahko učencem predstavila vsebino razvoja gradbeništva skozi čas, ki se bo, obravnavana pri pouku, dodatno oplemenitila z raziskovanjem in situ. Učencem je bilo ponujeno, da se sami preizkusijo kot kustosi na prostoru samem s predhodnim preučevanjem gradiva, lahko tudi s pomočjo samostojnega raziskovanja gradu pred samo izvedbo in fotografiranjem (po želji, kot predlog za boljšo predstavnost in pripravo na vodenje). Do 22. aprila je bil postavljen tudi rok za izdelavo in oddajo raziskovalne naloge ter učnih listov za učence, ki jih bodo po posameznih skupinah samostojno vodili po terasah gradu. Glede na obseg dela so učenci, ki se odločijo zanj, izvzeti iz rednega ocenjevanja znanja, da se lažje posvetijo in osredotočijo zgolj na raziskovalni proces. Čas za razmislek, da sporočijo svojo odločitev, je bil do petka pred jesenskimi počitnicami. Namenoma sta bila ob uvodni predstavitvi izrečena strokovna termina in situ ter kustos. Kot izziv so vsi učenci že dobili prvo manjšo nalogo, ugotoviti njun pomen. Tako so pri naslednji uri predstavili izsledek, kaj izraza pomenita.

In situ (slov. 'na kraju samem') je temeljno varstveno načelo, ki poudarja nedeljivo povezanost in varovanje stavbe ali njenega dela v okolju, kjer je nastala. Razlago so učenci poiskali na spletni strani Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, v njihovem Terminološkem slovarju.

Kustos, kustosinja/kustodinja, muzejski uslužbenec, muzejska uslužbenka z visoko izobrazbo, ki zbira, vzdržuje in proučuje muzejske predmete. Razlago so učenci poiskali na spletni strani Slovarja slovenskega knjižnega jezika. No, in to je bil prvi delček na poti do gradu Kamen v maju.

Za naslednji del poti, najdaljši, najzahtevnejši, trajajoč od 22. oktobra 2021 do 22. aprila 2022, so se odločile štiri učenke. Izročena so jim bila jasna navodila, kaj na raziščejo in kakšna naj bo oblikovna podoba raziskovalne naloge (naslovnica z uokvirjeno lastno skico likovnega motiva – gradu v poljubni tehniki, pisana na roke – ohranjanju estetike lepopisja rokopisov v prid, po možnosti opremljena z lastnimi fotografijami gradu in okolice).

V raziskovalnem delu so se po vrstnem redu ukvarjale z:

- metaforično uglasbitvijo podobe kraja v pesmi Tam, kjer murke cveto – prepoznati zgodovinske in geografske značilnosti kraja z njegovo biološko raznovrstnostjo ter ugotoviti avtorja besedila – Ferry Souvan (no, naj povem, da tega sama nisem vedela, so bila dekleta prav ponosna, da so me lahko z vso resnostjo podučila, in to je lep primer, da se učencem prikaže, da sem kot učiteljica vedno tudi učenka) – in avtorja glasbe – Slavko Avsenik,
- zgodovinskim ozadjem gradu od 12. stoletja pa vse do danes (od prvotnih posestnikov Ortenburžanov do Habsburžanov, vključno z znamenitim lastnikom vitezom Gašperjem Lambergarjem iz druge polovice 15. in z začetka 16. stoletja), ko po njegovih prostorih vodi lepo speljana, slikovita sprehajalna pot,

- geografskimi značilnostmi kraja (pokrajina, gorovje, dolina in reka),
- dvema bratoma Janša, ki sta se rodila v prvi polovici 18. stoletja v bližnji vasi Breznica na Gorenjskem (Anton – slikar in začetnik modernega čebelarstva, Lovro – slikar),
- vasjo v bližini (ime vasi – Begunje na Gorenjskem, trije muzeji – Muzej talcev, Alpski smučarski muzej Elan, Avsenikov muzej, gostilna – Avsenik) in s še eno vasjo v bližini, v kateri se je rodil znani slovenski pesnik (Vrba),
- zanimivim mestom v bližini, ki ponuja Linharta, glasbo, čebelice, čokolado (Radovljica in Linhart – dramatik, zgodovinar in šolnik; najstarejši slovenski festival stare glasbe; Čebelarški muzej; Festival čokolade Radovljica).

Za boljše poznavanje poklica kustodinje v muzejski ustanovi ali v našem primeru, na prostem, sem se dogovorila, da tretjega maja 2022 med nas v goste pride Nika Damjanovič, višja kustosinja iz pedagoške službe Mestnega muzeja Ljubljana in predstavi najpomembnejše, kar mora kustos pri delu s skupino upoštevati.

Moram reči, da so se dekleta z vso odgovornostjo lotile dela, me vmes sem in tja povprašale za komentar in dodatna pojasnila, dve sta se s starši res odpravili do gradu Kamen, samostojno proučevali prostor ter posneli svoje fotografije lokacije. Držale so se roka oddaje, izdelale učne liste in komaj čakale, da se preizkusijo v živo. Ob vsej izkazani vnemi sem jim spregledala, da prav nobena ni oddala rokopisno izdelane naloge (»učiteljica, po pravici, ni se sešlo«). Ob tolikšni prizadevnosti, ki so jo pokazale tudi kasneje na samem prostoru gradu, ko so vodile vsaka svojo skupino ter po izpeljanem dnevu še v šoli z ostalimi učenci s pomočjo učnih listov ozaveštile nova spoznanja, res ne bi bilo na mestu.

Tretjega maja je torej med nas prišla Nika Damjanovič, s katero uspešno sodelujem že vrsto let. Nika je mojstrica svojega poklica, ki vedno pritegne z zanimivim, kreativnim pristopom. Ko jo poslušam, je sama najboljši primer, kako pritegniti obiskovalca bodisi v muzejski ustanovi bodisi na prostem. Ko sem se potem pogovarjala z učenci, posebej z učenkami, zelo kmalu bodočimi kustosinjami, jim je najbolj v spominu ostalo troje. In sicer, da je ni bolj zanimive stvari na svetu, kot tista, ki jo ti v tistem trenutku predstavljaš (dramatičnost, prosim!), da se osredotočiš na pet do največ sedem iztočnic (manj je več) in da ne stojiš kot vkopan in se v tistem trenutku ne ukvarjaš s tem, kako izgledaš (za to poskrbi prej).

Naposled je napočil šesti maj, petek. Posedli smo se po avtobusih in se odpravili proti Gorenjski. Malo je deževalo, morda bo še bolj. Nič hudega. In tu se je že prikazala prva prilagoditev prvotnemu načrtu. Učni listi in zapisovanje na terenu odpadejo, so hitro ugotovile mlade kustosinje. Ja, potrebno bo skladiščenje v glavah. Prav tako smo ostali brez ene kustosinje, ki je zbolela, zato smo namesto prvotnih štirih načrtovanih zgodovinskih skupin sestavili tri.

Rosilo je tudi v Begunjah na Gorenjskem. Večina učencev je v ta kraj prišla prvič. Dolga, razpotegnjena gruča malo več kot sedemdesetih mladih in nas učiteljic se je vila preko precej samotne petkove vasi. Če bi nas kdo opazoval iz zraka, bi izgledali kot ena velika gmota premikajočih se dežnikov. Prva zaznava prostora je bila v občutenju veliko bolj svežega zraka kot v Ljubljani. Barva je zelena. Prostor ima drugačen zvok. Tako so se pogovarjali učenci med seboj med hojo z avtobusne postaje proti gradu Kamen. Še kako res!

Grad Kamen

Name: _____

Date: _____

1. Po katerem dogodku je napisana pesem Tam, kjer murke cveto?

2. Naštej lastnike gradu Kamen.

3. Kaj se je zgodilo, ko so Lambergi zapustili grad?

4. Katera potoka tečeta blizu gradu?

5. V katerem stoletju je bil zgrajen grad Kamen?

A. v 15. stoletju

B. v 12. stoletju

C. V 18. stoletju

1. Lovro Janša ●

2. Anton Janša ●

3. Avenik ●

● A. Čebelar

● B. Glasbenik

● C. Sikar

6. Blizu gradu Kamen je muzej _____, Muzej _____ in Alpsko smučarski muzej _____

7. V Radovljici vsako leto potekata dva festivala: Festival Radovljica je namenjen _____, Festival _____ pa je najslajši festival daleč naokoli.

Created with MyWorksheetMaker.com

V skupinah kustosinj Erike, Julije in Katarine, ki so samoiniciativno, takoj po izstopu iz avtobusa, zbrale vsaka svojo skupino (to smo se dogovorile že v šoli, in še, da jih kot mentorica zgodovinske raziskovalne skupine sicer seveda spremljam, vendar ne posegam v njihovo samostojno vodenje), so med potjo pozornost namenili opazovanju arhitekturne podobe kraja (nizke kmečke hiše, majhna okna, tipični leseno izrezljani detajli, kamnite ograje). Ustavili smo se pred vhodom v prostore gradu Kacenštajn, v katerem so danes večinoma prostori psihiatrične bolnišnice. Dekleta so člane skupin (sami fantje, lepo so sledili mladenkam) podučile o vlogi gradu med drugo svetovno vojno, v njem je bil gestapovski zapor. Kar se arhitekture tiče, niso pozabile omeniti, da je del prostora zasnoval tudi veliki mojster, arhitekt Jože Plečnik. V parku ob stavbi je bil leta 1940 po njegovi idejni zasnovi postavljen paviljon. Prav park ob gradu s svojim vrtom predstavlja v slovenskem prostoru eno izmed najzanimivejših krajinskih arhitektur baročnega sloga.

Voditeljica ene izmed zgodovinskih skupin, Erika, in učiteljica zgodovine sva pot do gradu že poznali, zato sva lahko nekatere, ki so upehali dokaj zgodaj, mirno bodrili, da smo že zelo blizu. Tik pred ovinikom, kjer se pot razcepi desno v klanec proti Tržiču in levo v dolino Drage, smo torej izbrali levo. Še par korakov, pa se je pred nami izrisala čudovita narav-

na kulisa. Čista mistika v meglicah, ruševine gradu in mi. Nato je skupina za biologijo nadaljevala pot naprej v dolino, po svojih poteh raziskovanja, ostale skupine (angleščina, nemščina, matematika, zgodovina) pa smo se razporedile po terasah gradu. Z dogovorjene razdalje, toliko, da sem lahko še slišala, sem opazovala in se prav prijetno zabavala in nasmejala ob mladostni svežini dinamike skupin ter res ustvarjalnem, duhovitem, edinstvenem pristopu kustosinj. Dež res ni ovira. Se znajdejo.

Potem pa iznenada oglušujoč hrup. Presekal je prostor na tisoče koščkov in se ujel med skalovje doline ter srednjeveške stene. Nad našimi glavami je zaviharil helikopter! V hipu so bili otroci na razgledni ploščadi gradu. V bližnji steni, na dosegu roke, se je pred našimi očmi šele začela čisto prava vaja reševanja iz skalovja. Fantastična naravna scenografija z vsemi elementi atrakcije (skalovje, grad, meglice, reševanje v nevarnem, možje v skali, človek na vrvi, moža v helikopterju) je seveda dosegla takojšnji učinek v svoji prepričljivosti. Požela je takojšnjo preusmeritev pozornosti. Nova prilagoditev na situacijo, sprememba strategije. Glejmo in občudujmo ter se hkrati zavedajmo, da prav v tako nevarnih in resničnih okoliščinah pogumno rešujejo reševalci gorske reševalne službe ponesrečence v gorah. S tem tvegajo tudi svoja življenja. Projektne dne je bilo v smislu predvidenega, skrbno pripravljenega načrta konec. V bistvu pa se je dan šele začel. To se zgodi, kadar hipno in nenačrtovano, a zanimivo in življenjsko poučno prevlada. Takrat se začne pravo avtentično učenje.

Zaključek

Res je, imeli smo srečo. Dvakratno. Najprej, da je bila to reševalna akcija vaja in da se nikomur ni zgodilo nič hudega. Nenačrtovana izkušnja avtentičnega učenja v naravnem okolju z opazovanjem reševanja iz stene ob pomoči helikopterja se je učencem za vedno vtisnila v spomin na kraj, na dolino reke Drage, na grad Kamen, na Begunje na Gorenjskem. Mali kraj, pa tako veliko smo pridobili. Vsega, kar ponuja, pa v enem dnevu ne bi mogli zaobseči.

Načrtujem, da bi se še vrnili, če ne prej, pa v osmem razredu, ko bodo učenci zgodovinsko opremljeni z novimi znanji o Celjskih gofih, pa Habsburžanih, o turških vpadih, o romantiki, razsvetljenstvu. Ali pa še prej, v sedmem razredu. Kakšno soboto, z razredom, ki sem mu razredničarka. V smislu povezovanja skupine in gradnje zdrave samopodobe v naravnem okolju.

Na tem mestu naj bo izražena tudi zahvala. Hvala spoštovanim kolegicam za sodelovanje, hvala Niki iz Mestnega muzeja za predstavitev zanimivega poklica, hvala vsem mojim mladim kustosinjam, ki so se imenitno izkazale, in članom zgodovinskih skupin, ki so tako vestno sledili vodenju, dokler se ni prikazal helikopter. Vsi omenjeni so vsak po svoje prispevali drobec, ki je vnesen v ta članek. Četudi niso bili uresničeni vsi zapisani cilji (odpadlo je tudi likovno ustvarjanje, čeprav kraj ponuja res obilico zornih kotov in perspektiv za vsakogar), je bila izkušnja raziskovanja v naravnem okolju navdušujoča. In če si za konec dovolim parafrazo znanega pregovora: kamen na kamen – grad.

Učenje nemščine izza zidov šole

Mojca Šumandl, prof. nemščine, Srednja šola za prehrano
in živilstvo Maribor in Višja strokovna šola Maribor

Večjezičnost in poznavanje kulture ter navad narodov nam omogočata lažje prilagajanje v širšem okolju. Znanje in poznavanje tujega jezika prispevata k razumevanju problemov, ki jih imajo ljudje, ko uporabljajo tuji jezik. Sodobni pristopi k učenju, usvajanje besedišča in jezikovnih struktur ter medpredmetno povezovanje na šoli so usmerjeni k doseganju višjih ciljev in predstavljajo del učiteljevega uspešnega dela z dijaki in študenti. Poleg moderne tehnologije je potrebno v pouk vpeljevati tudi oblike dela, s katerimi dodatno motiviramo dijake in študente. Ekskurzije v tuje države in mednarodne izmenjave dijakov ter študentov prispevajo k medkulturnemu učenju, saj udeleženci pridobivajo znanje o drugih kulturah, jeziku, navadah, razvijajo razumevanje za drugačnost in krepijo odnos do lastne identitete. Takšno učenje je učinkovitejše, znanje pa trajnejše.

1 Uvod

Znanje tujih jezikov je danes pomembno na številnih področjih človekovega življenja, še zlasti pri opravljanju poklica, stalnem strokovnem izpopolnjevanju in spremljanju razvoja izbrane stroke, nadaljnjem študiju, krepitvi medosebnih in medkulturnih vezi ter narodne identitete, kakor tudi na zasebnih potovanjih in ob preživljanju prostega časa. Pozitiven odnos do jezika pomeni spoštovanje kulturne raznolikosti in zanimanje za jezike ter medkulturno komunikacijo.

Eno izmed temeljnih načel Evropske unije je spodbujanje in ohranjanje večjezičnosti. Po formuli Evropske unije naj bi vsak Evropejec poleg maternega jezika obvladal še vsaj dva. Eden od teh naj bi bila angleščina. Po številu govorcev je nemščina najbolj razširjen materni jezik v Evropi, angleščina pa globalno gledano predstavlja jezik svetovne komunikacije. Skupni evropski jezikovni okvir (SEJO) podrobno opisuje, česa vse se morajo osebe, ki se učijo jezikov, naučiti, da bodo uporabljale jezik za sporazumevanje, in katera znanja in spretnosti morajo razviti, da bodo lahko učinkovito delovale. Opis zajema tudi kulturni kontekst, v katerega je postavljen jezik.

V preteklosti je bilo pomembno predvsem to, kaj naj se dijaki in študenti (na)učijo, zanemarjalo pa se je vprašanje, kako naj se učijo. Če želimo, da bo poučevanje jezikov imelo trajno izobraževalno vrednost, moramo upoštevati dijaka oz. študenta, njegovo jezikovno ozadje, motivacijo, učne stile, učne strategije, starost, zrelost, inteligenco, nagnjenost / talent, osebnost ... V ospredje je postavljen dijak oz. študent in učenje, učitelj pa predstavlja načrtovalca in moderatorja v učnem procesu.

Osrednji cilj učenja nemščine je doseganje celostne zmožnosti za medkulturno in medjezikovno komunikacijo. Dijaka oz. študenta želimo usposobiti za ustrezno govorno in pisno sporočanje ter sporazumevanje v učečem se jeziku. S tem mu omogočamo vključevanje v vsakdanje življenje in kulturo govorca tega jezika (Kač in drugi 2016).

Bližina meje z Avstrijo, gospodarska povezanost z nemško govorečim okoljem in dnevne migracije ljudi vplivajo na to, da se je zanimanje za učenje nemščine na naših šolah povečalo. Skozi tradicijo srednjeevropskega kulturnega prostora sta slovensko in nemško področje tesno povezani.

Naloga učitelja je, da dijakom oz. študentom omogoči medkulturno učenje jezika z vključevanjem čim bolj raznolikih dejavnosti. Pri razvijanju medkulturne zmožnosti pri pouku učbeniki velikokrat niso v pomoč. Potrebna so tako dodatna gradiva kakor tudi učiteljeva dejavnost, ki marsikdaj presega načrtovane ure pouka. Delo z dijaki oz. študenti postavlja pred učitelja vedno nove izzive, kamor spadajo tudi inovativni pristopi k poučevanju tujih jezikov. Ne glede na predmet imajo raje dejavnosti, ki jih aktivno pritegnejo in v katerih lahko sodelujejo z drugimi. V pouk nemščine vključujemo različne oblike in metode dela, s katerimi se trudimo približati in vzbuditi zanimanje za učenje jezika.

Strokovne ekskurzije v nemško govoreče države prispevajo k popularnosti in večjemu zanimanju za nemščino, hkrati pa so tudi vse aktivnosti medpredmetno načrtovane v letni pripravi. V nadaljevanju bom predstavila nekaj dejavnosti, ki potekajo v okviru prvega tujega jezika in jezika stroke. Dijaki oz. študenti skozi te aktivnosti pridobivajo

na večjezičnosti, krepijo in izgrajujejo svojo samopodobo, razvijajo spretnosti na področjih, ki jih zanimajo, spoznavajo tuje države, njihov jezik in kulturo.

2 Dejavnosti

2.1 Ekskurzije

Učitelji tujih jezikov v okviru aktiva tujega jezika timsko načrtujemo dejavnosti in oblike ekskurzij, ki so usklajene z učnim načrtom in letno pripravo učitelja. Izvajamo enodnevne in večdnevne ekskurzije za dijake in študente, kjer so zajete vsebine in teme učnega načrta. Načrtovanje ekskurzije zajema:

- analizo stanja v razredu (ugotavljanje, kaj vedo dijaki oz. študenti o posamezni državi, jeziku, mestu, pokrajini, kulturi, hrani, športu pred ekskurzijo),
- izdelavo načrta s cilji in dejavnostmi, ki vključuje medpredmetno načrtovanje in varnostni načrt ekskurzije,
- izvedbo ekskurzije,
- evalvacijo.

2.1.1 Enodnevna ekskurzija

V predbožičnem času že nekaj let načrtujemo in izvajamo enodnevno ekskurzijo v sosednjo Avstrijo. Ekskurzija je neobvezna in se šteje v proste izbirne vsebine. Obiščemo in spoznamo čokoladnico Zotter in avstrijsko Štajersko prestolnico Gradec. Ekskurzija je ponujena dijakom, študentom in vsem zaposlenim zavoda.

Za študente obvezna je prav tako enodnevna ekskurzija v Avstrijo, kjer se jim prizna 8 ur vaj v sklopu predmeta strokovna terminologija v tujem jeziku. Obiščemo staro Pechmannovo oljarno, znano iz radia in televizije, kjer je mogoče najti domačnost in bilo je nekoč ... hkrati. K točilnici

mošta »Mostschenke« spada stara oljarna, kjer vsako soboto in nedeljo pridelujejo sveže bučno olje na tradicionalen način. Na kmetiji je tudi muzej starih avtomobilov, motorjev z različnimi tehničnimi "čudeži" zadnjih desetletij. Tik ob točilnici je hlev z lamami in največjo čredo kamel v Avstriji. Dijaki oz. študenti so postavljeni v konkretno in za njih novo jezikovno situacijo, kjer se morajo kar najbolje znajti, hkrati pa opazujejo in spoznavajo kulturo ter način življenja.

Dejavnosti pred ekskurzijo

En teden pred ekskurzijo sem dijakom oz. študentom pripravila učni list z nalogami, ki so pokrivali področja načrtovane ekskurzije. S pomočjo spleta so iskali podatke o:

- mestu, prebivalcih, geografski legi, orientaciji v mestu;
- zgodovinski in kulturni dediščini (spomeniki in kulturne ustanove);
- gospodarstvu in turizmu, prireditvah in vzdušju v predbožičnem času;
- tipičnih jedeh, pijači ...;
- nastanku blagovne znamke Zotter, sedežu, načinu proizvodnje, izdelkih ...;
- načinu pridelave čokolade, olja, vina ...

Aktivnosti na dan ekskurzije v Gradec in čokoladnico Zotter

- Ogled proizvodnje čokolade v čokoladnici Zotter ter senzorična analiza in primerjava različnih vrst čokolade. Spoznajo surovine in tehnologijo za proizvodnjo čokolade.
- Vožnja v avstrijsko deželno prestolnico, opazovanje pokrajine in arhitektur hiš in primerjava z domačim okoljem.
- Ogled mestnega jedra in njegovih znamenitosti. S pomočjo mestnega načrta so prepoznali

Skupinska fotografija pred čokoladnico Zotter

vali stavbe, se orientirali in brali napise na pročeljih kulturnih znamenitosti. Ob tem so imeli priložnost začutiti predbožično dogajanje v mestu (ulični nastopi umetnikov, okrašenost mesta in ponudba božičnih stojnic, tipični božični okrasji, ponudba in cene hrane in pijače na stojnicah). Prebirali so ponudbe stojnic, primerjali s ponudbo doma, kaj kupili. Začutili so utrip in dogajanje na glavnem trgu, opazovali mimoidoče, imeli priložnost spoznati glavna prevozna sredstva v mestu.

- Obisk mestne znamenitosti Grazer Uhrturm, od koder so s pomočjo mestnega načrta opazovali in prepoznavali stavbe v mestu, ugotavljali lokacije, ki so jih že obiskali, in iskali lokacije, ki so bile še v načrtu za ogled.
- Povratak v mesto z zobato železnico, prečkanje reke Mure preko mostu Murinsel, sprehod po ulici Mariahilferstrasse in opazovanje znamenitosti v tem delu mesta.

Tako so podatke z učnega lista ob ogledu mesta nadgradili z osnovnimi podatki o mestu, zanimivostmi, povezanimi s kulturo, hrano, prometom, športom in življenjem v avstrijski Štajerski prestolnici, hkrati pa krepili in nadgrajevali jezikovno znanje. Dijaki so poleg vodenega ogleda v skupinah ali dvojicah tudi sami iskali določene informacije o mestu, vzpostavljali stike z mimoidočimi in odgovarjali na njihova vprašanja, jih spraševali po poti, iskali informacije o ustanovah. Jezik komunikacije je bila nemščina. Pri uri nemščine smo kasneje skupaj preverili rešene učne liste, ki so si jih nato zalepili v zvezek kot učno gradivo.

Aktivnosti na dan ekskurzije v Pechmannovo oljarno

Ogled oljarne in prikaz pridelave olja na tradicionalen način. Študentje imajo možnost neposredno videti in slišati, kako nastaja »črno zlato Štajerske«, kot ga poimenujejo. S pomočjo učnega lista postavljajo vprašanja in si odgovore zapišejo. Spoznajo njihove izdelke, blagovno znamko in način poslovanja. V točilnici mošta »Mostschenke« pregledajo ponudbo hrane in pijače in ugotovijo, da je jedilna karta napisana v njihovem narečju, tako imamo sprva težave z branjem in prevajanjem. Sami si nato naročijo hrano in pijačo ter se sproščeno pogovarjajo z natakarji. Nato si ogledajo muzej starih avtomobilov, motorjev, vojaških vozil in tudi živali, ki so na kmetiji, kot so kamele, lame, želve, Watusi govedo, osli itd.

Podatke z učnega lista nadgradijo s svojim, že pridobljenim znanjem pri stroki. Po ogledu imajo nekaj prostega časa, kjer si izmenjajo in analizirajo pridobljene podatke. Nato sledi pogovor z mano, kjer svoje rezultate predstavijo, na ta na-

Izdelki iz bučnega olja Pechmannove oljarne

čin obnovimo pridobljeno znanje tega dne. Ker je študentov zelo malo, pride vsak na vrsto in se jim vprašanja štejejo kot ustni zagovor.

2.1.2 Večdnevne ekskurzije

V mesecu oktobru vsako leto organiziram dodatno izbirno večdnevno ekskurzijo za dijake, študente in vse zaposlene na zavodu. Ekskurzije so medpredmetne in dobro načrtovane. V lanskem šolskem letu smo se odpravili na tridnevno ekskurzijo v Salzburg in München.

Dejavnosti pred ekskurzijo

Prijave sem zbiral že pred koncem študijskega oz. šolskega leta, tako da smo jih zbrali pravočasno in se posledično lahko dodobra pripravili na ekskurzijo. Pripravila sem učni list z nalogami, ki so pokrivalo področja načrtovane ekskurzije. S pomočjo spleta so iskali podatke o:

- mestu, prebivalcih, geografski legi;
- zgodovinski in kulturni dediščini (spomeniki in kulturne ustanove);
- gospodarstvu, turizmu in prireditvah;
- tipičnih jedeh in pijači;
- načinu proizvodnje soli in piva.

Aktivnosti na ekskurziji v Salzburgu in Münchnu

- Ogled najstarejšega rudnika soli na svetu v Halleinu pri Salzburgu. Udeleženci so spoznali način pridobivanja soli, ki je za ljudi pomenila vir preživetja, nadškofijam zagotavljala bogastvo, mestu Salzburg pa prinesla njegov današnji sijaj. Vodenje je bilo v nemščini.
- Ogled mestnega jedra in znamenitosti Salzburga. Izvedeli so nekaj o zgodovini in izvoru Mozartovih kroglic ter o njihovih sestavinah.
- Ogled proizvodnje in degustacija piva v pivovarni Stiegl, ki velja za eno največjih pivovarn v

zasebni lasti in ima več kot 525-letno tradicijo. Proizvajajo več kot 20 različnih vrst piva. Ogled se je začel s senzorično analizo brezalkoholnega piva z okusom citrusov. Sledila je video predstavitev podjetja s posebnimi zvočnimi efekti in prikaz proizvodnje piva. Nato je sledil prikaz osnovnih sestavin piva: vrsta vode, žitaric, hmelja iz ekološke pridelave in kvasovk. Prikazani so bili tehnološki postopki od priprave pivine, fermentacije do stekleničenja. Po ogledu so si lahko v njihovi prodajalni ogledali in kupili izdelke oz. spominke.

Podatke in znanja, pridobljena na ekskurziji, smo nato med letom integrirali v obravnavo različnih vsebin, hkrati pa so pridobljena znanja uporabili pri drugih predmetih.

Evalvacija po vseh ekskurzijah je pokazala, da si dijaki in študenti želijo takšnih oblik pouka oz. vaj, kjer lahko informacijo s spleta nadgradijo z avtentičnimi podatki. Takšno učenje in znanje ima trajnejši pomen.

3 Zaključek

Sodobne smernice pouka se odmikajo od frontalnih učnih oblik in metod razlage. Učitelj pa vse bolj nastopa kot načrtovalec idej in usmerjevalec v učnem procesu, kjer skozi različne oblike in metode vse bolj postavlja v ospredje dijaka oz. študenta.

V prispevku sem skušala predstaviti svoje izkušnje z načrtovanjem in izvajanjem ekskurzij v tuje države. Dijaki oz. študenti vsak na svoj način v sebi skrivajo velike potenciale, ki jih velikokrat zaradi različnih okoliščin ne zaznamo. Šele skozi drugačne oblike in menjavo okolja vidimo, da se v njih skrivajo velike sposobnosti, le priložnost jim mora biti dana. Z obiski tujih dežel, spoznavanjem jezika in kulture naroda ter navezovanjem stikov

Tehnološki postopek proizvodnje piva

z vrstniki iz tujine so postavljeni pred izziv, kako premagati strahove pred nečim novim, neznanim. Pri tem krepijo samozavest za rabo tujega jezika in bogatijo izkušnje z obiskom tuje dežele ter osebnostno in duhovno rastejo. Ob tem ves čas poudarjamo, da poleg lastnih interesov zastopajo šolo, kraj in državo. Z mednarodnim nastopanjem krepijo tudi nacionalno identiteto.

Za učitelja tak način dela predstavlja velik izziv, zanj pa je potrebno tudi veliko energije, časa in organizacijske spretnosti, a gre vendarle za novo izkušnjo in priložnost za spoznavanje nečesa novega. Če smo se še pred leti na šoli otepali medpredmetnega sodelovanja, to zdaj postaja učiteljeva stalnica.

Literatura

Kač, L., Volčanšek, S., Ramšak, S. (2016): Učni načrt 2016. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_nemscina.pdf, 3. 10. 2019.

Skupinska fotografija v pivovarni Stiegl

Proces vzgoje in izobraževanja v času epidemije koronavirusa v vrtcu s stališča strokovnih delavcev in staršev

Nevenka Vesel, magistrica profesorica andragogike, pomočnica ravnateljice, Vrtec Kočevje

V času razglašene epidemije Covid-19 v letu 2020 in 2021 smo bili deležni najprej popolnega zaprtja vrtca, kasneje pa delnega, ko se je zagotavljalo le nujno varstvo, skladno z navodili Nacionalnega inštituta za javno zdravje. Kakovostno, spodbudno in varno učno okolje za predšolske otroke se je čez noč zaprlo in sprevrglo v izvajanje dejavnosti ter sodelovanja s starši od doma preko različnih digitalnih tehnologij. Strokovni delavci so ohranjali stike s starši in otroki preko različnih digitalnih tehnologij in omrežij, kakšna stališča do navedenega so imeli strokovni delavci ter tudi starši otrok, ki so jim bile podane tovrstne možnosti, pa bom predstavila v nadaljevanju.

Ključne besede: predšolski otrok, Covid-19, stališča strokovnih delavcev, stališča staršev, zaprtje vrtca

1 Uvod

Delo z otroki v predšolskem obdobju temelji na *Kurikulumu za vrtce* (1999). Ta na eni strani spoštuje tradicijo slovenskih vrtcev, na drugi strani pa z najnovejšimi teoretskimi pogledi na zgodnje otroštvo in iz njih izpeljanimi drugačnimi rešitvami in pristopi dopolnjuje, spreminja in nadgrajuje dosedanje delo v vrtcu (prav tam). Kvalitetno delo vrtca je tisto, ob katerem otroci razvijajo sposobnosti, spretnosti, razumevanje, vedenje in razmišljanje. Vse navedeno pa odrasli v družbi cenimo. V skladu s to trditvijo je kvalitetno delo vrtca odvisno od ciljev, ki jih vrtec seveda zna prevajati in prenesti v življenje. Otroci še niso odrasle osebe, a bo kakovost izkušenj, ki si jih bodo pridobili v vrtcu, močno odločala o tem, kakšni bodo v odraslosti, kajti otroci ne vedo, česa se morajo naučiti, vedo in čutijo pa, za kaj so pripravljene in sposobni ter česa se želijo učiti (Vonta 2009).

Kakovosten vrtec pomeni, da je prilagojen otrokom, njihovim razvojnim, individualnim in kulturnim značilnostim, potrebam ter pravicam. Strokovni delavec skladno s tem načrtuje, izvaja in evalvira dejavnosti z vidika koristi in pravic za vse otroke (prav tam). Če izhajamo iz kurikuluma za vrtce, je prav, da izpostavimo razvojno-procesni pristop, ki v ospredje postavlja proces učenja, katerega cilj je spodbujanje otrokovih lastnih (simbolnih, fantazijskih in domišljijah) strategij doživetja, izražanja, razmišljanja itn., ki so značilne za posamezno razvojno obdobje (Kurikulum 1999). Načelo aktivnega učenja in zagotavljanja možnosti izražanja pa doda, da moramo poskrbeti tudi za udobno in spodbudno učno okolje. Ta izhaja iz vzgojiteljevega načrtovanega in nenačrtovanega

usmerjanja pa tudi iz otrokovih pobud (prav tam). V spodbudnem učnem okolju so namreč zajete pomembne sestavine, kot so materiali (materiali, ki so prilagojeni otrokovi starosti in jih otrok uporabi na različne načine), razpolaganje in rokovanje (otrok raziskuje izbrane materiale, z njimi razpolaga in rokuje, jih kombinira, preoblikuje), izbira (otrok izbira dejavnosti in se vanje vključuje glede na osebne interese in cilje), otrokov govor (otrok skozi govor razmišlja, vključuje nove izkušnje in si prizadeva sodelovati z drugimi) in podpora odraslega (odrasli spodbujajo otrokovo razmišljanje, reševanje problemom in ustvarjalnost) (Hohmann in Weikart 2005).

Skladno z zgoraj navedenim menimo, da izvajanje predšolskih programov v prostoru vrtca omogoča kvaliteten razvoj predšolskega otroka. Prav tako tudi raziskave kažejo, da dobri predšolski programi ne kažejo negativnih vplivov in da tudi otroci iz nižjih socialnih in kulturnih slojev celo pospešijo kognitivni razvoj, če so vanje vključeni (Vonta 2009).

2 Stališča strokovnih delavcev pri izvajanju dejavnosti na daljavo

Raziskava Korak za korakom (Pedagoški inštitut 2021), ki je bila opravljena na Centru za kakovost v vzgoji in izobraževanju, nam podaja podatke, da so strokovni delavci v času korona virusa pripravljali dejavnosti za starše in otroke, ki so jih posredovali preko različnih kanalov. Najpogosteje preko e-pošte, nato preko vrtčevske spletne strani, e-asistenta, telefona, preko videoklica (npr. Zoom, Skype, Viber, Teams) ter preko družabnih omrežij (Facebook). Prav tako strokovni delavci navajajo, da so najpogosteje (enkrat na teden) stik z družinami vzpostavljali z namenom ohranjanja vzgojno-izobraževalnega procesa na daljavo, enkrat do dvakrat na mesec so

skrbeli za ohranjanje stika s starši z namenom ozaveščanja in obveščanja staršev ter tudi ohranjanja stika z otrokom. Pri posredovanju dejavnosti so skoraj vedno upoštevali vsa kurikularna področja. Na razpolago so nam tudi nekatere vsebine. Zupanc (2021) navaja, da je bilo izhodišče za načrtovanje in izvajanje dejavnosti *Kurikulum za vrtec*, saj je bil vsak dan namenjen doseganju ciljev enega od področij. Dan so začeli s t. i. jutranjim krogom, nato je sledil osrednji del, ki je zajemal eno ali dve kratki dejavnosti, ter tudi zaključek, predstavljen kot predlog za domačo dejavnost.

Intenzivnost komuniciranja z družinami je bila odvisna od motiviranosti strokovnih delavcev in staršev. Nekaterim je bilo neposredno komuniciranje všeč, nekateri pa so povedali, da se jim je to zdelo nepotrebno, saj so ob celodnevem delu na daljavo s šoloobveznimi otroki raje izkoristili prosti čas za igro na prostem (Raziskava o vzgojno-izobraževalnem procesu 2021). To lahko povežemo s podatki, ki jih navaja Zupanc (2021), iz katerih je razvidno, da so predšolski otroci pri izvajanju priporočenih dejavnosti potrebovali pomoč staršev (vzpostavitev povezave), prav tako pa so bila navodila za izvajanje t. i. domače dejavnosti staršem posredovana po e-pošti. Prav tako nam kvalitativna raziskava med kitajskimi starši (Dong, Cao in Li 2020) pokaže, da so nekateri starši spletno učenje predšolskih otrok dojemali kot

neprijetno, zahtevno in dolgotrajno. Nekaj staršev je povedalo, da spletno »učenje« otrok zapravlja preveč delovnega časa in jih tudi dodatno obremenjuje, to pa predpisujejo predvsem temu, da otroci še nimajo razvitih ustreznih sposobnosti samonadzora. Slednji pri opravljanju dejavnosti niso samostojni, kar pa pomeni dodatno delo za starše. Nekateri dodajo še, da so otroci še premladi in imajo posledično šibko samoregulacijo.

Strokovni delavci so skladno z opravljeno raziskavo o vzgojno-izobraževalnem procesu (2021) izrazili mnenje, da vzgojno-izobraževalnega dela v predšolskem obdobju ne gre izvajati na daljavo. Otroci potrebujejo osebni stik, ki ga je na daljavo nemogoče nuditi. Vrtci se ne bi smeli zapirati v celoti in omogočati zgolj nujnega varstva, saj se je delo v t. i. mehurčkih izkazalo za veliko boljše rešitev.

3 Stališča staršev v času izvajanja dejavnosti na daljavo

Izvedena pa je bila tudi raziskava, v kateri so sodelovali starši (1204 staršev) iz različnih regij Slovenije, ki so odgovarjali na anonimen spletni vprašalnik. Na podlagi pregleda prejetih odgovorov staršev sta bila identificirana dva pola mnenj, ki nista enakoverno zastopana (Zgonec, Mervic 2020). Prvi pol predstavljajo starši, ki menijo, da v času zaprtja vrtcev ni potrebno ohranjanje stika med vrtcem

in družino. Starši sami namreč poskrbijo za kvalitetno preživljanje časa s svojim otrokom oziroma za dodatne dejavnosti nimajo časa. Drugi pol pa predstavljajo starši, ki ocenjujejo, da jim je tovrstni stik v podporo, in menijo, da je ohranjanje stika oz. sodelovanja s strokovnimi delavci v času zaprtih vrtcev pomembno. Prav tako na podlagi opravljene raziskave o vzgojno-izobraževalnem procesu v predšolski vzgoji in njegovih učinkih v času epidemije bolezni covid-19 dve tretjini staršev meni, da jim je bil stik z vzgojiteljico v času zaprtja vrtca v podporo. Zelo malo staršev odgovarja, da so jim bile posredovane dejavnosti s strani vrtcev dodatna obremenitev, saj trdijo, da so bile dejavnosti prilagojene družinskemu okolju in so jih lahko izvedli. Navedeno izpostavlja tudi Zgonec in Mervic (2020), saj večina staršev odgovarja, da jim je bil stik z vzgojiteljico v podporo in da se jim zdi ohranjanje stika strokovnih delavcev z družino v času zaprtja vrtca zelo potrebno.

Toda nekatere tuje raziskave prihajajo do drugačnih odgovorov. Rezultati raziskave, izvedene v ZDA (Jones 2020), kažejo, da je bil izziv s strani staršev predvsem usklajevanje dela od doma in podpora otroku. To je bilo še posebno zahtevno v družinah z več otroki v različnih razredih ali z enim otrokom, mlajšim od 4 let. Več staršev je namreč tudi opazilo, da ne morejo opravljati svojega dela in biti hkrati opora svojemu otroku, zato so morali svoje delo pogosto opravljati zgodaj zjutraj ali pozno zvečer. Kot drugi izziv so opredelili tudi povečanje časa pred zaslonom, pomanjkanje družbene angažiranosti, pomanjkanje zanimanja za spletno učenje in težave, povezane s tehnologijo. Tudi Sonnenschein in Stites (2021) navajata, da sta bila nivo stresa staršev in omejen dostop do tehnologije negativni napovedovalci vključevanja otrok v dejavnosti od doma. Starši so prav tako poročali, da niso bili dovolj usposobljeni za virtualno poučevanje in da za to niso imeli dovolj časa. Pojavili so se tudi drugi pomisleki glede tega, ali je virtualno učenje primerno za majhne otroke glede na njihovo omejeno pozornost in potrebo po boljših sredstvih za spodbujanje socialnega/čustvenega razvoja. Bistveno se je povečala tudi potreba po vključevanju staršev v učenje, kar je razvidno iz mnogih objavljenih vsebin.

Razkorak med nasprotujočimi se mnenji pripisujem predvsem temu, da so bili nekateri starši otrok doma bodisi brezposelni ali na t. i. »čakanju na delo«, drugi pa so morali opravljati delo od doma, dodatno delo, večizmensko delo.

4 Zaključek

Na podlagi pridobljenih rezultatov, s katerimi razpolagamo, lahko sklepamo, da je vrtec kot institucija naredila veliko za ohranjanje stikov z družina-

mi v času zaprtja vrtca. Povezala se je z družinami s pomočjo različnih digitalnih tehnik, predvsem z namenom sodelovanja in biti v podporo staršem.

Ker predšolski otrok še ni dovolj spreten pri uporabi digitalnih tehnik, je odvisen od svojih staršev. Koliko so starši dejansko izvajali priporočene dejavnosti, pripravljene s strani strokovnih delavcev, ali so imeli čas, morda tudi sredstva, so lahko nadaljnja raziskovalna vprašanja. Zavedati in upoštevati moramo tudi vidik obremenitve staršev, ki je bil v času razglašene epidemije Covid-19 zelo visok. To lahko tudi sami pripisujemo dejstvu, da so nekateri starši ob zaprtju ostali brez službe in rednih mesečnih dohodkov, nekateri so se borili za obstoj zaposlitve in se jim je službena obveznost povečala (daljši delavniki, več izmen ...), nekateri pa so bili primorani delati od doma, poleg tega pa skrbeti in nuditi pomoč šoloobveznim otrokom ter izvajati priporočljive dejavnosti za predšolskega otroka.

Iz svojega dela lahko povzamem, da nam je epidemija omogočila oz. nas prisilila, da smo začeli uporabljati digitalno tehnologijo. Bolj ciljno naravnano smo začeli uporabljati različna digitalna orodja (računalnike, tablice itd.), pri katerih je imela največ težav starejša populacija zaposlenih. Pri sami uporabi smo se naučili in postali večji pri upravljanju različnih kanalov (Teams, Zoom itd.), katere mnogi pred začetkom epidemije bodisi niso poznali ali uporabljali. Zelo dobro je stekla komunikacija s starši preko elektronske pošte, saj so jo bolj pozorno in skrbno spremljali. Prav je, da smo se izurili tudi na tem področju, saj živimo v obdobju, ko je sam razvoj digitalne tehnologije zelo visoko zastopan, vendar menim, da ga moramo uporabljati le toliko, kot je to potrebno in priporočljivo za predšolsko obdobje, saj je osebni stik tako s starši kot otroci še vedno nujno potreben.

Viri in literatura

- Dong, C., Cao, S., Li, H. (2020): Young childrens online learning during COVID-19 pandemic: Chinese parents beliefs and attitudes. *Children and Youth Services Review*. Št. 118.
- Hohmann, M. in Weikart, P. D. (2005): *Vzgoja in učenje predšolskih otrok*. Ljubljana: DZS.
- Jones, D. (2020): The impact of Covid-19 on Young Children, Families and Teachers. Defending the Early Years. ERIC.
- Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za šolstvo (1999): *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana.
- Raziskava o vzgojno-izobraževalnem procesu v predšolski vzgoji in njegovih učinkih v času epidemije bolezni covid-19* (2021). Pedagoški inštitut. Center za kakovost v vzgoji in izobraževanju. Korak za korakom.
- Sonnenschein, S. in Stites L. M. (2021): The Effects of COVID-19 on Young Childrens and Their Parents Activities at Home. *Early Education and Development*.
- Vonta, T. (2009): *Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb*. Znanstvena monografija. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Zgonec, P. in Mervic, T. (2020): TRANZICIJA – O prehodih med domačim in učnim okoljem v času epidemije bolezni covid-19. V: *Korona in vrtec*, str. 52–53. Pedagoški inštitut. Center za kakovost v vzgoji in izobraževanju. Korak za korakom.
- Zupanc, T. (2021): Refleksije iz karantene: načrtovanje in izvajanje predšolskih dejavnosti na daljavo. V: *Sodobna pedagogika*. Letnik 72 (138). Številka 3/2021.

Kako izobraževalec udeležence izobraževanja odraslih tudi »vzgaja«?

mag. Jana Mlačnik, univ. dipl. andragoginja, organizatorka izobraževanja odraslih, Javni zavod Cene Štupar – Center za izobraževanje Ljubljana

Šola otroke vzgaja in izobražuje. Prav tako je tudi na področju izobraževanja odraslih, a »vzgoja odraslih« pomeni nekaj povsem drugega. Vzgojo odraslih v procesu izobraževanja si razlagamo kot vpliv nanje v smislu osebnostnega razvoja. Pri tem pa ima velik pomen učitelj oziroma izobraževalec ali izvajalec izobraževalnega programa za odrasle. Ne prenaša le znanja, ampak na povsem zavedni ravni vpliva na udeležence izobraževanja odraslih in povzroča spremembe na področju osebnostnega in poklicnega razvoja. Predavatelj naj vzpostavi dober stik in skupinsko dinamiko, pozoren naj bo na verbalno in neverbalno komunikacijo, izbere ustrezne oblike in metode poučevanja, njegova vsebina pa naj bo praktična in uporabna.

Ključne besede: izobraževanje odraslih, vzgoja odraslih, izobraževalec odraslih, vpliv izobraževalca, osebnostne spremembe pri odraslih

Kdo so odrasle osebe in kako pridobivajo znanje?

Po Zakonu o izobraževanju odraslih so odrasle osebe tiste osebe, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost. Odrasle osebe znanje pridobivajo v procesu učenja in/ali izobraževanja.

Učenje je koncept, pri katerem je poudarjen antropološki kontekst, ki postavlja v ospredje posameznika (Jelenc 2007, 34). Temelji na njegovih potrebah ter lastni dejavnosti. To pa ne pomeni, da v procesu niso upoštevane tudi družbene potrebe. Učenje označuje večja širina: poteka povsod, zajema vse položaje, okoliščine in priložnosti; vsebine se prepletajo in niso tako načrtno usmerjene na predmet.

Izobraževanje je koncept, po katerem sta vloga in dejavnost posameznika (udeleženca) določeni od zunaj. V ospredju je pridobivanje znanja, spretnosti, navad itn. Praviloma je proces izobraževanja uradno (ne pa nujno) opredeljen s cilji, je normiran, strukturiran, predmetno usmerjen in organiziran od zunaj. Proces (pridobivanja znanja itn.) se strokovno organizira in nadzoruje, praviloma s poukom in učiteljem (Jelenc 2007, 34).

Izobraževanje odraslih je še ožji pojem in obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile šolsko obveznost (po 9 letih izobraževanja) in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pri tem pa nimajo statusa učenca, dijaka ali študenta.

Osredotočila se bom na proces izobraževanja (odraslih) in ne učenja, ker v procesu učenja prenos zna-

nja ne poteka na organiziran način, poleg tega učitelja v klasičnem pomenu besede ni. Nas pa zanima predvsem vpliv učitelja oziroma izobraževalca.

Vzgoja v procesu izobraževanja

Najprej si pogledjmo nekaj definicij vzgoje.

Po Durkheimu (2014) je vzgoja proces celostnega oblikovanja osebnosti. Temeljni cilj vzgoje je vzgajanje otroka za primeren način življenja v danem okolju, zato je jedro vzgoje v prvi vrsti socializacija, kjer je poudarek na primernih medčloveških odnosih. Cilj vsake vzgoje je samoeducirana osebnost.

Žorž (2010) pravi, da je vzgoja proces, ki pri človeku poteka skozi vse življenje. Gre za prilagajanje lastnega vedenja socialnemu okolju, ki poteka na zavedni in nezavedni ravni. Vzgojani smo zato vsi in vsi tudi vzgajamo – če to hočemo ali ne.

Vzgoja pa je tudi ciljno naravnan, strukturiran proces, katerega pglavitni cilj ni pridobivanje znanja, temveč oblikovanje osebnosti. Vzgoja je »vse, kar delamo za same sebe, in vse, kar drugi delajo za nas, da bi nas približali popolnosti naše narave« (Durkheim 1981).

Zakon o osnovni šoli poleg izobraževanja predpisuje tudi vzgojno delovanje šole. Vsaka osnovna šola mora celo pripraviti vzgojni načrt, s katerim določi načine doseganja in uresničevanja ciljev in vrednot iz omenjenega zakona, ob upoštevanju potreb in interesov učencev ter posebnosti širšega okolja. Gre za proaktivne in preventivne dejavnosti, svetovanje, usmerjanje ter druge dejavnosti (pohvale, priznanja, nagrade, vrste vzgojnih ukrepov in podobno), s katerimi šola razvija varno in spodbudno okolje za doseganje ciljev iz 2. člena tega

zakona. Vzgojni načrt se je uvedel z namenom, da bi šole lažje dosegale cilje iz zakona, saj so za šolo obvezni (Šinkovec 2017, 30). Izobraževalne ustanove za otroke torej skladno z zakonom izobražujejo in vzgajajo.

Vzgoja v izobraževanju odraslih

Andragogika je veda o vzgoji in izobraževanju odraslih. Kaj je izobraževanje, smo že zapisali, zato se sedaj osredotočimo na »vzgojo« odraslih. Seveda obstajajo dvomi, da bi odrasle lahko vzgajali. Izvirajo iz posplošene predstave v slovenskem okolju o vzgoji kot represivnem modelu vzgajanja. Ne predstavljivo je, da bi odrasla oseba morala ubogati ukaze učitelja oziroma izobraževalca in bi jo celo doletela kazen. Prav zato vzgojo odraslih razumemo kot osebnostni razvoj pod vplivom sistematičnih dejavnikov in doživetij. Ljudje se namreč vse življenje spreminjamo in dozorevamo.

Pomen osebnostnega razvoja ali vzgoje je še posebej pomemben v današnji družbi, ko ni več toliko pomemben poklic osebe, temveč njene kompetence in temeljne lastnosti, sposobnost odločanja in obvladanja medosebnih odnosov.

Proces vzgoje je torej vezan na oblikovanje osebnosti in traja celo življenje. Poleg tega velja, da se vrednote in vedenjski vzorci v procesu vzgoje prenaša-

jo le preko interakcije oziroma odnosa. Ko se nekdo izobražuje, se tej interakciji ne more izogniti. Interakcija je lahko še veliko večja, ker se odrasli v izobraževanje večinoma vključijo na podlagi lastnega interesa. Vemo pa, da so za posameznikovo vzgojo zelo pomembni tudi njegovi interesi, ki lahko vzgojo pospešujejo ali zavirajo.

Učitelj oziroma izobraževalec

Številne raziskave, predvsem na področju izobraževanja otrok, pišejo o odnosu med učencem ali študentom ter učiteljem oziroma profesorjem. Raziskave so dobra osnova za razumevanje odnosa tudi med izobraževalcem ter udeležencem izobraževanja odraslih.

Učitelj ne opravlja več tradicionalne vloge prenašalca znanja, temveč nastopa kot pospeševalec ali podpornik študentovega učenja (Biloslavo 2008), prevzema torej vlogo tutorja.

Učiteljevo delo je dvojne narave (Muršak in drugi 2011), saj je zavezan dvema strokama: tisti, ki jo poučuje, in tisti, ki mu daje znanje in pomaga pri razvoju zmožnosti, da lahko to kompetentno počne, poudarja Medveš (1999). Učitelja vidimo kot pobudnika sprememb na osebni ravni, na ravni skupnosti, učiteljskega kolektiva, sodelovanja z drugimi subjekti in medgeneracijskega sodelovanja.

Razlage potrjujejo, da učitelj ne le poučuje oziroma prenaša znanje, ampak tudi vzgaja. Na področju izobraževanja odraslih pa ne govorimo o učitelju. Zakon o izobraževanju odraslih navaja dva razločna profila v procesu izobraževanja odraslih, in sicer:

- izobraževalec oziroma izobraževalka, ki opravlja izobraževalno delo v neformalnih izobraževalnih programih za odrasle (npr. predavatelj, mentor, tutor, animator),
- izvajalec oziroma izvajalka, ki je pravna ali fizična oseba in izvaja izobraževalne programe za odrasle in dejavnosti na področju izobraževanja odraslih.

Gre torej za izobraževalca oz. izvajalca (v nadaljevanju izobraževalec), ki v procesu izobraževanja odraslih vstopa v (dolgotrajnejši) odnos oziroma interakcijo z udeleženci izobraževanja odraslih.

Kaj je pokazala praksa?

Moje dolgoletne izkušnje so pripeljale do nekaj temeljnih dejavnikov za učinkovito izobraževanje odraslih, ki jih je potrebno upoštevati, ko organiziramo in izvajamo izobraževalni program za odrasle. Načela so:

- znanja morajo biti praktična, konkretna in takoj uporabna v praksi, pri delu;
- če je le možno, naj bo izobraževanje sestavljeno iz več kontinuiranih srečanj;
- vsebina in način dela izobraževalca naj izhajata iz izkušenj in predznanja odraslih,
- izobraževanje je potrebno ustrezno poimenovati, odvisno od namena in ciljne skupine;
- dober prenos znanja je močno odvisen od samega izobraževalca.

Prav to zadnje načelo, vpliv izobraževalca na odrasle udeležence izobraževanja odraslih v smislu »vzgoje« odraslih, nas bo zanimal v nadaljevanju. Gre za vpliv na osebnostni razvoj odraslih, na njihova stališča, na odnos do njih samih ali do drugih vidikov, zaradi česar lahko pride do sprememb pri odraslem. V tem smislu torej izobraževalec odrasle tudi »vzgaja« tako kot učitelj otroke. Vpliv je lahko tudi nezaveden, vendar se bom osredotočila na zavedno raven vpliva izobraževalca, ki ga lahko nadzorujemo in nanj vplivamo. Dolgoletna praksa v izobraževanju odraslih je pokazala, da izobraževalec lahko vpliva z:

- vzpostavljanjem dobrega stika,
- verbalno in neverbalno komunikacijo,
- ustvarjanjem skupinske dinamike,
- (aktivnimi) oblikami in metodami poučevanja,
- (praktično in uporabno) vsebino.

Seveda izobraževalec močno vpliva tudi s svojo osebnostjo, a se na ta vidik nisem osredotočila, ker gre pri tem velikokrat za nezavedne vplive.

Pomembno je, da se tega vpliva izobraževalec zaveda in se na teh področjih razvija in izobražuje. Prav ta vpliv mu daje kot predavatelju izredno moč in sloves dobrega izobraževalca.

1. Dober stik

Dober stik je v NLP-ju krovni pojem za vse podvige, s katerimi uspemo vzpostaviti dobro komunikacijo med ljudmi (Kroflič 1999, 46). Dober stik lahko dosežemo z dobrim zaznavanjem, ujemanjem, spremljanjem in vodenjem, s čimer je omogočena dobra komunikacija.

Izobraževalec mora znati vzpostaviti dober stik. To pomeni, da se v skupini prijetno počutimo, med člani skupine in izvajalcem pa se vzpostavi zaupanje, torej se z nekom dobresedno »ujamemo«. Takrat je posameznik šele pripravljen sodelovati. Ne gre le za občutek. Pri dobrem stiku gre že za nezavedno zrcaljenje kreten, vedenja, usklajevanje koraka pri hoji in drži telesa, uporabo podobnih besednih zvez. Če ni dobrega stika, je tudi komunikacija neuspešna, kar pomeni, da ne doseže želenega odziva. Vsebinska nima smisla, če nam oseba ne sledi, če ni stika. Govorimo sicer že o nezavednem sledenju, ampak se ga izobraževalec zaveda oziroma ga zavestno lahko razvija. Izobraževalec mora znati dobro zaznavati stvari, spremljati in voditi dober stik.

Kot smo že zapisali, je dober stik močno povezan z verbalnim in neverbalnim komuniciranjem.

2. Verbalna in neverbalna komunikacija

Komunikacija je v razredu oziroma v šoli kot instituciji večinoma enosmerna (učitelj-učenec), avtokratska, v okviru monopolne ideologije (Novak 2005). Govorimo o aдекватni komunikaciji. Poznamo tudi neadekvatno komunikacijo, ki dopušča zmote, iskanja in stranpoti v procesu izobraževanja. Z začasno neadekvatnimi tipi komunikacije lahko učitelj širi izkustveno polje udeleženca izobraževanja. Verbalna komunikacija med izobraževalcem in udeležencem izobraževanja odraslih naj vsekakor dopušča zmote in iskanja, iz katerih se odrasli lahko uči. Odrasli so namreč osebe z različnimi izkušnjami, na katerih je potrebno graditi in voditi izobraževalni proces.

Kaj pa neverbalna komunikacija? Le-ta zajema vsa sporočila razen besed in jezika, vključno z različnimi vidiki glasu, telesnimi gibi, izrazi na obrazu, prostorom, časom, vonjem in okoljem (Guerrero in drugi 1999). Sluša telji so pri nekaterih predavateljih bolj odzivni in pozorni, vzdušje med izobraževalno uro pa je bolj sproščeno. Za te predavatelje je značilno, da imajo več let delovnih izkušenj v izobraževanju, poučujejo z navdušenjem, so neverbalno aktivni (gestikulacija, nasmeh, mimika, gibanje po prostoru med podajanjem snovi, ohranjanje očesnega stika, aktivno poslušanje, jasen in vokalično pester govor), verbalno in neverbalno usklajeni ter med podajanjem snovi smiselno uporabljajo humor (Wolkgang v Boyd Sr. 2000) in zavajanje (Walters 2003). Svoja čustva kažejo pristno in jih znajo tudi izraziti, kadar presodijo, da je to potrebno (Mehrabian 1972).

Neverbalna komunikacija je pomembna za vtis, ki ga učitelj ustvari pri svojem delu (Negi 2009), za pozornost slušatelja do same vsebine in tudi za uspeh učenca (Asghar Chaudhry in Arif 2012). Hkrati je na nekaterih področjih uspešno razbiranje neverbalnih sporočil ključno za ustrezno izmenjavanje

sporočil med sogovorniki in posledično za uspešno komunikacijo (Jacobs 1994). Ker vse to velja tudi za področje izobraževanja, je pomembno, da je izobraževalec neverbalno pismen, občutljiv in odziven v odnosu do odraslih.

Praksa pri poučevanju vsak dan potrjuje znano dejstvo, da le nekatere med 7–10 % komunikacije zajema verbalno ali besedno komunikacijo. Preostalih 90 % zajema neverbalna ali nebesedna komunikacija, ki vključuje intonacijo oziroma barvo glasu ter govorico teles (55–65 %). Če hoče predavatelj (dobro) vplivati na odrasle udeležence izobraževanja, mora njegovo verbalno komunikacijo podpirati govorica telesa, mimika obraza in ton glasu.

3. Skupinska dinamika

Skupinska dinamika pomeni psihološke in psihosocialne načine vplivanja na druge. Ramovš (2000) pravi, da gre po eni strani za celotno dogajanje v neki skupini, hkrati pa je to veda, ki proučuje zakonitosti dogajanja v skupinah.

Virk-Rode in Belak-Ožbolt (1990) pišeta o dejavnikih za dober razvoj dinamike v skupini. Zelo pomembna (nujna) je začetna predstavitev članov med seboj, sledijo občutljivost za verbalno in neverbalno komunikacijo ter medsebojno zaupanje članov ter občutek pripadnosti, ki naj bi močno vplival na dobro delovanje v skupini in skupinsko dinamiko. Potrebno se je tudi znati vživeti v skupino, biti zmožen uveljavljati lastne interese in potrebe znotraj skupine.

Vsi naštetni dejavniki razen zadnjega so v veliki meri odvisni od izobraževalca; ta pripravi sproščeno uvodno predstavitev, je pozoren na lastno komunikacijo in komunikacijo članov skupine (udeležencev izobraževanja odraslih). Poleg tega gradi na občutku zaupanja, ki ga daje članom, ter gradi na pripadnosti. Izobraževalec spodbuja tudi, da imajo odrasli udeleženci izobraževanja varen prostor, da upajo izražati in uveljavljati lastne interese in potrebe ter tudi spregovoriti.

Praksa potrjuje, da je pomembno, da **vsak udeleženec dobi možnost, da izrazi svoje mnenje**. Izobraževalec mora ustvariti tako klimo, da tudi najbolj tihi udeleženec spregovori. Naloga izobraževalca je, da glasnejše udeležence »zaposli«, da dobijo možnost tudi bolj tihi. Prav vsakega odraslega naj posluša in sliši, kaj ima za povedati, kar mu uspe z dobrim stikom in skupinsko dinamiko. Neprecenljivo je, da se udeleženec izobraževanja v skupini, v kateri se izobražuje, čuti sprejet, spoštovan, cenjen.

4. Oblike in metode poučevanja

V teoriji sta se izoblikovala dva modela vzgoje in izobraževanja; kulturno-transmisijski model ter procesno-razvojni model na drugi strani. Za prvega velja

prenašanje vnaprej zgrajenega modela vednosti, drugi pa je poznan kot proces kontinuirane rasti in razvoja oz. prenos določenega znanja, izkušenj, s tem da poudarja prednostno naravo tistih vsebin in metod poučevanja, ki pripomorejo k razvoju osebnostnih zmožnosti (Kroflič v Škerjanc 2011).

Poznamo tri temeljne vrste izobraževalnih oblik: množične ali frontalne, skupinske ali grupne ter posamične ali individualne (Jereb 1998, 56–57). Praksa je pokazala, da ni dobro, da le izobraževalec ves čas komunicira s celotno skupino učečih se odraslih (množične in frontalne oblike), ampak odrasle razdeli v več manjših skupin, znotraj katerih si izmenjujejo znanje in iščejo rešitve. Tako prihaja do več interakcij med samimi udeleženci, ki si izmenjujejo svoje izkušnje z določeno tematiko. Te izkušnje mora predavatelj upoštevati in na njih graditi, če hoče, da bo prišlo do želenih sprememb pri odraslem posamezniku. Poleg tega se udeleženci tudi bolje spoznajo med seboj. Izobraževalec naj ne bo edini, ki posreduje znanje, ampak predavatelj z izbiro ustreznih oblik to omogoča tudi odraslim udeležencem izobraževanja.

Metode pouka ali izobraževalne metode se kažejo v določenem načinu ravnanja učitelja in učečih se. Z njimi poskušamo na čim bolj učinkovit način doseči zastavljene vzgojno-izobraževalne cilje. Glede na obliko komuniciranja med učiteljem, učečim se in izvorom informacij lahko ločimo: pretežno pasivne, pasivno-aktivne ter aktivne metode. Pretežno aktivne metode poučevanja zahtevajo, da na podlagi ustreznih virov, ob posredni pomoči ali brez pomoči učitelja, učeči se sami pridejo do informacij oz. znanja, npr. metoda dela s teksti, metoda izobraževanja z računalnikom itd. (Jereb 1998, 55–56).

Seveda so aktivne metode za odrasle najbolj učinkovite, predvsem z vidika večjega vplivanja nanje. Smiselno je, da izobraževalec te metode kombinira s skupinskimi oblikami dela. Le tako odrasli pridejo do idej, rešitev, ki so uporabne pri njihovem delu ter vplivajo na njihov osebni razvoj.

5. Praktična in uporabna vsebina

Poleg naštetih vidikov je vpliv izobraževalca večji, če odraslim podaja zelo praktično in konkretno znanje, ki ga že naslednji dan lahko uporabijo v praksi, torej pri svojem delu. Izobraževalec jih mora nagovoriti s konkretnimi situacijami, v katerih se odrasli počutijo nagovorjene in se v njih prepoznajo. Tako obstaja večja verjetnost, da znanje uporabijo pri delu, pri tem pa se tudi osebno in poklicno razvijajo.

Zaključek

Dušan Rutar v enem svojih blogov piše, da je izobraževanje bolj ali manj učinkovito zaradi ljudi.

O zares učinkovitem učenju ali izobraževanju namreč govorimo šele takrat, ko je človek svoboden, kar pomeni, da človek sanja, uporablja domišljijo, raziskuje svet in samega sebe, uporablja razum in vse, kar ta omogoča. Ko to dela, ne potrebuje nobenega dodatnega nadzora nad seboj, saj se že ves čas nadzoruje. Potrebuje pa sogovorca, prijatelja, mentorja.

Prav to pa je prava vloga izobraževalca odraslih, ki v procesu izobraževanja omogoča varen prostor za spremembe ter njihovo osebno in poklicno rast.

Literatura in viri

- Adrinek, M. (2018): *Vpliv skupinske dinamike na nasilje v razredu*. Pedagoška fakulteta, Ljubljana - magistrsko delo.
- Asghar Chaudhry, N. in Arif, M. (2012): Teachers' Nonverbal Behavior and Its Impact on Student Achievement. *International Education Studies*, let.5 (št. 4): str. 56–64.
- Biloslovo, R. (2008): Management of dualities as a critical dimension of a knowledge-era organisation. *International Journal of Technology Management*, let. 43 (št. 1–3): str. 4–17.
- Boyd Sr, F. D. (2000): *Non-verbal behaviors of effective teachers of at-risk African-American male middle school students*. Blacksburg: Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Drofenik Jerič, V. (2016): *Učiteljeva poklicna vloga in njegov profesionalni razvoj*. Ljubljana, Pedagoška fakulteta, UL – magistrsko delo.
- Durkheim, E. (1981): *Vaspitanje i sociologija*. Beograd: Zavod za učenike i nastavna sredstva.
- Durkheim, E. (2014): *The Division of Labor in Society*. New York: Free Press.
- Guerrero, L. K., J. A. DeVito in M. L. Hecht, ur. (1999): *The nonverbal communication reader: classic and contemporary readings*. Long Grove, IL: Waveland.
- Jacobs, T. J. (1994): Nonverbal Communications: Some Reflections on Their Role in the Psychoanalytic Process and Psychoanalytic Education. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, let.42 (št. 3): str. 741–762.
- Jelenc, Z. (2007): *Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike.
- Jereb, J. (1998): *Teoretične osnove izobraževanja*. Kranj: Moderna organizacija.
- Justinek, A. (1997): Čemu vzgoja odraslih. *Andragoška spoznanja*, 3–4/97. Dostopno na <https://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/article/view/6700/6399>.
- Kroflič, B. (1999): *Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka*. Ljubljana: Znanstveno in raziskovalno središče.
- Margon, B. (2016): *Stališča staršev in vzgojiteljev o vzgoji otrok*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. UL – diplomsko delo.
- Mehrabian, A. (1972): *Nonverbal communication*. Los Angeles: University of California Pres.
- Medveš, Z. (1999): Zunanja diferenciacija v osnovni šoli. Odgovori na mnoge sistemske dileme so odvisni od izvedbenih rešitev. *Sodobna pedagogika*, let. 50 (št. 1): str. 88–104.
- Muršak, J., Javrh, P. in Kalin, J. (2011): *Poklicni razvoj učiteljev*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Peternej, M. (2012): *Učenje skozi proces skupinske dinamike in timskega dela*. Maribor: Fakulteta za varnostne vede, UM - diplomsko delo.
- Ramovš, J. (2000): Medgeneracijska povezanost, samopomoč in kakovostna starost. *Socialno delo*, let. 39 (št. 4/5): str. 315–329.
- Rutar, D. (2019): Dnevnik marksističnega psihologa. Vzgajanje odraslih ljudi. Dostopno na: <http://www.dusanrutar.net/blog/vzgajanje-odraslih-ljudi>
- Virk-Rode, J. in Belak-Ožbolt, J. (1990): *Razred kot socialna skupina in socialne igre*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Šinkovec, S. (2017): *Vzgojni načrt v šoli: Spodbujanje celostnega razvoja osebnosti učencev*. Ljubljana: Jutro.
- Škerjanc, P. (2011): *Tradicionalni-sodobni modeli učenja in poučevanja družboslovja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, UL – diplomsko delo.
- Walters, S. B. (2003): *Resnica ali laž: Kako prepoznati laž in se zavarovati pred prevaro*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Zakon o izobraževanju odraslih (Uradni list RS, št. 6/18 in 189/20 – ZFRO).
- Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-K).
- Žorž, B. (2010): *Vzgoja za svobodo – vzgoja za odrekanje*. Koper: Ognjišče.

Strategije pri obravnavi otrok in mladostnikov s sindromom Prader-Willi s prikazi primerov

dr. Tina Bregant, dr. med., spec. pediatrije, spec. fizikalne in rehabilitacijske medicine, in mag. Teja Bandel-Castro, dipl. psih., spec. klinične psihologije, Center za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje Kamnik

V CIRIUS Kamnik izvajamo vzgojno-izobraževalne programe na nivoju osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja ter izobraževanja odraslih, istočasno pa nudimo tudi zdravstvene storitve, med katerimi so poleg specialističnih ambulant vključene različne sodobne metode fizioterapije, delovne terapije, logopedije, klinične psihologije, zdravstvene nege in tudi prehranske obravnave. Otroke in mladostnike spremljamo vsakodnevno, praviloma več let zaporedoma, kar nam omogoča dobro poznavanje vključenih otrok in mladostnikov. V zavod je vsako leto vključenih približno 210 otrok in mladostnikov, v letu 2021/22 pa se je v našem zavodu šolalo tudi 5 otrok s sindromom Prader-Willi, pri katerih je celostna obravnava ključna. S prispevkom želimo predstaviti sindromsko motnjo ter način dela, s poudarkom na vedenjskih strategijah, ki bodo v pomoč strokovnjakom, ki se srečujejo s podobnimi izzivi.

Sindrom Prader-Willi (PWS)

Sindrom Prader-Willi ali Prader-Willijev sindrom (PWS) je kompleksna genetska motnja, ki je posledica pomanjkljivega izražanja genov na kromosomski regiji 15q11.2-q13, ki bi jih otrok podedoval od očeta (Bittel in Butler 2005; Butler 2011; Cassidy in drugi 2012; Aycan in Bas 2014). Enako pogosto se pojavlja pri moških in ženskah. Motnja se pojavlja redko, s prevalenco 1:10000 do 1:30000 (Nicholls in drugi 1989; Butler 2009).

Za osebe s PWS so značilne hipotonija, težave s hranjenjem, čustveno-vedenjske motnje ter posledice motenega delovanja hipotalamusa, kar povezuje mo s hiperfagijo, temperaturno nestabilnostjo, višjim bolečinskim pragom, hipersomnijo, pomanjkanjem ravnega hormona in ščitničnega stimulirajočega hormona, hipogonadizmom in pomanjkljivim delovanjem nadledvične žleze (Butler 2011; Cassidy in drugi 2012; Aycan in Bas 2014; Butler 1990). Če ne reguliramo kaloričnega vnosa in ne spodbujamo gibanja, se razvije debelost z zapleti, ki so tudi glavni vzroki obolevnosti in umrljivosti pri osebah s PWS.

Pri osebah s PWS je poleg hipotonije in težav s hranjenjem prisotnih še več drugih težav, ki pa se izražajo od posameznika do posameznika različno. Nekatere med njimi lahko zdravimo medikamentozno (npr. uporaba ravnega hormona), nekatere pa poskušamo nasloviti simptomatsko (npr. fizioterapevtska obravnava) oziroma z različnimi strategijami (fizioterapevtska obravnava, psihološka obrav-

nava čustveno-vedenjskih motenj). Posebnosti pri osebah s PWS, ki vplivajo na zdravstveno stanje, so (Angulo in drugi 2015; Vir 1):

- motnje delovanja hormonske osi (hipogonadizem, pomanjkanje ravnega hormona, hipotroidizem, adrenalna insuficienca), zaradi česar je potrebno medikamentozno nadomeščanje,
- neželeni učinki po dajanju nekaterih zdravil (podaljšani in bolj intenzivni odzivi ob sedativih v standardnih odmerkih, zastrupitve z vodo pri zdravilih z antidiuretičnim učinkom, kar zahteva dodatno previdnost pri predpisu teh zdravil),
- visok prag za bolečino (odsotnost bolečine kot opozorilnega znaka ob poškodbi ali okužbi),
- nestabilnost telesne temperature (nezanesljivost povišane telesne temperature kot znaka okužbe),
- dihalne težave (znižan mišični tonus, šibke mišice prsnega koša, apneja v spanju, smrčanje, šibkejša izkašljevanje, kar najlažje nadzorujemo s preprečevanjem debelosti in hipokaloričnim vnosom, vajami za dihanje, odstranitvijo žrelnice in mandljev, če je to potrebno, ob hudih težavah uvedbo NIV preko noči in uporabo izkašljevalnika ter zaščito pred okužbami dihal s cepljenjem (cepljenje proti gripi, pnevmokoku, Covid-19). Dihalne težave opredelimo s polisomnografijo. Včasih je potrebno uvesti dihalno podporo s CPAP ali BiPAP,
- težave s hranjenjem, hiperfagija, prenašanje, napenjanje trebuha, bolečina, gastropareza,

manjša verjetnost za bruhanje, zaradi česar je potrebna doživljenjska hipokalorična dieta in nadzor nad zaužito hrano,

- kožne spremembe: modrice, opraskanine (povezano z vedenjskimi težavami),
- ortopedski problemi (skolioza, displazija kolkov, zlomi kosti),
- čustveno-vedenjska problematika.

Težave s hranjenjem

Že pred rojstvom matere opisujejo slabše gibanje ploda in nenapredovanje rasti (Miller in drugi 2011). Novorojenčki s PWS imajo nizko porodno težo, so ohlapni in slabo sesajo. Pogosto slabo pridobivajo telesno težo, zaradi česar potrebujejo prilagoditve pri hranjenju, včasih celo potrebujejo hranjenje po sondi ali celo gastrostomi. Kasneje, v starosti dveh do petih let, se jim apetit poveča, čezmerno začnejo pridobivati telesno težo. Pojavijo se čustveno-vedenjske motnje. Stalna lakota ob neučinkoviti regulaciji kaloričnega vnosa z dnevno manjšo porabo energije praviloma vodi v življenje ogrožujočo debelost. Če se že v predšolski dobi ne uvede kalorične redukcijske diete (tipično 60–80 % dnevnih potreb) oziroma če lahko otrok je po želji, se razvije debelost. V šolski dobi postane izrazitejša hiperfagija, stalna lakota, ko se otrok ali mladostnik nikoli ne počuti povsem sita, stalno razmišlja o hrani. Pridružijo se čustveno-vedenjski izpadi. Z odraščanjem in podporo mladostnik pridobi boljši nadzor nad lastnim vedenjem, manj je čustveno-vedenjskih izpadov. Pri nekaterih se v odrasli dobi apetit normalizira.

Otroci s PWS imajo v našem zavodu individualno prilagojeno hipokalorično dieto, ki je glede na okus posameznika in željo staršev lahko tudi modificirana ketogena dieta oziroma Atkinsonova dieta z močno restrikcijo ogljikovih hidratov in poudarkom na zelenjavi ter beljakovinskimi dodatki (puding, napitki). Ob dieti so nujne strategije, ki naslavlja čustveno-vedenjsko problematiko, ki je ob tem prisotna.

Čustveno-vedenjska problematika otrok in mladostnikov s PWS

Vedenjske posebnosti pri osebah s PWS so:

- hiperfagija: stalna, intenzivna občutja lakote, prezaposlitev s hrano, želja po hranjenju, težave, povezane s hranjenjem, pomanjkanje občutja sitosti,
- vedenjski izbruhi: visoko eksplozivno, situacijsko neprimerno vedenje, ki se zdi večinoma izven nadzora,
- anksioznost: pretirana zaskrbljenost, napetost, povezana z rutinami, urniki, načrtovanjem v zvezi s hranjenjem, individualnimi interesi, možnimi spremembami,
- obsesivno-kompulzivno vedenje: ponavljajoče, ritualno vedenje, zbiranje in kopičenje reči, poudarjanje razlik, nuja vedeti/vprašati/povedati,

- rigidnost: nefleksibilnost v rutinah, razmišljanju, konceptih, vztrajanje v nespreminjanju, črno-belo (digitalno) razmišljanje brez nians,
- socialna kognicija: nezmožnost vživljanja v druge, težave z recipročno socialno komunikacijo, nerazumevanje občutkov drugih, pomanjkanje empatije in natančne in točne interpretacije socialnih namigov (Schwartz in drugi 2021).

Statistično značilne volumske spremembe v možganskih strukturah, ki korelirajo z vedenjskimi težavami, pojasnijo tako težave ob hranjenju, ki ga možgani dojemajo kot nagrajujoče vedenje v mezo-limbicnih strukturah, kot tudi težave pri občutkih sitosti in s homeostatskimi mehanizmi, povezanimi z delovanjem struktur v možganskem deblu in talamusu (Yamada in drugi 2022).

Vedenjske težave, ki so zlasti izrazite pri preklapljanju pozornosti oziroma menjavi dejavnosti, pri teh otrocih dodatno poglobljajo anksioznost, kar dodatno otežuje procese učenja in utrjuje rigidnost. Zato je nujna krepitev fleksibilnosti, kljub temu, da so rutinski procesi pomembni npr. pri hranjenju, ker znižujejo anksioznost. V našem zavodu so zato otroci in mladostniki vključeni v celostno obravnavo, ki vključuje tudi obravnavo pri klinični psihologinji.

Poleg vseh prej omenjenih značilnosti na področju psihosocialnega funkcioniranja se pri otrocih s Prader-Willi sindromom pogosto pojavljajo komorbidne duševne motnje, med njimi so motnja v duševnem razvoju, vedenjska motnja, praskanje kože (angl. »skin picking«), motnje na področju jezika in govora, motnje pozornosti in hiperaktivnosti, obsesivno kompulzivna motnja, motnje razpoloženja, motnje spanja, psihotične motnje in motnje avtističnega spektra (Dimitropoulos in drugi 2001; Boer in drugi 2002; Wigren in drugi 2005; Webb in drugi 2002). Težave v duševnem zdravju so najbolj pogost razlog za hospitalizacijo (Mohapatra in drugi 2016). Psihotična motnja ima neznačilen ciklični potek s hitro remisijo. V sklopu simptomov se pojavljajo anksioznost, agresija in nihanje v razpoloženju, lahko tudi katatonija (Singh in drugi 2019). Za obvladovanje duševnih motenj se predpisuje antipsihotično terapijo, stabilizatorje razpoloženja in antidepresive ter uporablja vedenjske metode (žetoniranje, nagrajevanje) (Mohapatra in drugi 2016; Singh in drugi 2016; Ho in Dimitropoulos 2010).

Prikaz primerov vedenja in možnih rešitev pri otrocih in mladostnikih s PWS

Primer a – hiperfagija

Deček je izjemno pozoren na hranjenje. Ko ima v steklenici vodo, mora skoraj nujno spiti celo, da

»pride do konca«. Če od koga sliši, da bo njemu ali komu drugemu hrana prikrajšana, se pojavi čustveni izbruh. Pri peki piškotov je že ob sami izdelavi večkrat poskušal pojesti tudi surove sestavine.

Rešitev: načrtovanje hranjenja in nadzor, razpoložljivost hrane in pijače naj bo omejena (serviranje v manjših kozarcih, skledicah), omejena dostopnost, zavedanje, da že same vonjave lahko vzpodbudijo tek, upoštevanje dietnih smernic, namesto piškotov priprava zelenjave (lupljenje in strganje korenčka, rezanje kumare), nagrajevanje ustreznega vedenja s pohvalo (ko npr. poje zgolj en piškot), izogibanje nagrajevanja vedenja s hrano npr. bonbonom.

Primer b – rigidnost

Deklica ni želela z menoj na individualno uro, ker je na vsak način želela pogledati do konca posnetek na YouTubeu. »Moral« je videti, da je posnetek prišel do konca rdeče črte. Situacije smo občasno reševali s preusmerjanjem pozornosti. Občasno smo v časovni stiski predstavili posnetek na konec, tako da tega ni opazila. Prav tako je pri urah želela vedno dokončati vsako dejavnost (do konca prebrati pravljico, do konca sestaviti sestavljanke, do konca prelistati knjigo ...), kar je bilo lahko zelo frustrirajoče, saj bi po naših izkušnjah lahko nadaljevala skoraj v neskončnost. Mama je pravila, da je imela podobne težave z navajanjem na poletna oblačila, ker je vztrajala pri istih oblačilih, kot jih je nosila pozimi. Potrebno je bilo skoraj tri meseč-

no postopno navajanje na nošenje kratkih majic v poletnem času. Ravno se je privadila tega, ko se je že pričela jesen.

Rešitev: predvidljiva rutina in urniki, pravočasna najava sprememb (npr. k novi aktivnosti lažje pristopi z nekim predhodnim signalom – pri njej deluje predvsem zvonec), spremembe naj bodo pospremljene z oporami, npr. vidni opomnik, pogovor o nameravanih spremembah, ne obljubljanje tega, česar ni mogoče uresničiti.

Primer c – primanjkljaji na področju socialne kognicije

Fantje se v času proste igre igrajo z avtomobili. Letijo po zraku, se vozijo po tleh, mizah itd. Deček se jim želi pridružiti, zato s svojim avtom teče za njimi in jih oponaša. Pri tem ne upošteva osebne razdalje in včasih koga po nesreči tudi pohodi in ga odrine. Starejši fantje se želijo igrati med seboj, zato mu ne pustijo blizu. To mu povejo z besedami, naj se gre igrat drugam. Uporabijo tudi geste in so pri tem zelo nazorni. Deček kljub temu vztraja, dokler fantom ne »prekipi«. Deček ne razume odziva sošolcev, se pa odzove na preusmeritev k drugi igri.

Rešitev: pogovor o situaciji, dober vzgled čustvene odzivnosti, učenje razumevanja čustev in branja čustev z obraza in telesne govorice – učenje empatije in socialnih namigov, preusmerjanje pozornosti, poudarjanje, kaj želimo (namesto, da bi rekli: »Ne

teži, rečemo: »Hodi počasi«), določimo vedenje ob frustracijah, ki je sprejemljivo (namesto tolčenja ob zid raje stiskanje žogice), poskrbimo za varnost in po potrebi umik, agresivnega izpada ne toleriramo – ravnamo po protokolu zavoda.

Zaključek

Pri otrocih in mladostnikih s PWS se strokovni delavci srečujemo s specifično klinično sliko, ki od nas zahteva tako poznavanje stanja kot tudi ustrezno ukrepanje. Pri obravnavi oseb s PWS ciljamo na čim večjo samostojnost v odrasli dobi. Pri tem smo zlasti pozorni na ustrezno hranjenje in usvojitve ustreznih prehranskih navad. Vedenje poskušamo regulirati, kolikor se da. Pri tem nam je vedenjska in miselna rigidnost oseb s PWS, npr. pri vztrajanju pri določenem načinu hranjenja – torej ustrezni dieti, lahko v veliko pomoč, medtem ko na drugih področjih, zlasti na področju zmanjševanja vedenjskih težav in čustvenih izbruhov, ta predstavlja oviro, saj poskušamo doseči večjo fleksibilnost tako v razmišljanju kot tudi vedenju. Priučimo se lahko vedenjskih strategij, pri katerih pa je ključno individualno, dobro poznavanje otroka in mladostnika s PWS, saj univerzalnih receptov za uspešno delo ni. Pozorni smo na organske težave in medikamentozno zdravimo hormonske (endokrinološke) težave (terapija z rastnim hormonom, preprečevanje in zdravljenje sladkorne bolezni ipd.). Pri vedenjskih težavah in te-

žavah z duševnim zdravjem pa ne pozabimo napotiti na ustrezno obravnavo, saj določene težave zelo učinkovito zdravimo medikamentozno (npr. uvedba antipsihotične terapije, zdravljenje s stabilizatorji razpoloženja, antidepresivi).

Delo z otroki in mladostniki s PWS je lahko tudi zelo nagradujoče. To nam dokazuje mladostnica s PWS, ki za razliko od marsikoga zmore pojedti zgolj eno palačinko, in to celo brez nutele. Lahko nam je za vzgled, kako se da premagati ne le notranjo nujo, pač pa tudi skušnjavo, ki se ji le malokdo zna in zmore upreti.

Upamo, da smo s prispevkom pomagali osvetliti problematiko ter na praktičen način predlagali strategije, ki bodo strokovnim delavcem v pomoč.

Literatura

- Angulo, M.A., Butler, M.G., Cataletto, M.E. (2015): Prader-Willi syndrome: a review of clinical, genetic, and endocrine findings. *J Endocrinol Invest*, let. 38 (12): 1249–1263.
- Aycan, Z., Bas, V.N. (2014): Prader-Willi syndrome and growth hormone deficiency. *J Clin Res Pediatr Endocrinol*, let. 6 (2): 62–67.
- Bittel, D.C., Butler, M.G. (2005): Prader-Willi syndrome: clinical genetics, cytogenetics and molecular biology. *Expert Rev Mol Med*, let. 7 (14): 1–20.
- Boer, H., Holland, A.J., Whittington, J.E., Butler, J., Webb, T., Clarke D. (2002): Psychotic illness in people with Prader-Willi syndrome due to chromosome 15 maternal uniparental disomy. *Lancet*, let. 359: 135–136.
- Butler, M.G. (1990): Prader-Willi syndrome: current understanding of cause and diagnosis. *Am J Med Genet*, let. 35 (3): 319–332.
- Butler, M.G. (2009): Genomic imprinting disorders in humans: a mini-review. *J Assist Reprod Genet*, let. 26 (9–10): 477–486.
- Butler, M.G. (2011): Prader-Willi syndrome: obesity due to genomic imprinting. *Curr Genomics*, let. 12: 204–215.
- Cassidy, S.B., Schwartz, S., Miller, J.L., Driscoll, D.J. (2012): Prader-Willi syndrome. *Genet Med*, let. 4 (1): 10–26.
- Dimitropoulos, A., Feurer, I., Butler, M., Thompson, T. (2001): Emergence of compulsive behavior and tantrums in children with Prader-Willi syndrome. *American Journal on Mental Retardation*, let. 106 (1): 39–51.
- Ho, A.Y., Dimitropoulos, A. (2010): Clinical management of behavioral characteristics of Prader-Willi syndrome. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, let. 6: 107–118.
- Miller, J.L., Lynn, C.H., Driscoll, D.C., Goldstone, A.P., Gold, J.A., Kimonis, V., idr. (2011): Nutritional phases in Prader-Willi syndrome. *Am J Med Genet*, let. 155 (5): 1040–1049.
- Mohapatra, S., Panda, U.K. (2016): Behavioral and emotional manifestations in a child with Prader-Willi syndrome. *Shanghai Archives of Psychiatry*, let. 28 (2): 106–108.
- Nicholls, R.D., Knoll, J.H., Butler, M.G., Karam, S., Lalonde, M. (1989): Genetic imprinting suggested by maternal heterodisomy in non-deletion Prader-Willi syndrome. *Nature*, let. 342 (6247): 281–285.
- Schwartz, L., Caixàs, A., Dimitropoulos, A., Dykens, E., Duis, J., Einfeld, S. idr. (2021): Behavioral features in Prader-Willi syndrome (PWS): consensus paper from the International PWS Clinical Trial Consortium. *J Neurodevelopmental Disord*, let. 13: 25. Dostopno na: <https://doi.org/10.1186/s11689-021-09373-2>
- Singh, D., Sasson, A., Rusciano, V., Wakimoto, Y., Pinkhasov, A., Angulo, M. (2019): Cycloid Psychosis Comorbid with Prader-Willi Syndrome: A Case Series. *Am J Med Genet*, let. 179 (7): 1241–1245.
- Vir 1: Spletna stran organizacije International Prader-Willi Syndrome Organisation – IPWSO. Dostopno na: <https://ipwso.org/pws-information/> (6.7.2022)
- Yamada, K., Watanabe, M., Suzuki, K. (2022): Differential volume reductions in the subcortical, limbic, and brainstem structures associated with behavior in Prader-Willi syndrome. *Nature Sci Rep*, let. 12: 4978. Dostopno na: <https://doi.org/10.1038/s41598-022-08898-3>
- Webb, T., Whittington, J.E., Clarke, D., Boer, H., Butler, J., Holland, A. (2002): A study of the influence of different genotypes on the physical and behavioral phenotypes of children and adults ascertained clinically as having PWS. *Clinical Genetics*, let. 62: 273–281.
- Wigren, M., Hansen, S. (2005): ADHD symptoms and insistence on sameness in Prader-Willi Syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*, let. 49: 449–456.

Izvajanje preventivnih zdravstvenih pregledov učencev in posredovanje njihovih osebnih podatkov

mag. Domen Petelin, univ. dipl. pravnik

V stalnem tematskem sklopu Šolstvo in pravo vam avtor mag. Domen Petelin s svojimi prispevki poskuša odgovoriti na številna odprta vprašanja s področja šolskega prava. Glede zelenih vsebin prihodnjih prispevkov ali dilem glede vsakokratnega aktualnega prispevka se na avtorja lahko obrnete preko elektronskega naslova petelin.domen@gmail.com.

S strani ene od šol sem po elektronski pošti prejel vprašanje glede zaprosila lokalnega zdravstvenega doma, v katerem prosijo za posredovanje osebnih podatkov učencev za izvajanje preventivnih zdravstvenih pregledov učencev. Gre za vprašanje, ki je relevantno za vse osnovne šole, saj je država pomanjkljivo uredila predmetno področje in ga delno prepustilo izvedbi šol.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju: MIZŠ) je osnovne šole z okrožnico¹, z dne 19. 8. 2022, seznanilo, da v Pravilniku za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni² ni več določbe o posredovanju osebnega imena, naslova in razreda izvajalcu preventivnih zdravstvenih pregledov. MIZŠ v okrožnici šole prosi, da do vzpostavitve informacijskega sistema, ki je v pristojnosti Ministrstva za zdravje, šole osebne podatke otrok (in staršev) posredujejo izvajalcem preventivnih zdravstvenih pregledov ob predhodni privolitvi staršev.

Predmetno problematiko je obravnaval tudi Informacijski pooblaščenec, ki je v svojem mnenju³ za stopal stališče, da »zaradi prenovljenega Pravilnika za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni v njem ni več pravne podlage za to, da bi šola posredovala osebne podatke učencev izvajalcu preventivnega zdravstvenega varstva, razen če je za to podana veljavna privolitev.«

Do tukaj sta MIZŠ in Informacijski pooblaščenec še enotnega stališča, slednji pa v svojem mnenju dodaja, da »je v poglavju 2 'Preventivni pregledi učen-

cev v drugem, četrtem, šestem in osmem razredu osnovne šole' določeno le: 'na preventivne preglede učencev, ki se izvajajo v drugem, četrtem, šestem in osmem razredu osnovne šole, učenca pisno vabi izvajalec Programa ZDAJ preko šole ali sam v primeru, ko se učenec ni udeležil pregleda v terminu za učence njegovega oddelka. Izvajalec Programa ZDAJ šoli v tiskani obliki posreduje vabilo za učence, informacije o pregledu in cepljenju, obrazce za privolitev za cepljenje ter vprašalnike, na katere odgovorijo starši ali skrbniki in jih učenec skupaj z zdravstveno kartico in s cepilno knjižico prinese na pregled. Izvajalec programa ZDAJ se s šolo dogovori o izvedbi preventivnega pregleda učencev. Učenci se organiziranega pregleda udeležijo v spremstvu strokovnega delavca šole'. Glede na omenjene določbe se vabljenje izvede prek šole; v tem primeru izvajalec pred samo izvedbo ne potrebuje nujno konkretnih osebnih podatkov o učencih.«

Šola ima tako dve možnosti:

- **od staršev pridobi soglasje**, ki ureja izključno posredovanje osebnih podatkov otrok⁴ izvajalcu preventivnih zdravstvenih pregledov,
- **ne izvede postopka pridobivanja soglasij staršev**, ampak od izvajalca preventivnih zdravstvenih pregledov zahteva, da šoli v tiskani obliki posreduje vabilo za učence, informacije o pregledu in cepljenju, obrazce za privolitev za cepljenje ter vprašalnike, na katere odgovorijo starši ali skrbniki in jih učenec skupaj z zdravstveno kartico in s cepilno knjižico prinese na pregled. To pomeni, da izvajalec preventivnih zdravstvenih pregledov ne vabi otrok

¹ Okrožnica ministrstva za izobraževanje, znanost in šport: Izvajanje preventivnih zdravstvenih pregledov učencev in posredovanje njihovih osebnih podatkov, št. 6030-2/2022/65, z dne 19. 8. 2022.

² Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni (Uradni list RS, št. 19/98, 47/98, 26/00, 67/01, 33/02, 37/03, 117/04, 31/05, 83/07, 22/09, 17/15, 47/18, 57/18, 57/18 in 57/21).

³ Mnenje Informacijskega pooblaščenca: Pridobitev osebnih podatkov učencev s strani zdravstvenega doma, z dne 21. 2. 2022.

⁴ Nekateri izvajalci preventivnih zdravstvenih pregledov želijo imeti tudi telefonsko številko staršev zaradi lažje komunikacije pri izvedbi preventivnega pregleda.

neposredno (zaradi česar v predhodni fazi še ne potrebuje osebnih podatkov), temveč le posredno prek šole, kateri posreduje splošna gradiva v zvezi s tem (neindividualizirana vabila, vprašalnike, pojasnila, itd.)⁵.

Obe opciji sta zakoniti, prvo predlaga MIZŠ, medtem ko se Informacijski pooblaščenec ne opredeljuje, katera je boljša, saj sta obe dopustni. Vsaka opcija ima svoje pluse in minuse. Pri prvi minus predstavljajo starši, ki soglasja ne bi želeli podpisati, medtem ko pri drugi opciji minus predstavljajo praviloma zelo togi zdravstveni delavci, ki jih ne zanima varstvo osebnih podatkov in pravne podlage za posredovanje le-teh ter ne bodo naklonjeni ideji, kot jo je zapisal Informacijski pooblaščenec.

Zmedo na tem področju sta povzročila dva faktorja – prvi je sprememba zakonodaje, s katero so normodajalci »pozabili« na področje zakonite obdelave osebnih podatkov. Pravilnik za izvajanje preventivnega zdravstvenega varstva na primarni ravni je namreč vse do spremembe tega pravilnika (Uradni list RS, št. 57/21, objavljen dne 12. 4. 2021) določal, da šola izvajalcu preventivnih zdravstvenih pregledov lahko posreduje osebno ime, naslov in razred učenca, z novelo pravilnika pa

se je ta pravna podlaga črtala, saj je bilo poglavje o preventivnem zdravstvenem varstvu otrok v celoti nadomeščeno z novo vsebino Programa preventivnega zdravstvenega varstva za otroke in mladostnike – Program ZDAJ – Zdravje danes za jutri, ki pravne podlage za posredovanje osebnih podatkov učencev izvajalcem preventivnih zdravstvenih pregledov ne določa več.

Drugi faktor neustrezne ureditve pa je nedelujoč informacijski sistem, ki ne zmore povezati osebnih podatkov različnih državnih evidenc (evidenc MIZŠ in Ministrstva za zdravje). Do vzpostavitve delujočega informacijskega sistema oziroma do nove spremembe zakonodaje, ki bi to pravno praznino sanirala, si bo treba pomagati bodisi s soglasji staršev bodisi s posredniško vlogo osnovnih šol med izvajalcem preventivnih pregledov in starši učencev.

Iz zgoraj navedenega je razvidno, kako na videz majhna in na prvi pogled nepomembna razlika v normativnem zapisu lahko privede do izvedbenih zagat, ki pa se jih da v praksi s potrpežljivostjo, transparentnostjo in informiranostjo sodelujočih rešiti na miren način ter slediti dobremu namenu, to je izvajanju preventivnih zdravstvenih pregledov naših otrok.

⁵ Obstajajo seveda tudi šole, ki brez soglasij staršev posredujejo osebne podatke otrok, vendar gre pri tem za obdelavo osebnih podatkov v nasprotju z veljavnimi predpisi, mnenji Informacijskega pooblaščenca in okrožnico MIZŠ.

Astronomija za radovedne

Zvezdne karte, planeti, zvezde, galaksije

Kaj vse je v vesolju? Kje je gora Olimp na Marsu?
Kje točno je pristal prvi človek na Luni?
Kje se nahaja tirnica, po kateri kroži
Mednarodna vesoljska postaja?

Nova knjiga vam bom pomagala pri odkrivanju ozvezdij, planetov in meglic, ki jih lahko vidimo s prostim očesom, in tudi tistih, ki jih lahko opazimo samo s pomočjo najsodobnejših teleskopov.

DIDAKTA

041 308 300

zalozba@didakta.si

www.didakta.si

ARHEOLOŠKO BOGASTVO BELE KRAJINE

belokranjski-muzej.si

BMM

BELOKRANJSKI MUZEJ METLIKA
BEJA KRAJINA MUSEUM METLIKA

... smrtonosne **kamnite puščice** iz **Moverne vasi** -
najstarejše vasi na območju med Gorjanci in Kolpo;

zelo lep **metliški pektoral**, ki je prišel k nam iz južne Italije;

izjemni najdbi iz Podzemlja: **bronasta čelada** in **zlatnik** -
najstarejši novc, najden na slovenskem prostoru;

Številne **dragocenosti** iz **grobov Kolapijanov**;

skrivnostna odkritja, povezana z edinstvenim **mitrejem** na **Rožancu**;

prvič predstavljene **najdbe iz Črnomlja** - pomembnega mesta
v času pozne antike in zgodnjega srednjega veka ...

Vljudno vabljeni na ogled razstave!

VIJA VAJA VEN O MOTEČEM VEDENJU V ŠOLI

Darja Barborič Vesel

DARJA BARBORIČ VESEL

VIJA VAJA VEN: O MOTEČEM VEDENJU V ŠOLI

Vsak učitelj se je med svojim poslanstvom bržkone že srečal z vedenjsko problematičnimi in motečimi učenci. Čeprav takšno vedenje ni novodoben pojav, je dandanes v porastu. Zato je morda bolj kot kdaj koli prej pomembno, da učitelj motečega vedenja ne zna le prepoznati, temveč da razume tudi njegove vzroke in nanj primerno odreagira.

V priročniku nas Darja Barborič Vesel popelje tako čez teorijo nastanka kot tudi prakso ravnanja, ko v razredu nastopi neželeno vedenje, hkrati pa z izborom iskrivih kolumn in zapisov izpovedi učiteljev, učencev ter staršev poskrbi za večplastno razumevanje in lažje spoprijemanje z realnostjo motečega vedenja v šoli.

242 strani, 230 x 150 mm, mehka vezava z zavihki, 24,99 EUR

DIDAKTA

041 308 300

zalozba@didakta.si

www.didakta.si

Revija Didakta, št. 220
november, december 2022

Za založbo
Rudi Zaman

Urednik
dr. Martin Uranič

Uredniški odbor
dr. Natalija Komljanc,
dr. Justina Erčulj,
dr. Robi Kroflič,
dr. Kristijan Musek Lešnik

Časopisni svet
mag. Domen Petelin,
Rudi Zaman,
Metka Zorec

Jezikovni pregled
dr. Martin Uranič

Fotografije
avtorice in avtorji člankov,
foto dokumentacija uredništva

Slika na naslovnici
Gustav Klimt, *Brezov gaj I* (1902)

Oblikovanje
Grga Jokić

Tisk
Grafika Soča d. o. o.

Naslov uredništva
Revija Didakta,
Železniška ulica 5,
4248 Lesce
tel.: 04 53 20 209
faks: 04 53 20 211
e-pošta: revija@didakta.si
www.didakta.si
Naročnino prosimo poravnajte
na račun št. 02 068-0016734826

Letna naročnina na revijo *Didakta*
znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil.
Posamezna dvojna številka stane
18,99 EUR.

Revija *Didakta* sofinancira Javna
agencija za raziskovalno dejavnost
Republike Slovenije.

Navodila avtoricam in avtorjem

Članki za objavo v reviji *Didakta* naj praviloma obsegajo okrog 16.500 znakov s presledki ali okrog 2.500 besed. Krajše ali daljše članke bo uredništvo vzelo v presojo. Prispevke pošljite po elektronski pošti na naslov revija@didakta.si.

Zaželeno je, da besedilu priložite ustrezno slikovno gradivo: slike, fotografije, risbe in podobno. Elektronske fotografije ali skeni fotografij morajo biti ustrezne kakovosti (10 cm, 300 dpi). Po potrebi slikovno gradivo opremite s podnapisi. Avtorica ali avtor mora sam poskrbeti za **upoštevanje avtorskih pravic** oziroma pridobiti ustrezno dovoljenje za enkratno objavo slikovnega gradiva v reviji *Didakta* pri nosilcih avtorskih pravic. Prav tako je avtorica ali avtor sam dolžan poskrbeti za spoštovanje zasebnosti pri morebitnih prizadetih osebah objavljenih na fotografijah. Podatki o avtorici ali avtorju naj vsebujejo naslednje elemente: ime in priimek, morebitni akademski naziv in položaj, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov.

Članek mora imeti kratek poveden naslov in morebitni podnaslov. Članek naj ima povzetek v obsegu okrog 100 besed in seznam petih ključnih pojmov, če gre za raziskovalni oziroma znanstveni članek. Pri pisanju upoštevajte strokovna (in znanstvena) načela pisanja. Članek naj bo smiselno razdeljen na poglavja z ustreznimi podnaslovi.

V kolikor ste pri pisanju članka uporabili literaturo ali vire, naj bodo le ti navedeni na koncu članka v abecednem vrstnem redu v naslednji obliki:

Članek v reviji

Vovk Korže, A. (2014): Slovenija - učna regija za izkustveno izobraževanje. *Vzgoja in izobraževanje*, let. 45 (št. 1/2): str. 106-112.

Članek v zborniku

Rus, V. (2004): Izobraževanje kot privatna in javna dobrina. V: Macura Dušan (ur.), Babšek Jana (ur.) *Kakšna bo šola prihodnosti?*, str. 71-77. Radovljica: Didakta.

Zbornik

Enever, J. (ur.), Moon, J. (ur.) in Raman, U. (ur.) (2009): *Young Learner English Language Policy and Implementation: International Perspectives*. Reading: Garnet Education.

Knjiga

Globovnik, N. (2010): *Vloga človeških virov za razvoj ekološkega kmetijstva v Podravske regije*. Maribor: Filozofska fakulteta, UM - magistrsko delo.

Elektronski vir z avtorjem ali urednikom

Lipovec Oštir, A. (2010): Organizacija in okoliščine izvajanja zgodnjega učenja tujih jezikov na osnovnih šolah. V: Lipovec Oštir, A. (ur.) in Saša, J. (ur.): *Pot v večjezičnost - zgodnje učenje tujih jezikov v I. VIO osnovne šole*, str. 16-30. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport RS. Dostopno na <http://www.zrss.si/pdf/vecjezicnost.pdf>, 31. 7. 2014.

Elektronski vir brez avtorja ali urednika

Vir 1: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije (2013): *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018*. Dostopno na http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Zakonodaja/2013/Resolucija_sprejeto_besedilo_15.7.2013_.pdf, 10. 5. 2014.

Uporabljen literaturo naj bo v članku navedena na naslednji način:

Članek, monografija, vir: (Globovnik 2010)

Posamezen del članka, monografije ali vira: (Globovnik 2010, 132-139)

Dva deli istega avtorja objavljena istega leta: (Globovnik 2010a; Globovnik 2010b)

Dva avtorja istega dela: (Horvatin in Matoh 2011)

Večje število avtorjev/urednikov istega dela: (Enever in drugi 2009)

Elektronski vir brez avtorja/urednika: (Vir 1)

Že objavljenih prispevkov ali prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Pridržujemo si pravico do manjših sprememb.

Naročite se na revijo Didakta

Naročila sprejemamo po telefonu (04) 53 20 210, preko elektronske pošte zaloza@didakta.si ali preko običajne pošte, ki jo lahko pošljete na naslov založbe Didakta d.o.o., Železniška ulica 5, 4248 Lesce.

Ob naročilu preko elektronske ali klasične pošte naročilu dodajte tudi svoje podatke, kot so ime ustanove/ime in priimek naročnika, naslov, pošta, e-pošta, telefon in SI/davčna številka. Letna naročnina na revijo *Didakta* znaša 89,99 EUR za 5 dvojnih števil. Posamezna dvojna številka stane 18,99 EUR.

Naročnina se obnavlja in velja do pisnega preklica.

PRAZIČNA PONUDBA KNJIG IN IGER

Pokličite nas za količinski popust (04 5320 200)
Izbor darilnih knjig: www.didakta.si/darila.

DIDAKTA

www.didakta.si/darila

SPOZNAJMO BARVE, SPOZNAJMO ŠTEVILA

~~14,99 EUR~~
9,99 EUR

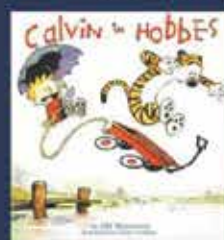
PRILJUBLJENA ZBIRKA DROBIŽKI
(RAZLIČNI NASLOVI)

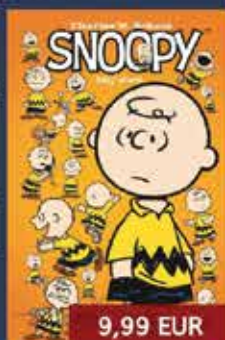
UGODNO!

**6,99 EUR/
IZVOD**

NAJZABAVNEJŠI STRIPII
(RAZLIČNI NASLOVI)

7,99 EUR/IZVOD

9,99 EUR

VELIKI KNJIGI
ČAROBNIH TRIKOV 1,2

~~14,99 EUR~~
SAMO 14,99 EUR

KNJIGA SEZONE

ZBIRKA BIBI IN GUSTI

~~11,99 EUR~~
9,99 EUR

VILMA IN VILI: SVETOVNA USPEŠNICA
VEČ KOT 9 MILIJONOV
PRODANIH SLIKANICI

**9,99 EUR/
IZVOD**

PALAČINKOVA TORTA / FINDUS SE ODELI

~~14,99 EUR~~
**9,99 EUR/
IZVOD**

14,99 EUR

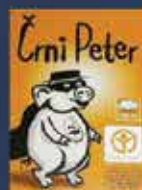

14,99 EUR
ENCIKLOPIJA
ZAKAJ? ZEMLJA

DIDAKTA

041 308 300

ZALOZBA@DIDAKTA.SI

3,49 EUR

DRUŽABNE IGERE

7,99 EUR

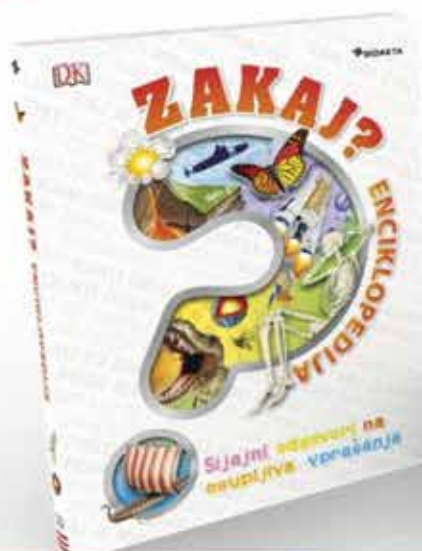
9,99 EUR

ENCIKLOPEDIJI ZAKAJ?

Sijajni odgovori na osupljiva vprašanja

ZAKAJ? Enciklopedija

Slikovna enciklopedija *Zakaj?* je prava zakladnica odgovorov o živalih, naravi, človeku, vesolju in zemlji.

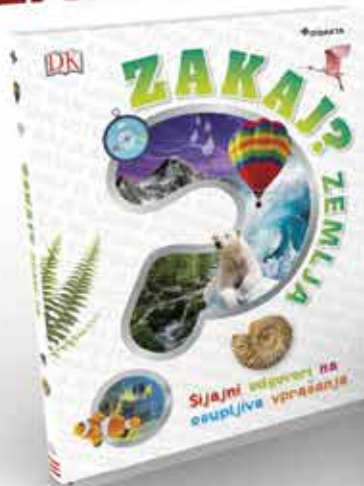

144 strani, 24,99 EUR

ZAKAJ? Zemlja

Zakaj? Zemlja odgovarja na vsa osupljiva vprašanja, ki jih imajo otroci o Zemlji. Od tega, zakaj je nebo modro, do tega, od kod so se vzeli fosili. Barvita in vznemirljiva knjiga je polna zanimivih slik in presentljivih dejstev o našem neverjetnem planetu.

144 strani, 24,99 EUR

